

Számvitel és Auditálás Tanszék

MAKROÖKONÓMIA

OKTATÁSI SEGÉDLET

Alapképzés (BSc)

07 Vezetés és adminisztráció

071 Számvitel és adóügy
072 Pénzügy, bank, biztosítás és tőzsde

Számvitel és adóügy; Pénzügyi biztonság
(képzési program)

Beregszász - 2025

TARTALOM

Bevezetés	3
1. téma. A makroökonómia mint tudomány	5
2. téma. Üzleti (gazdasági) ciklusok	10
3. téma. Makrogazdasági mutatók a nemzeti számlák rendszerében	17
4. téma. Aggregált kereslet és aggregált kínálat	22
5. téma. Jövedelem, fogyasztás, megtakarítások és befektetések	30
6. téma. Az infláció és a munkanélküliség, mint a makrogazdasági egyensúlyt bomlasztó tényezők	36
7. téma. Állami fiskális politika	55
8. téma. Pénz és bankrendszer.....	68
9. téma. Monetáris politika	81
10. téma. A gazdasági növekedés makrogazdasági tartalma. Az állam a makrogazdasági szabályozás rendszerében	87
Felhasznált források listája	96

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

A „Makroökonómia” tantárgy célja, hogy a hallgatók elméleti ismereteket és gyakorlati ismereteket szerezzenek a nemzetgazdaság működésének és fejlődésének mechanizmusáról.

A cél elérése érdekében a tudományág oktatása során a következő feladatok megoldása várható:

- a makroökonómia tudomány társadalomban betöltött szerepének meghatározása, tárgyának, tárgyának és módszertanának feltárása;
- e tudomány kategóriáinak és törvényszerűségeinek, a gazdasági rendszerek működésének és fejlődésének törvényszerűségeinek, a társadalomfejlődés objektív és szubjektív dialektikájának mély megértése;
- a főbb makrogazdasági mutatók és indikátorok rendszerének lefedettsége;
- a gazdasági egyensúly alapvető modelljeinek figyelembevétele;
- a tényezők meghatározása és a gazdasági növekedés alapjainak feltárása;
- az állami gazdaságpolitika fő összetevőinek - fiskális, monetáris, szociális és külgazdasági - mechanizmusának és az ország makrogazdasági helyzetére gyakorolt hatásának ismertetése.

A „Makroökonómia” tárgya a makrogazdasági alanyok viselkedése a gazdaság egészének szintjén.

A tantárgy elméleti és módszertani alapot teremt a nemzetgazdaság szisztematikus elemzéséhez és a gazdaságpolitikai gyakorlatban való megvalósításához.

a felsőoktatási standard által meghatározott alábbi kompetenciák kialakítására irányul :

1. a 071 „Számvitel és adózás” szakterület esetében:

ZK 1. A modern ismeretek tanulásának és elsajátításának képessége.

ZK 2. Képes absztrakt gondolkodásra, elemzésre és szintézisre.

Önálló munkavégzés képessége .

ZK 8. A tárgykör ismerete és megértése, valamint a szakmai tevékenység megértése.

FC 1. makro- és mikroökonómiai elemzés eszközeivel vizsgálni , általánosításokat tenni az egyes jelenségek megnyilvánulásának értékelésére vonatkozóan, amelyek a gazdaság modern folyamataira jellemzőek.

FC 2. Matematikai eszközök alkalmazása a társadalmi-gazdasági folyamatok tanulmányozására, alkalmazott problémák megoldására a számvitel, elemzés, ellenőrzés, könyvvizsgálat, adózás területén.

2. a 072 „Pénzügy, banki, biztosítási és tőzsdei” szakterület esetében:

ZK01. Képes absztrakt gondolkodásra, elemzésre és szintézisre.

ZK09. A kritikus és önkritikus képesség.

ZK14. A társadalom erkölcsi, kulturális, tudományos értékeinek és eredményeinek megőrzésének és sokszorosításának képessége a témakör történetének és fejlődési mintáinak, a természetről és a társadalomról szóló általános tudásrendszerben és a fejlődésben elfoglalt helyének megértése alapján. a társadalom, a technológia és a technológiák számára, hogy a motoros tevékenység különféle típusait és formáit alkalmazzák az aktív pihenéshez és az egészséges életmódhoz.

SK01. Képes a gazdasági fejlődés trendjeinek vizsgálatára a makro- és mikroökonómiai elemzés eszközeivel, a modern gazdasági jelenségek értékelésére.

Az akadémiai tudományágból megszerzett ismeretek a következő szakterületi tanulmányi eredmények összetevőivé válnak:

1. 071 "Számvitel és adózás":

PRN 1. Ismerje és értse azokat a gazdasági kategóriákat, törvényszerűségeket, ok-okozati és funkcionális összefüggéseket, amelyek a gazdasági rendszerek különböző szintjein léteznek folyamatok és jelenségek között.

PRN 13. Tisztában lenni a vállalkozások működésének sajátosságaival modern gazdasági körülmények között, és igazolni piaci pozíciójuk megértését.

2. 072 "Pénzügy, bank, biztosítás és tőzsde":

PR01. Ismerni és megérteni azokat a gazdasági kategóriákat, törvényszerűségeket, ok-okozati és funkcionális összefüggéseket, amelyek a gazdasági rendszerek különböző szintjein fennálló folyamatok és jelenségek között léteznek.

PR23. Határozza meg az elért eredményeket és azonosítsa a társadalom értékeit a témakör általános tudásrendszerben elfoglalt helyének megértése alapján, használja a motoros tevékenység különböző típusait és formáit az egészséges életmód vezetése érdekében.

Az előadás anyaga hasznos lesz minden közgazdaságtan iránt érdeklődő számára.

1. TÉMA. A MAKROÖKONÓMIA MINT TUDOMÁNY

Annotáció. A makroökonómia mint a közgazdasági elmélet alkotóeleme. A nemzetgazdaság mint a makroökonómia tárgya. Mikro- és makrogazdasági döntések összefüggései a gazdaságban. A makroökonómia tantárgy és főbb funkciói. A makroökonómia mint tudomány keletkezése és evolúciója. Pozitív és szabályozó makroökonómia. Makrogazdasági elemzés pl pont és ex ante A makroökonómia filozófiája.

A makroökonómia módszertani alapelvei. Tudományos absztrakció. Indukció és dedukció. Makrogazdasági modellezés. Exogén és exogén változók a makroökonómiai modellekben. A makrogazdasági modellek időszakai: rövid távú, középtávú, hosszú távú. Statikus és dinamikus elemzés a mikroökonómiában.

Gazdasági szereplők összesítése. Rezidens és nem rezidens intézményi egységek. A nemzetgazdaság alanyai (háztartások, cégek, állam) és funkcióik. Külföldi szektor a gazdaságban. Piacok összesítése. A makrogazdasági piacok típusai és jellemzői.

Gazdasági rendszer és tulajdonságai. A nemzetgazdaság rendszerszintű jellemzői: integritás, hierarchia, integrálhatóság . A nemzetgazdaság speciális jellemzői: alrendszerek áthatolása, gazdálkodó szervezetek és intézmények együttműködése, dinamizmus, sztochaszticitás , nyitottság (zárttság).

A gazdasági rendszer alanyai közötti koordinációs mechanizmusok: parancsnoki-igazgatási és piaci. A piac és a piaci viszonyok mint a nemzetgazdaság elemeinek univerzális kapcsolódási formája.

A bevételi és kiadási körforgás modelljei. Két szektoros cirkulációs modell. Háztartási fogyasztás és megtakarítás. Vállalkozási beruházási költségek. A magánmegtakarítások jelentősége a gazdaságban. Megtakarítás és befektetés a körkörös rendszerben. Gazdasági befektetések és kivonás a jövedelemforrásból.

1. A makroökonómiai elmélet megjelenése

Annak ellenére, hogy a makroökonómiai kérdéseket már a 18. században is feltették és tanulmányozták (D. Hume 1752-es munkájától kezdve, amely a kereskedelmi mérleg, a pénzkínálat és az árszínvonal kapcsolatának tanulmányozásával foglalkozott), a makroökonómia mint tudomány csak a 20. század 1930-as és 40-es éveiben jelent meg. Ennek katalizátora az 1930-as évek nagy gazdasági világválsága volt, amely a legtöbb nyugati országban a termelés óriási visszaeséséhez vezetett, ami példátlan munkanélküliséget teremtett, aminek következtében ezen országok lakosságának nagy része a szegénység határán volt. . A demokratikus kormány aggódott a lakosság életszínvonalának katasztrofális hanyatlása miatt, és gazdasági módszereket kellett kidolgoznia a depresszió leküzdésére.

Maynard Keynes angol közgazdász „A foglalkoztatás, a kamat és a pénz általános elmélete” című munkájának 1936-os megjelenése indította el a makroökonómiát önálló közgazdasági tudományként. Keynes központi gondolata az, hogy a piacgazdaság nem mindig képes önszabályozásra, ahogy azt a klasszikusok hitték, mert előfordulhat némi árrugalmatlanság. Ebben az esetben a gazdaság nem tud önállóan kikerülni az ármechanizmus miatti depresszióból, és az aggregált kereslet élénkítése formájában állami beavatkozásra van szükség. A keynesi megközelítés megjelenését később „keynesi forradalomnak” nevezték a közgazdaságtanban.

Meg kell jegyezni egy másik körülményt is, amely hozzájárult a makroökonómia kialakulásához. Ez a rendszeres nemzeti számlák statisztikáinak megjelenése. Az adatok rendelkezésre állása lehetővé tette a makrogazdasági jelenségek dinamikájának és kapcsolatainak megfigyelését és leírását, ami a makrogazdasági tudomány fejlődésének első szükséges lépése.

A fejlődés során a makroökonómiának két fő irányzata alakult ki.

A klasszikus iskola úgy gondolta, hogy a szabad piacok önmagukban a munkaerő-piaci egyensúlyba (a teljes foglalkoztatottságba) és az erőforrások hatékony elosztásába vezetnek a gazdaságot, és ennek megfelelően nincs szükség állami beavatkozásra.

A keynesi iskola azon alapult, hogy a piaci mechanizmus képtelen elérni a makrogazdasági egyensúlyt, különös tekintettel a munkaerő-piaci egyensúlyhiányok jelenlétére, legalábbis rövid távon. Ehhez pedig szükség van az állam beavatkozására, ami stabilizációs politika formáját ölti.

A keynesi modell megfelelően leírta a gazdaságot, és az 1970-es évekig széles körben alkalmazták. Az 1970-es években új probléma merült fel: a stagnálás és a magas infláció kombinációja. Sokan a kormány gazdaságba való aktív beavatkozásában látták ennek a helyzetnek az okát. Lezajlott az úgynevezett keynesi ellenforradalom. A válasz a klasszikus paradigma felülvizsgálata és a monetarizmus doktrínájának megjelenése volt, amelyet alapítója, Milton Friedman vezetett. Visszatértek az önszabályozó piacok gondolatához, és a pénzkínálatot helyezték a középpontba. A monetaristák szerint a stabil makrogazdasági helyzet kulcsa a stabil pénzkínálat, nem pedig annak folyamatos változása az aktivista keynesi politikák megvalósítása érdekében. A monetarizmus a piacok önszabályozásán alapuló közgazdasági elméletek új hullámát hozta létre, és neoklasszikus makroökonómiát alakított ki.

Ezzel párhuzamosan, de immár megfelelő mikroökonómiai viselkedési modellek alapján egy alternatív neokeynes irányzat alakult ki.

2. A makroökonómia tantárgy

A makroökonómia a gazdaságtudomány olyan ága, amely a gazdaság egészének viselkedését vizsgálja a fenntartható gazdasági növekedés feltételeinek biztosítása, az erőforrások teljes kihasználása és az infláció minimalizálása szempontjából.

A mikroökonómiai elemzés az egyes gazdasági alanyok (háztartások, cégek) viselkedésének tanulmányozására, a gazdasági terveik összeegyeztethetőségét biztosító feltételek azonosítására, valamint a gazdasági szubjektumok egyéni céljainak összessége koordinációs mechanizmusának leírására szolgál. A nemzetgazdaság. Ez a koordináció nagyrészt piaci árképzés formájában valósul meg.

A makroökonómiai elemzés célja a nemzetgazdaság működésének általános eredményeinek azonosítása. A makroökonómia a nemzeti jövedelmet, a munkanélküliséget, az infláció mértékét, az államháztartás és az ország fizetési mérlegének állapotát, valamint a gazdasági növekedés ütemét meghatározó tényezőket vizsgálja.

A makroökonómiai elmélet tárgya olyan makrogazdasági jelenségek vizsgálata, amelyek nem kapcsolódnak a gazdaság egyik ágához, hanem a gazdaság összes ágához kapcsolódnak, és általános (makrogazdasági) magyarázatot kell kapniuk. Az infláció, a munkanélküliség problémái. Megjegyzendő, hogy a makroökonómiai kérdések egy része az ország gazdaságára vonatkozik, és néhány országra nézve is következményekkel járhat (például globális olaj- vagy pénzügyi válság). Ebben az esetben globális makrogazdasági elemzésről van szó.

A makroökonómia figyelembe veszi a termelés és a foglalkoztatás hosszú távú változásait (gazdasági növekedés), valamint ezek rövid távú ingadozásait, amelyek az üzleti tevékenység ciklusait alkotják.

A mikroökonómia azt a bartergazdaságot vizsgálja, amelyben "árupénzt" használnak, azaz. a pénz funkcióját a cégek által előállított áruk egyike (például arany) látja el. Ezért a mikroökonómiában csak a nemzetgazdaság reálszektorát veszik figyelembe.

A makrogazdasági elemzés a „hitelpénz” létezéséből indul ki. Megjelenésük és eloszlásuk folyamatai alkotják a monetáris (pénz) szektort.

A makrogazdasági szinten vizsgált főbb problémák a következők:

- 1) a nemzeti termék és az nemzeti jövedelem mennyiségének és szerkezetének meghatározása;
- 2) a foglalkoztatást szabályozó tényezők azonosítása a gazdaság egészére kiterjedően;
- 3) az infláció természetének elemzése;
- 4) a gazdasági növekedés mechanizmusának és tényezőinek tanulmányozása;
- 5) a gazdaság ciklikus ingadozásainak és ciklikus változásainak okainak mérlegelése;
- 6) a nemzetgazdaságok külgazdasági kölcsönhatásának kutatása;
- 7) az állam makrogazdasági politikája céljainak, tartalmának és megvalósítási formáinak elméleti indoklása.

A gazdaságelmélet makroökonómiai részei:

- a statikus makrogazdasági egyensúly elmélete;
- Pénzelmélet;
- az infláció elmélete;
- foglalkoztatáselmélet;
- gazdasági ciklusok elmélete;
- a gazdasági növekedés elmélete;
- fizetési mérleg és árfolyam elmélet;
- Az állam stabilizációs politikájának elmélete.

A kérdések jelenlegi mikro- és makrogazdasági felosztása ellenére figyelembe kell venni, hogy ez a két összetevő nem önmagában létezik, hanem szorosan összefügg. A két tudomány között jelentős szakadék volt a makroökonómia megjelenésének hajnalán, és fokozatosan egyre jobban csökken. Valójában minden modern makroökonómiai koncepciónak van mikroökonómiai indoklása, vagyis bizonyos mikroökonómiai viselkedési modelleken alapul, amelyek eredményeit összesítik, majd makroszinten tanulmányozzák. A fő problémakör továbbra is az aggregálás elmélete, amely szintén aktívan fejlődik. Az aggregálásra elméletben, de gyakorlatban is szükség van (az empirikus elemzés alapját képező statisztikai adatok gyűjtése és feldolgozása során). A makroökonómiában a következő aggregált gazdasági változókat veszik figyelembe: aggregált kibocsátás, fogyasztás, beruházás, export és import, árszínvonal stb. Szintén elfogadott a következő összesített piacok figyelembevétele: árupiac, munkaerőpiac és eszközpia.

A makroökonómia mint a nemzetgazdaság működésének tudománya az országok gazdaságpolitikájának és a világgazdasági kapcsolatok szervezésének elméleti alapja. Az állampolgárok jelenlegi jövedelme közvetlenül függ a nemzeti jövedelem és a foglalkoztatás szintjétől, az ingatlan értéke közvetlenül az infláció mértékétől, az ország fizetési mérlegének állapota nagymértékben meghatározza a lakosok határon túli mozgásának szabadságát. A

képviselő- és végrehajtó hatósági választások eredménye jelentősen függ a makrogazdasági mutatók aktuális értékétől.

3. A makrogazdasági elemzés jellemzői

A gazdasági folyamatok tanulmányozásának makrogazdasági megközelítése számos jellemzővel rendelkezik:

- aggregált mutatók képzési elveinek tanulmányozására irányul (nemzeti jövedelem, foglalkoztatás és beruházás volumene, árszínvonal); aggregált aggregátumoknak számítanak a gazdaság fő alanyai (termelők és fogyasztók is);

- ellentétben a mikroökonómiai elemzéssel, amelyben a cégek és a fogyasztók döntéseit, illetve az egyes piacokon végzett tevékenységeiket függetlennek tekintették, a makroökonómia a szubjektumok közötti interakciókat az egymástól függő piacok rendszerén keresztül veszi figyelembe;

- Bővül a gazdaság állapotát, fejlődését meghatározó gazdasági alanyok száma (cégek, háztartások, állam, valamint más országok alanyai).

A makroökonómiában aggregált paramétereket használnak. Az elemzés során 4 gazdasági tárgyat különböztetünk meg:

1. Háztartási szektor. Magában foglalja az ország összes magángazdasági egységét, amelynek tevékenysége saját szükségleteik kielégítésére irányul. Minden termelési tényező a háztartások tulajdonában van. Eladásuk vagy bérbeadásuk miatt a háztartások bevételhez jutnak, amely a folyó fogyasztás és a megtakarítás között oszlik meg. Tehát a gazdasági tevékenység 3 típusát tárják fel: termelési tényezőket kínálnak, a kapott jövedelem egy részét fogyasztási cikkek vásárlásával fogyasztják el, a másik részét megtakarítják.

2. Az üzleti szektor az országban működő összes cég összessége. A gazdasági tevékenységnek 3 fajtája van: a termelési tényezők iránti kereslet, az árukínálat és a tőkebefektetés (befektetés).

3. Közsféra - minden állami intézmény. Az állam közjavak előállításával foglalkozik - nemzetbiztonság, az alaptudomány vívmányai, állami szociális és ipari infrastrukturális szolgáltatások.

A közjavak előállításához az állam termelőeszközöket vásárol a cégektől. Ezeket a költségeket a köztisztviselők bérköltségeivel együtt állami költségnek nevezzük. Fedezetük forrása a háztartásoktól és vállalkozóktól beszedett adók. Az állami kiadások közé tartoznak a háztartásoknak (nyugdíjak és juttatások) és a vállalkozóknak (támogatások és támogatások) fizetett kifizetések. Negatív adónak minősülnek.

Az egyszerűség kedvéért tegyük fel, hogy a beruházásokat a magánszektor biztosítja. Az állam egyik legfontosabb funkciója a pénzteremtés (ellátás). Az állam gazdasági tevékenysége tehát az állami költségvetés elköltésében, az adóbeszedésben és a pénzellátásban nyilvánul meg.

4. A világ külföldje magában foglalja az országon kívül állandó telephellyel rendelkező gazdasági egységeket, valamint a külföldi állami intézményeket.

E makrogazdasági alanyok mindegyike kölcsönhatásba lép másokkal kölcsönadáson és kölcsönfelvételen keresztül. A makroökonómiai elemzés aggregálja mind az alanyokat, mind azok viselkedését a gazdasági életben. Ugyanakkor a nemzetgazdaságnak megvan a megjelenési tulajdonsága : egy makrogazdasági szubjektum tevékenységének következményei nem feltétlenül esnek egybe a makrogazdasági aggregátumban egyesült mikrogazdasági

alanyok azonos tevékenységének következményeivel. Például, ha egy cég egy válság idején tartózkodik a valódi befektetéstől, ez segít megőrizni tőkéjét. De ha minden cég így lép be, akkor az összesített tőkéje és az egyes cégek tőkéje leértékelődik.

A makrogazdasági aggregálás a piacokra is kiterjed. A sok piac közül Keynes 4 főt emelt ki:

1. Árupiac. A cégek eladóként, a háztartások, a cégek és az állam vevőként járnak el. Megszűnik az ár mikroökonómiai fogalma, az árak abszolút szintje és annak változása a vizsgálat tárgyává válik.

2. Pénzpiac. Az eladó az állam, a vevő a cégek, a háztartások és az állam.

3. Munkaerőpiac. Az eladó a háztartások, a vevők mind az alanyok.

4. Tőkepiac (értékpapírok).

Az árupiac és a munkaerőpiac a gazdaság *reálszektorát*, a pénz- és értékpapírpiac pedig a *monetáris szektort*.

Ezeket a piacokat makrogazdasági kapcsolatok egészítik ki:

- a cégek és a háztartások adót fizetnek az államnak;
- az állam támogatást nyújt a cégeknek és utalványokat a háztartásoknak;
- a vállalatok a profit egy részét befektetésekké fordítják (jövőbeli kínálat), a háztartások pedig megtartják a jövedelem egy részét (jövőbeni kereslet);
- az állam a költségvetés egy részét a gazdaság nem piaci szektorainak (tudomány, oktatás, védelem, egészségügy, ipari és szociális infrastruktúra) finanszírozására fordítja;
- az állam hitelkapcsolatba lép egy külföldi országgal.

A makroökonómia többféle modellt használ.

A makroökonómiai modellek különböző gazdasági jelenségek és folyamatok formalizált (logikai , grafikus és algebrai) leírásai, amelyek célja a köztük lévő funkcionális kapcsolatok azonosítása.

Bármely modell a valóság leegyszerűsített, elvont tükré. Modellek segítségével meghatározzák a foglalkoztatási szint, a kibocsátás, az infláció, a beruházások, a fogyasztás, az árfolyamok %-ának, az árfolyamnak stb. dinamikájának kezelésének alternatív módjait. .

Külső (exogén) változóként, amelyek értékét a modellen kívül határozzák meg, gyakran használják a kormány fiskális politikájának és a jegybank monetáris politikájának fő eszközeit - a közkiadások, adók, ill. a pénzkínálat. A modellek segítségével a gazdasági problémák megoldásának sokféle módja biztosított, ami lehetővé teszi a makrogazdasági politika szükséges alternatívájának és rugalmasságának elérését.

2. TÉMA. ÜZLETI (GAZDASÁGI) CIKLUSOK

Annotáció. Makrogazdasági instabilitás: tartalom, tényezők, megnyilvánulási formák és ellentmondások. A ciklikus rezgések osztályozása. Klasszikus üzleti (ipari) ciklus és fázisainak jellemzői: válság, depresszió, újjászületés és fellendülés. Trend. A klasszikus üzleti ciklus grafikus ábrázolása. Recesszió. A ciklusok típusai. Rövid ciklusok J. Kitchyna . S.Kovács építési ciklusai. Kondratjev hosszú ciklusai. A ciklusok okainak elméletei. A gazdaság nem ciklikus ingadozásai. A klasszikus üzleti ciklus modern gazdasági ingadozásokká való átalakulásának okai. A modern gazdasági ingadozások grafikus ábrázolása. Nem ciklikus ingadozások. Strukturális válságok: típusai és jellemzői. Rendszerválság. Állami anticiklikus szabályozás. A gazdasági ciklus sajátosságai Ukrajnában.

1. A gazdasági ciklus fogalma, a ciklus fázisai

Gazdasági ciklus - a foglalkoztatás, a termelés és az infláció szintjének időszakos ingadozása.

A gazdasági ciklusok elmélete a gazdasági aktivitás ingadozásainak időbeli dinamikáját vizsgálja, elemzi azok okait, magyarázza előfordulásuk és fejlődésük mechanizmusait. A gazdasági ciklusnak nincs integrált elmélete, a különböző iskolák közgazdászai a ciklikusság különböző okaira figyelnek. A gazdasági ciklus fő fázisai az emelkedés és a visszaesés, amelyekben a gazdasági dinamika átlagos mutatóitól való eltérés tapasztalható. A reál GNP eltér a nominálistól, ezeket az ingadozásokat a GNP-deflátor rögzíti .

A gazdaság kiegyensúlyozott fejlődését jellemző mutatókészlet változásának iránya és mértéke alakítja **a gazdasági helyzetet**. Ezért a gazdasági ciklusok elméletét a gazdasági helyzet elméletének is nevezik.

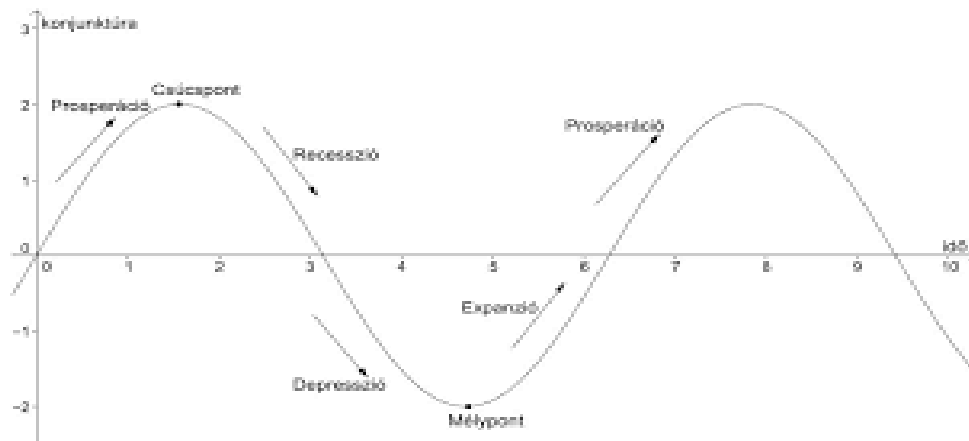
A gazdasági ciklusok modern elméletében a gazdasági ciklus két- és négyfázisú modelljeit különböztetik meg.

A kétfázisú modellben van egy növekvő szakasz (emelkedés, expanzió) és egy csökkenő szakasz (hasadás, recesszió), valamint a ciklus magasabb és alacsonyabb fordulópontjai az 1. ábrán.

1. ábra. Kétfázisú ciklusmodell

To. Marx volt az egyik első közgazdász, aki elkezdett nagy figyelmet fordítani a ciklusok problémájára, és megalkotta a négyfázisú ciklusmodellt (2. ábra).

2. ábra. Négyfázisú ciklusmodell (Marx szerint)

A marxista közgazdasági iskola csak a 7-12 éves ipari ciklust tanulmányozta. A ciklus 4 egymást követő szakaszból állt: válság, depresszió, revitalizáció és felfutás.

A válság az állami termelés méretének a fizetőképes gazdálkodó egységek volumenéhez való kényszerített hozzáigazításának belső mechanizmusa.

A válság az áruk túltermelésében, a hitelállomány csökkenésében és a hitelszázalék növekedésében nyilvánult meg. Ez a profitráta csökkenéséhez és a termelés visszaeséséhez, a banki adósság növekedéséhez, valamint a bankok és vállalkozások csődjéhez vezetett.

Ez általános túltermelés. A piac egy bizonyos ponton zsúfoltnak bizonyul, a termelés hatékonyságának növekedéséhez vezet.

A gazdasági tevékenység központja a pénzügyi piacra tolódik át, az adósságtörlesztési igényekkel összefüggésben növekvő pénzügyi forrásigény következtében. A monetáris tőke iránti kereslet növekedése a %-os kamatlábak emelkedését serkenti, ami az értékpapírok (részvények) árfolyamának további csökkenéséhez vezet. A gazdasági aktivitás visszaesése a munkanélküliség növekedésével jár. A válság új ciklust indít el, és megszakíthatja a kilábalás vagy a kilábalás fázisait.

A depressziót a termelés stagnálása, az elavult állótőke elidegenítése jellemzi. Az alacsony árak hozzájárulnak az árukészletek eladásához, bár ezek egy része megsemmisül, amely nem biztosítja az osztalék kifizetését, gyengébb versenytársak részvényei.

A termelés nem csökken, de nem is nő. Az árutöbbletek fokozatosan eltűnnek, a kereskedelem lassú. A hitel % kamata a minimumra csökken.

Fokozatosan „növekedési pontok” jelennek meg a gazdaságban, és megtörténik az átmenet a megújulás felé.

A revitalizáció a gazdasági tevékenység élénkülésével, az állótőke részleges megújításával, a termelési volumen növekedésével, az árszínvonal, a nyereség és a %-os ráták növekedésével függ össze.

Ennek a szakasznak az időtartamát a válság előtti állapotnak megfelelő állami termelési szint (GNP) elérése határozza meg. Csökken a munkanélküliség szintje, gyorsul a tőkeáramlás, nő a hiteligény.

A vállalkozások növelik a termelést, ipari építkezést folytatnak, emelkedik a profitráta, a %-os arány és a bérek.

Az emelkedést a gazdasági növekedés folytatódása, a teljes foglalkoztatottság elérése, a termelő létesítmények bővítése, korszerűsítése, új vállalkozások létrehozása határozza meg.

A GNP szintje meghaladja a válság előtti csúcspontot, tovább nő a termelés, a foglalkoztatás, a kereslet, az árszínvonal, a %-os növekedés üteme. A beruházások növekedésének hatására a kamatok tovább emelkednek. Az értékpapírok ára emelkedik, mert a vállalkozások jövedelmezősége nő. Kiemelt szerepe van a kereskedési tőkének, amely a további áremelkedésre számítva további áruk beszerzésére törekszik, spekulatív kereslet-boomot generál, ami a termelés bővülését készíti. Ennek eredményeként a termelés és a lakossági kereslet közötti szakadék nőni kezd. A termelés volumene fokozatosan ismét túllép a fizetőképes kereslet határain, a piacot elárasztják az eladatlan áruk, és új ipari ciklus kezdődik.

2. A gazdasági ciklusok típusai és okai

A gazdaság ciklikus fejlődését kiváltó valós okok elemzésekor 3 fő megközelítés különíthető el:

1. A gazdasági ciklusok természetét **olyan tényezők magyarázzák, amelyek kívül esnek a gazdasági rendszer keretein**. Ezek természeti jelenségek, politikai események.

a gazdaságra jellemző belső jelenségeként fogható fel. A belső tényezők bizonyos időszakok után a gazdasági aktivitás hanyatlását és növekedését is okozhatják. Az egyik meghatározó tényező az állótőke ciklikus megújulása. A ciklikusság oka lehet az autonóm befektetések időszakos kimerülése, a multiplifikációs hatás gyengülése, a pénzkínálat volumenének ingadozása, az alapvető tőkejavak megújulása stb.

a gazdaság belső állapota és a külső tényezők kölcsönhatásában látjuk. A külső tényezőket tekintjük elsődleges forrásnak, amelyek a belső tényezők életbe lépését provokálják. A külső források közé tartozik az állam.

A ciklikusságnak több mint 1380 típusát ismeri a modern tudomány. A leggyakrabban említett típusokat a 4.1. táblázat tárgyalja.

4.1. táblázat

A ciklusok típusai

Írja be	Ciklus hossza	Főbb jellemzők
Kitchyna	2-4 év	A tartalékok mérete - a GNP ingadozása, az infláció, a foglalkoztatás, az áruciklusok
Bauer	7-12 éves korig	Beruházási ciklus - a GNP, az infláció és a foglalkoztatás ingadozásai
Kovács	16-25 éves korig	Jövedelem – Bevándorlás – Lakhatás – Összesített kereslet – Jövedelem
Kondratyev	40-60 évesek	Műszaki fejlődés, szerkezeti változások
Forrester	200 év	Energia és anyagok
Toffler	1000-2000 év	Civilizációk fejlődése

A közgazdaságtan többféle **ciklust különböztet meg** :

1. Éves szezonális ingadozások a természeti és éghajlati viszonyok változása és az időtényező hatására.

2. A rövid távú ciklusokat (40 hónapig vagy 3 évnél hosszabb ideig) a világ aranytartalékainak ingadozása okozza. Ezt a következtetést az aranystandard uralkodásának körülményei kapcsán vonták le.

3. A középtávú vagy ipari ciklusok időtartama 7-12 év lehet.

4. Az építési ciklusok 15-20 éves időszakot ölelnek fel, és az állótoke megújításának időtartama határozza meg. Ezek a ciklusok általában lerövidülnek az NTP tényezők hatására, amelyek a berendezések erkölcsi elhasználódását és a felgyorsított értékcsökkenési politika végrehajtását okozzák.

5. A nagy ciklusok időtartama 50-60 év, főként az NTP dinamikája okozza.

A gazdasági visszaesések természetétől, a nemzetgazdaság különböző szféráira vagy ágaira kiterjedő lefedettségüktől függően a következő **gazdasági válságtípusokat különböztetjük meg** :

1. A ciklikus válságok az állami termelés időszakosan ismétlődő visszaesései, amelyek az üzleti tevékenység megbénulását okozzák, a nemzetgazdaság minden területén érvényesülnek, és a gazdasági tevékenység új ciklusát idézik elő.

2. A köztes válságok az állami termelés szórványosan előforduló visszaesései, amelyek egy időre megszakítják a nemzetgazdaság élénkülésének és fellendülésének szakaszait. Nem indítanak új ciklust, helyi jellegűek, rövid életűek.

3. A strukturális válságok a társadalmi termelés ágazatok közötti egyenlőtlenségeinek fokozatos és hosszú távú növekedésével járnak, és a társadalmi termelés jelenlegi szerkezetének összeegyeztethetlensége az erőforrások hatékony felhasználásának megváltozott feltételeivel. Hosszú távú felfordulásokat okoznak, és hosszú időre van szükség a megoldásukhoz. 4-5 alkalommal, és kénytelen volt energiatakarékos technológiákra váltani).

4. A részleges válságok a nagy tevékenységi körökön belüli gazdasági aktivitás visszaesésével járnak. A pénzforgalomról és a hitelekéről, a bankrendszeréről, a részvény- és devizapiacról (az 1970-es évek globális devizaválságáról és a lebegő árfolyamrendszerre való átállásról) szól.

5. Az ágazati válságokat a termelés visszaesése és a tevékenység visszafogása jellemzi valamelyik ágazatban (pl. szén-, acél-, textilipar).

6. A szezonális válságok olyan természeti és éghajlati tényezők hatására következnek be, amelyek megzavarják a gazdasági tevékenység elfogadott ritmusát (késő tavasz a mezőgazdaságban és a közművekben, az üzemanyag hiánya).

7. A világválságokat mind az egyes iparágak globális szintű lefedettsége, mind az egész világgazdaság lefedettsége határozza meg.

Egészen az 50-es évekig. 20. század a válság idején általános árszínvonal-csökkenés következett be, amihez a fizetőképes kereslet visszaesése és a munkanélküliség növekedése társult. A n. a gazdaság monopolisztikus szektora hozzájárul az árak növekedéséhez. A termelésnek az infláció fenntartása mellett bekövetkező ilyen visszaesését stagflációnak nevezzük.

Az átlagos ciklikus ingadozások okai.

A piacgazdaság fejlődésének ciklikusságát mindenekelőtt magára a rendszerre jellemző belső tényezők működése magyarázza. A piac „láthatatlan kezének” a gazdasági törvényeken alapuló mechanizmusa (kereslet-kínálat, verseny, kapitalista felhalmozás törvényei) spontán módon szabályozza a makrogazdasági egyensúlyt. Ugyanakkor a gazdasági szereplőknek a profitmaximalizálásra, a termelési méretek bővítésére, a beruházások növelésére irányuló vágya a gazdaságfejlesztés ösztönzőjeként olyan állapothoz vezet, ahol az összkínálat meghaladja a piaci keresletet. A legtöbb elméleti közgazdász úgy véli, hogy a túltermelési válságok hátterében az aggregált kereslet és az aggregált kínálat közötti kapcsolat súlyos megsértése áll.

Ugyanakkor a gazdasági válság és az abból való kilépést követő intézkedések hatására az egyensúly helyreáll. Az állótöke tömeges megújulása zajlik, javul a gazdasági rendszer ágazati szerkezete. e.. Hansen a gazdasági visszaesések és felfutások okait a tőkebefektetési ciklus hatásával kapcsolja össze.

A gazdasági ciklusok okainak vizsgálatában elterjedt az a megközelítés, amely szerint a ciklusok a gazdasági rendszert erő véletlenszerű hatások, úgynevezett impulzusok vagy sokkok következményei, amelyek megzavarják a gazdasági egyensúlyt, és válaszként ingadozásokat okoznak.

Szluckij szovjet közgazdász fogalmazta meg 1927-ben. Hasonló vizsgálatot végzett Ragnar norvég tudós is Frisham , és megtalálta lenyomatát a "Problems of the spread of Economic Impulses" című munkájában, amelyet 1933-ban Londonban adtak ki. Többféle impulzus létezik:

1) a termelést érintő kínálati sokkok. Ide tartoznak a technológiai változások, az éghajlatváltozás, az új nyersanyagforrások felfedezése, a nyersanyagok világpiaci árának ingadozása stb.;

2) az állami hatóságok makroszintű döntéseihez kapcsolódó sokkok, amelyek elsősorban a keresletet érintik.

3) a magánszektor keresletének megrázkódtatásai, mint például a beruházások és a fogyasztási kiadások változása ebben a gazdaságban.

kapcsolatok formájában érintik a gazdaság fejlődését .

Keynes a gazdasági ingadozásokat okozó impulzusok fő forrásának a beruházási költségeket tartotta, amelyeket bizonyos "vállalkozói kockázatérzet" miatt instabilitás jellemez. A háború miatt elmozdulások vannak az aggregált keresletben, így az aggregált kínálatban is.

A befektetéselemélet szempontjából a nyugati közgazdászok széles körben alkalmazzák a multiplikátor-gyorsító modellt, amely a beruházások dinamikáját a gyorsító mechanizmussal magyarázza, vagyis a beruházásokat nem maga a kibocsátás volumene, hanem az ingadozások befolyásolják.

A Nobel-díj nyertese az angol közgazdász, J. Hicks úgy véli, hogy az ingadozások fő okát abban kell keresni, hogy a kibocsátás (vagy jövedelem) volumenének változása milyen hatással van a beruházásokra, ami valójában a gyorsulás hatása. Véleménye szerint a kereskedelmi és ipari fellendülés nem más, mint az intenzív tőkefelhalmozás időszaka, a recesszió pedig egyszerűen a felhalmozás leállása.

Nagy gazdasági ciklusok.

A "nagy gazdasági ciklusok" koncepciója szerint, amelyet az orosz tudós, N.D. Kondratyev (1892-1938) szerint a gazdasági fejlődést a közepes és rövid ciklusokkal együtt hosszú, hosszú hullámú ingadozások jellemzik, amelyek 45-60 éves időszakot fednek le. Ez a következtetés N.D. Kondratyev Anglia, az USA és Franciaország gazdasági fejlődésének statisztikai adatainak (árak dinamikája, bérek, külkereskedelmi forgalom, szén-, aranybányászat, vas-, acéltermelés stb.) elemzése alapján érkezett. 100-150 év. Felhívták a figyelmet arra, hogy a megadott mutatók dinamikájának ciklusai időben meglehetősen szorosan egybeesnek, és bizonyos mértékig összefüggenek egymással. Az árak dinamikája tehát tükrözi az állótöke-megtérülési folyamatokat, a beruházások ciklikusságát.

A kutatóháború révén N.D. Kondratyev a következő főbb gazdasági ciklusokat emelte ki:

Lift	Hanyatlás
1789-1814	1814-1849
1849-1873	1873-1896
1896-1920	

Kondratyev a nagy ciklusokat a hosszú távú gazdasági egyensúly megzavarásának és helyreállításának tekintette, és úgy vélte, hogy "a fő ok a tőke felhalmozásának, felhalmozásának és szétszóródásának mechanizmusában rejlik, amely elegendő új alapvető termelőerők létrehozásához".

Számos szabályszerűséget fedezett fel a nagy ciklusok kialakulásában:

- az egyes nagy ciklusok felfutási hullámának kezdete előtt és elején mély technológiai változások figyelhetők meg (amelyeket viszont jelentős műszaki felfedezések és találmányok előznek meg), új országok bevonása a globális gazdasági kapcsolatokba, az aranytermelés változásai és pénzforgalom;

1) az egyes nagyobb ciklusok felfutási hullámának időszakában a legtöbb társadalmi felfordulás (háborúk és forradalmak) fordul elő;

2) az egyes nagyobb ciklusok emelkedő hullámának időszakait a mezőgazdaság elhúzódó és különösen akut depressziója kíséri;

3) a nagy ciklusok emelkedő hulláma alatt az átlagos kapitalista ciklusokat rövid depressziók és intenzív felfutások jellemzik;

4) a magas ciklusok lefelé irányuló hulláma alatt az ellenkező mintázat figyelhető meg.

Kondratyev következtetéseit a gazdasági helyzet további alakulása is megerősítette. A hosszú és mély válság 1929-1933. század végén kezdődött nagy ciklus lefelé irányuló hulláma során bontakozott ki.

Körülbelül ötven évvel később, 1973-1975-ben. ismét a lefelé tartó hullám háttérében a termelés legmélyebb és legpusztítóbb visszaesése következett be az elmúlt évtizedekben.

Gazdasági növekedés a 80-as és 90-es években. a fejlett országokban az ötödik technológiai rend körülményei között zajlott, amely kibontakozott (a kutatás-fejlesztés modern szakasza), amely meghatározta a nagy ciklus új felfelé irányuló hullámának kezdetét.

3. A gazdasági ciklusok jellemzői

Klasszikus ciklusok. 1825-től kezdve

- a túltermelési válságok viszonylag egyértelmű megismétlődése, meglehetősen jól körülhatárolható 10 éves periódussal;

- az áru formában lévő tőketöbblet megjelenése, ami a termékeladás problémáját és a nagy árukészletek kialakulását jelzi;

- elégtelen aggregált kereslet túlzott árutömeggel.

A nemzetgazdaság egyensúlyának helyreállítása a fogyasztási cikkek pusztulásával járt. Ennek csúcspontja a nagy gazdasági világválság volt. Ez a lecke vezetett annak felismeréséhez, hogy szükség van az állami termelési folyamatok korlátozási és szabályozási rendszerének bevezetésére.

A háború utáni ciklusok. Jellemzőik:

- tendenciát mutatott a ciklusok időtartamának lerövidülése, gyakoribbá váltak a krízisek;
- az ébredési és fellendülési szakaszokat fokozott intenzitás jellemezte, a válságos visszaesések kevésbé voltak mélyek. A gazdasági stagnálás és a gazdaság fokozatos válságba kerülése a ciklikus felfutások állandó kísérőivé vált;

- az árutőke túltermelését a termelőtőke túltermelése váltotta fel, ami a termelési kapacitások kihasználatlanságában nyilvánul meg . Ez az áruk és szolgáltatások alultermeléséhez vezetett . Ennek több oka is van: a tökéletlen piaci struktúrák dominanciája, a nagy gazdasági világválság tanulságai, korlátozott aggregált kereslet, erősödő verseny, felgyorsult amortizációs politika;

- az 1974-1975-ös gazdasági világválság előtt. a nemzetgazdaságok fejlődésének gazdasági ciklusait a ciklusfázisok kezdetének és befejezésének aszinkronitása jellemezte.

Modern ciklusok. A XX. század utolsó harmada. a gazdasági ciklusok fejlődésében új pillanatok megjelenése jellemezte:

- a ciklusfázisok globális szintű szinkronizálása, ami a globális válságok újjáéledéséhez vezetett (70-es évek közepe, 80-as évek eleje, 90-es évek);

- a klasszikus ciklusok újraélesztése időtartamuk szerint;

- ciklikus válságok összefonódása strukturális és részleges válságokkal; stagflációs jelenségek megjelenése ;

- Egyre erősödő jelei a globális pénzügyi válság elmélyülésének.

anticiklikus szabályozás problémájával kapcsolatban sokféle nézőpont van , ezek két fő megközelítésre redukálhatók: keynesiánusra és klasszikusra. Keynes az AD-t tartotta a fő szabályozási láncszemnek, az AS-t pedig a klasszikusokhoz.

Az anticiklikus szabályozás a gazdasági helyzet és a gazdasági tevékenység befolyásolásának módjainak és módszereinek rendszeréből áll, amelyek célja a ciklikus ingadozások mérséklése.

Keynesi megközelítés: az állam pénzügyi és költségvetési eszközöket használ, a monetáris politika támogató szerepet tölt be. A válság és a depresszió szakaszában az állami kiadások nőnek, az "olcsó pénz" politikája érvényesül. Konjunktúra esetén az állami kiadások emelkednek.

Klasszikus megközelítés : a fő eszköz a monetáris politika. A pénzkínálat a gazdaság fő karjává, az infláció elleni küzdelem eszközévé válik. A "drága pénz" politikáját (hitelkorlátozás) a %-os kamatlábak emelésével valósítják meg, aminek hozzá kell járulnia a tőke túlhalmozódása elleni küzdelemhez. Az adó- és költségvetési politika segédeszközként szolgál. Az állami kiadásokat csökkentik, a fogyasztói kereslet csökken. Csökkentik az adókulcsokat.

Az országok e két megközelítés alkalmazásához folyamodnak, attól függően, hogy rövid vagy hosszú távú problémákat oldanak meg.

3. TÉMA.

MAKROGAZDASÁGI MUTATÓK A NEMZETI SZÁMLÁK RENDSZERÉBEN

Annotáció. A nemzeti számlák mint a makroökonómia ténylegisége. A nemzeti számlák rendszerének (SNA) felépítésének módszertani elvei. Az SNR főbb kategóriái: hozzáadott érték, intézményi egységek, szektorok, műveletek, számlák. Az SNR és a nemzetgazdasági mérleg különbsége. A GDP fogalma. A GDP mérése és az ezzel kapcsolatos problémák. GDP számítási módszerek: termelés, elosztás (bevétel szerint) és végső felhasználási mód (költség szerint). árnyékgazdaság. A potenciális és a tényleges GDP aránya. Az ártervező szerepe a GDP mérésében. Nominális és reál GDP. Árszint mutatók. Árindexek. Fogyasztói árindex (CPI). Termelői árindex. GDP- deflátor. A fogyasztói árindex és a GDP- deflátor közötti különbség. A nominális GDP reál-GDP-re való csökkentése. Infláció és defláció

1. A nemzeti számlák rendszerének mutatói

Az aggregálás lehetővé teszi a társadalom aggregált termelését jellemző statisztikai mutatók megszerzését.

1. Bruttó nemzeti termék (GNP) - a végső fogyasztásra szánt összes áru és szolgáltatás piaci értéke, amelyet az országhoz tartozó termelési tényezők egy bizonyos időszak (év) során állítottak elő.

A nemzeti össztermék a fő mutató, amellyel a nemzeti termelés volumenét mérik.

A GNP kiszámításakor az *ehhez az országhoz tartozó termelési tényezők által megtermelt árukat veszik figyelembe*. Ez azt jelenti, hogy a GNP magában foglalja az ebben az országban lévő cégek által termelt árukat. Például, ha a TTI professzora előadásokat tart a Harvardon, akkor a díját figyelembe kell venni Ukrajna GNP-jének kiszámításakor. Másrészt nem minden, ami Ukrajnában készül, a hazai termelőeszközök rovására készül. Például, ha egy amerikai cég Ukrajnában építette fel gyárát, akkor az előállított termékek költsége az ukrán alkalmazottak bérének levonása után az Egyesült Államok GNP-jének összetevője.

2. A bruttó hazai termék (GDP) az adott országban előállított végtermékek értékét méri egy bizonyos ideig, függetlenül attól, hogy a termelési tényezők az adott ország állampolgárai vagy külföldiek tulajdonában vannak.

A végtermékek és szolgáltatások azok, amelyeket az év során vásárolnak végső fogyasztásra, és nem használnak fel folyó termelőfelhasználásra.

A GNP értéke nem tartalmazza a háztartáson belül, a tanyákon saját fogyasztásra megtermelt áruk értékét.

A GNP számítások a hivatalos statisztikákon alapulnak, így az árnyékgazdaságot nem veszik figyelembe. Ez a probléma különösen a rejtett gazdaság nagy részarányával rendelkező országokat érinti, mivel ebben az esetben a GDP mutató jelentősen alulbecsülhető. ágazat.

Különbséget tesznek a nominális és a reál GNP között.

A nominális GDP (GDP) az adott időszak kibocsátásának értékét méri az adott időszak árain vagy aktuális pénznemében.

A nominális GNP évről évre két okból változik. Egyrészt megváltozik az ártermelés fizikai mennyisége, másrészt a piaci árak. Tegyük fel, hogy ha a kibocsátás nem változott, és az összes ár megduplázódott, akkor a nominális GNP is megduplázódik, de ez nem jelenti azt,

hogy idén jobban működött a gazdaság, mint az előzőben. A kibocsátás változásaiból adódó GNP-változások és az árak változása miatti GNP-változások elkülönítésére a reál GNP-mutatót vezetik be.

A **reál GNP (GDP)** a gazdaság fizikai kibocsátását hasonlítja össze a különböző időszakokban úgy, hogy értékeli az összes, mindkét időszakban azonos vagy változatlan áron (összehasonlítható, alap) előállított árut. A GNP valós volumenének kiszámításához egy bázisét kell kiválasztani.

A **GDP-deflátor (D)** vagy a Paasche -index egy termék árának változását mutatja a tárgyévben a bázishoz viszonyítva:

$$D (I_p) = \text{Nominális GDP} / \text{Reál GDP}.$$

$$\text{Reál GDP} = \text{nominális GDP} / D.$$

3. Aggregált társadalmi termék (GSP). Az év során előállított összes áru és szolgáltatás árának összege. Az SOP az import és a köztes termék (IP) mennyiségével meghaladja a GDP-t, ami a GDP előállítás során elfogyasztott áruk és szolgáltatások értékét jelenti.

4. Bruttó nemzeti jövedelem (GNI) .

$$\text{GNI} = \text{GNP} + \text{Nettó transzferek külföldről}.$$

A külföldről érkező nettó transzferek a külföldről kapott transzferek (adományok, humanitárius segélyek), mínusz a külföldre utalt hasonló transzferek. A VNRD-t végső fogyasztásra és nemzeti megtakarításokra használják.

5. Nettó nemzeti termék (NP).

A bruttó éves kibocsátás mérőszámaként a GNP-nek van egy fontos hátránya: túlbecsüli a kibocsátást az éves amortizációs levonások és a közvetett adók értékével. A közgazdászokat elsősorban az érdekli, hogy a termelés mekkora összeggel járult hozzá a társadalom jólétéhez, a speciális alapokban felhalmozott értékcsökkenési leírások összege pedig nem növeli a társadalom jólétét. Az év közben felhalmozott értékcsökkenési leírások összegében a GNP összegének csökkentésével a nettó nemzeti termékhez (GNP) juthat hozzá.

$$\text{ChNP} = \text{GNP} - \text{az állótőke értékcsökkenésének költsége (amortizációs levonások)}.$$

Ez a mutató az ország által termelt és fogyasztott áruk és szolgáltatások teljes éves kibocsátását méri nemzetgazdaságának valamennyi ágazatában. A ChNP azt mutatja meg, hogy a gazdasági erőforrásokat szállítók mekkora jövedelmet kaptak a számukra biztosított földért, munkaerőért, tőkéért, vállalkozói képességért, amelynek segítségével ez a ChNP létrejött.

6. Nemzeti jövedelem (ND) .

Az egyetlen olyan összetevő, amely nem tükrözi a gazdasági erőforrások valódi hozzájárulását a GDP-hez, a közvetett adók. Ezért a bérek, bérleti díjak és a nyereség összvolumen mutatójának meghatározásához a közvetett adók összegét le kell vonni a nemzeti jövedelemadóból. A kapott mutatót "nemzeti jövedelemnek" nevezik.

$$\text{ND} = \text{ChNP} - \text{Közvetett adók} + \text{támogatások}.$$

A közvetett adók közé tartozik a jövedéki adó, az áfa, a vám.

A nemzeti jövedelem (ND) az évre újonnan létrehozott érték, amely azt jellemzi, hogy az ideai termelés mit tett hozzá a társadalom jólétéhez. Ezért számításában a GDP-vel ellentétben nem tartalmazza az amortizáció, a közvetett adók és az állami támogatások összegét.

Ez a társadalom nettó „keresett jövedelme”, ez határozza meg az ND, mint makrogazdasági mutató jelentőségét és széleskörű alkalmazását az összehasonlító elemzésben.

A gyakorlatban különbséget tesznek előállított és használt ND között.

Az előállított ND az újonnan létrehozott áruk és szolgáltatások teljes mennyisége.

A fogyasztásra és felhalmozásra felhasznált ND a keletkezett ND mínusz veszteségek (természeti katasztrófákból, hadműveletekből, tárolási, szállítási veszteségekből, befejezetlen építkezések összegéből) és külkereskedelmi mérlegből.

A nemzeti jövedelem magában foglalja az anyagtermelési szféra termékeit, valamint a szolgáltatási szféra termékeinek értékét.

Az ND a jövedelemszerzés módjától (valamint a GNP-től függően) 5 összetevőre oszlik.

7. Személyi jövedelem (O D) .

$O D = ND - \text{vállalatok nyeresége} - \text{társadalombiztosítási járulékok} - \text{nettó \%} + \text{osztalék} + \text{állami transzfer kifizetések a lakosságnak} + \text{kapott személyi jövedelem \% -ban.}$

8. Felhasznált személyi jövedelem (VD) .

$VD = O D - \text{Személyi adó és nem adófizetés.}$

A személyi adó és nem adóbefizetések közé tartozik a magánszemélyek jövedelmére, az ingatlanra, a szállítási díjra és a kommunális szolgáltatásokra kivetett adó.

$B D$ azok a pénzeszközök, amelyek az állammal szembeni adókötelezettségek teljesítése után a háztartások rendelkezésére állnak. $B D$ fogyasztásra és megtakarításra szolgál. A fogyasztás (C) a GNP legfontosabb és legnagyobb összetevője. A megtakarítást (S) úgy definiálják, mint a jövedelem mínusz a fogyasztás.

Minden jövedelem két csoportra osztható: munkajövedelem és vagyomból származó jövedelem (nem munka).

A fent felsorolt áramlási értékeken kívül a makroökonómia részvénymutatókat használ:

1. Tulajdon (vagyon) – a legális nem munkajövedelem bármely forrása. Az ingatlan magában foglalja mind az ingatlaneszközöket (például tőke, földterület), mind a pénzügyi eszközöket (részvények, kötvények és egyéb értékpapírok).

2. Eszközállomány – gazdálkodó szervezethez tartozó eszközök összessége.

3. Nemzeti vagyon - a háztartásokat, cégeket és az államot megillető összes vagyon.

4. Valódi (pénzes) pénzmaradványok – fizetési pénzeszközök állománya, amelyet egy gazdálkodó szervezet készpénz formájában kíván tartani.

2. A GNP számítási módszerei

A GNP (GDP) mérésének három módja van:

1. Költség szerint (végső felhasználás módja).

2. Hozzáadott érték szerint (előállítási mód).

3. Jövedelem szerint (elosztó módszer).

kiadásokból történő kiszámításakor a GNP-t felhasználó összes gazdasági szereplő (háztartások, cégek, állam, külföldiek) kiadásai összeadódnak . Valójában a megtermelt GNP iránti aggregált keresletről beszélünk.

A teljes költség több részre osztható:

$$GNP = Y = C + I + G + NX,$$

ahol C a személyes fogyasztási kiadások, amelyek magukban foglalják a háztartások tartós fogyasztási cikkekre fordított kiadásait és a szolgáltatások folyó fogyasztását (kivéve a lakásvásárlást).

I - bruttó hazai magánbefektetések. Ide tartoznak a termelő tőkebefektetések (befektetett eszközökbe történő befektetések), a lakásépítési beruházások és a készletberuházások.

A befektetésen a fizikai tőkeállomány növelését értjük. Pénzügyi értékpapírok (részvények, kötvények) vásárlása nem minősül befektetésnek. A "belföldi befektetések" kifejezés azt jelenti, hogy ezek az ország lakosai által végrehajtott befektetések (különösen az importált áruk fogyasztása). A „magánbefektetés” kifejezés azt jelenti, hogy nem foglalja magában az állami beruházásokat. A "bruttó" kifejezés azt jelenti, hogy az értékcsökkenést nem vonják le a beruházásokból:

Bruttó beruházás = Nettó befektetés + Értékcsökkenés.

A részvények növekedését „+”, a csökkenést mínusz előjellel vesszük figyelembe.

G – állami áru- és szolgáltatásbeszerzés (iskola, utak építése és fenntartása, hadsereg, honvédelmi kiadások, köztisztviselők fizetése stb.). Ez nem tartalmazza az átutalások fizetéseket. Az állami transzferek az áruk és szolgáltatások mozgásához kapcsolódó kifizetések. Újraelosztják az állami jövedelmet jóléti, nyugdíj- és társadalombiztosítási befizetéseken keresztül.

Az NX tiszta export. Ez egyenlő az export és az import értéke közötti különbséggel. Ha egy ország többet exportál, mint importál, akkor "nettó exportőrként" lép fel a világpiacra, és a GNP meghaladja a hazai kiadások összegét. Ha többet importál, akkor "nettó importőr", a nettó export összege negatív. A kiadások összege meghaladja a termelés mennyiségét.

Ezt a GNP-egyenletet nevezik *alapvető makrogazdasági identitásnak* vagy a *nemzeti számlák azonosságának*.

termelési módszer szerinti kiszámításakor a végtermék előállításához egyes szakaszaihoz hozzáadott árat összegzik.

A hozzáadott érték (D V) a vállalat által előállított termékek költsége és a cég által vásárolt köztes termékek költsége közötti különbség.

A hozzáadott ár az az ár, amelyet ennek a vállalkozásnak a gyártási folyamata hoz létre, és amely magában foglalja a vállalkozás valós hozzájárulását egy adott termék értékkeremtéséhez, pl. egy adott vállalkozás bére, nyeresége és értékcsökkenése. Emiatt a beszállítóktól beszerezett, elfogyasztott nyersanyagok és anyagok értéke, amelyek létrehozásában a vállalkozás nem vett részt, nem számít bele a vállalkozás által előállított termék hozzáadott értékébe.

Más szóval, a hozzáadott érték a vállalkozás bruttó kibocsátása (vagy a legyártott termékek piaci értéke) mínusz az aktuális anyagköltségekkel, de az értékcsökkenési leírás levonásaival (mivel a vállalkozás tárgyi eszközei részt vesznek a létrehozásban a legyártott termékek új értéke).

A GNP értéke ebben az esetben az összes termelő cég hozzáadott értékének összege. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy figyelembe vegye a különböző cégek és iparágak hozzájárulását a GNP létrehozásához.

GNP = Σ Hozzáadott érték + Közvetett adók – Állami támogatások.

A gazdaság egészét tekintve az összes DS összegének meg kell egyeznie a végtermékek és szolgáltatások értékével.

jövedelem szerinti kiszámításakor az összes tényezőjövedelem (fizetés, bérleti díj, %) összeadásra kerül, valamint 2 nem bevételi komponens: az értékcsökkenési leírás és a nettó közvetett iparüzési adó (adók mínusz támogatások).

A GNP és a GDP mutatók között kapcsolat van:

GNP = GDP + külföldről származó nettó tényezőjövedelem.

A külföldről származó nettó tényezőjövedelem az ezen ország állampolgárai által külföldön kapott jövedelem és a külföldiek ezen ország területén szerzett jövedelme közötti különbség.

Ha a GNP meghaladja a GDP-t, akkor az adott ország lakosai többet keresnek külföldön, mint a külföldiek az adott országban.

A jövedelemszerzés módja szerint a következő típusú tényezőjövedelmeket különböztetjük meg a GNP részeként:

- Munkadíj az alkalmazottak számára (fizetés, prémiumok);
 - Tulajdonosok jövedelme;
 - bérleti díjból származó bevétel;
 - a vállalatok nyeresége (amely a munkabér és a hitel % után marad; tartalmazza a részvényesi osztalékot, a felhalmozott eredményt és a jövedelemadót);
- a cégek által a gazdaság más szektorainak fizetett kamatfizetések és a más szektorokból – háztartások és állam – származó cégek által kapott kamatfizetések különbözete).

A három módszer közül a gyártási módszert és a végfelhasználási módszert alkalmazzák gyakrabban.

3 . Általános gazdasági egyensúly

Az általános gazdasági egyensúly olyan állapotot jellemez, amelyben a termelési mennyiségek és a cserearányok úgy alakultak, hogy a kereslet és a kínálat egyenlősége egyszerre valósul meg minden piacon, miközben a piaci tranzakciók egyik résztvevője sem érdekelt beszerzési volumenének, ill. értékesítés.

ex - ante " elemzés (jövő állapot) kategóriája .

Az általános gazdasági egyensúly állapotának meghatározása azt jelenti, hogy a piacgazdaság minden szereplője milyen feltételek mellett tudja megvalósítani a kitűzött célokat. Ezért a gazdasági egyensúly megfelel az árukínálat egy bizonyos mennyiségének és szerkezetének, valamint a piaci tranzakciókban részt vevő egyes résztvevők elégedettségének terveik végrehajtásával.

Az általános gazdasági egyensúly azt jelenti, hogy a vásárlások vagy eladások volumenének és szerkezetének megváltoztatásával a fennálló feltételek mellett senki sem tudja javítani a jólétét. Az általános gazdasági egyensúly, akár csak a külön piac egyensúlya, nem feltétlenül Pareto-optimális állapot, amelyben lehetetlen legalább egy alany jólétét növelni anélkül, hogy mások jólétét ne csökkentené.

Az általános gazdasági egyensúly megszűnt a piacgazdaság tipikus állapota lenni, hiszen a szuverén alattvalók önállóan kidolgozott terveiben csak véletlenül lehet kölcsönösen megegyezni. A folyamatosan változó igények és termelési technológia miatt a gazdaság gyakran az egyik egyensúlyi állapotból a másikba való átmenet állapotában van. Valójában mind az egyes piacok, mind a nemzetgazdaság egésze nagyobb valószínűséggel kerül egyensúlyba, mint egyensúlyban. A közgazdasági szubjektumok piacgazdasági magatartása azonban egyensúlyba tereli azt: amíg az alanyok terve megegyeznek, addig a kereslet és a kínálat megváltoztatásával módosítják a gazdasági helyzetet.

4. Téma.

AGGREGÁLT KERESLET ÉS AGGREGÁLT KÍNÁLAT

Annotáció. Aggregált kereslet, különbsége az egyéni kereslettől. Az aggregált kereslet szerkezete. Fogyasztói kereslet. Beruházási igény. Állami igény. Az aggregált keresletet befolyásoló ártényezők: a kamatláb változása, a vagyonhatás, az import volumene és szerkezete. Aggregált keresleti görbe. Az aggregált keresletet befolyásoló, nem ártényezők. A fogyasztói kiadások, a beruházási kiadások, a kormányzati kiadások és a nettó exportkiadások változásai. Tervezett és tényleges kiadások. A rövid távú aggregált kínálati görbe. Az árak és a reál GDP változásai a rövid távú aggregált kínálati görbe különböző szakaszaiban. A hosszú távú aggregált kínálati görbe. Az aggregált kínálatot befolyásoló tényezők: ártényezők – kamatláb változás, árszínvonal változás; nem ártényezők – az erőforrások árának változása, a munkatermelékenység, a jogi normák. Keynesi aggregált kínálati görbe. A klasszikus aggregált kínálati görbe. Általánosított aggregált kínálati görbe. Az egyensúlyi árszint. A termelés egyensúlyi mennyisége. A makrogazdasági egyensúly változatai. A racsnis hatás. Hosszú távú és rövid távú egyensúly. Az aggregált kereslet és az aggregált kínálat egyensúlyának megsértése. Az egyensúly helyreállításának mechanizmusa. Szorzó az AD-AS modellben. A takarékoság paradoxona.

1. Aggregált kereslet

A makroökonómiában az AD-AS modell az alapja a kibocsátás volumenének és általában a gazdaság árszínvonalának ingadozásainak, ezek változásának okainak és következményeinek tanulmányozásának. Segítségével az állam gazdaságpolitikájának különféle változatai írhatók le.

Az aggregált kereslet a gazdaság által megtermelt végtermékekre és szolgáltatásokra fordított összes kiadás összege.

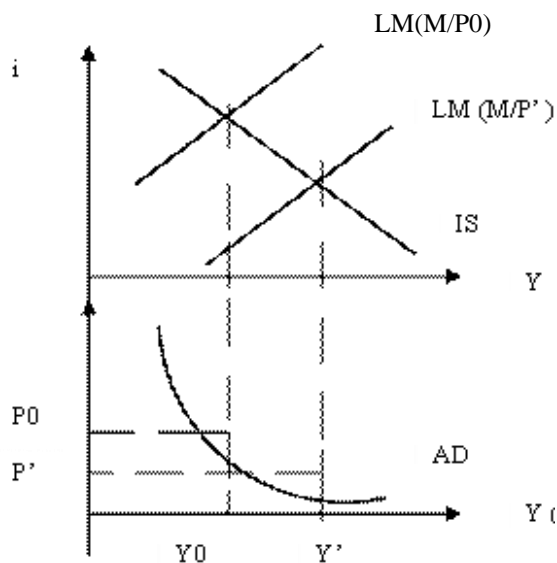
A gazdasági szereplők által igényelt aggregált kibocsátás volumene és a gazdaság általános árszínvonala közötti kapcsolatot tükrözi. Magas infláció és kibocsátási korlátok hiányában az aggregált kereslet növekedése serkenti a kibocsátást és a foglalkoztatást, csekély hatással az árszínvonalra. Ha a gazdaság közel áll a teljes foglalkoztatottsághoz, az AD növekedése nem annyira a kibocsátás, mint inkább az árak növekedését okozza.

Az AD struktúrában a következőket nevezheti el:

- a fogyasztási cikkek iránti kereslet és;
- A befektetési javak iránti kereslet;
- az áruk és szolgáltatások iránti kereslet az állam részéről;
- külföldiek exportigénye.

Az aggregált keresleti görbe (AD) azt az árszint- és kibocsátási szint kombinációt mutatja, amelyeknél az áru- és eszközpiac egyidejűleg egyensúlyban van. Könnyen beszerezhető az IS-LM modellből.

Először térjünk át az aggregált keresleti görbe grafikus következtetésére. és az LM görbét jobbra tolja, ami az egyensúlyi jövedelem növekedéséhez vezet. Az árak P 'egyensúlyi Y jövedelem magasabb szintjének felel meg' ($Y' > Y_0$) Így az aggregált kereslet görbét kapjuk, amely az árak csökkenő függvénye (1. ábra).

Az AD görbe mentén történő mozgás az aggregált kereslet változását tükrözi az árszínvonal dinamikájától függően. Ezt a függést a pénz mennyiségi elméletének egyenletéből kaphatjuk meg:

$$MV = PY, P = MV/Y, Y = MV/P.$$

Az AD görbe negatív meredeksége a következőképpen magyarázható: minél magasabb az árszínvonal, annál kisebb a valós pénzkínálat (M/P), tehát annál kisebb az áruk és szolgáltatások mennyisége. A görbe rögzített pénzmennyiség és keringési sebessége mellett épül fel.

Az aggregált keresleti görbe azt mutatja meg, hogy a fogyasztók (háztartások, cégek, kormányzat, külföldiek) mennyi árut és szolgáltatást (Y) hajlandók megvásárolni az egyes lehetséges árszinteken (P). Az AD ár és nem ártényezői megkülönböztethetők. Az ártényezők határozzák meg a görbe mozgását, a nem ártényezők határozzák meg az eltolódását.

Makroszinten az aggregált keresletet a következő **ártényezők határozzák meg** :

1. A kamatláb hatása , melynek jelentése, hogy az ár emelkedésével a kamatláb növekszik, így a beruházások összege (a befektetési keresleti görbének megfelelően) csökken. Ezért a makrogazdasági alapegyenlet ($Y = C + I + G + NX$) szerint, ha egyéb dolgok megegyeznek, a beruházások csökkenése a GNP (Y) csökkenéséhez vezet.

2. A vagyon hatása vagy a valós pénzmaradványok hatása. Az árak emelkedésével a pénzügyi eszközökkel rendelkező lakosság szegényebb lesz, és kénytelen lesz csökkenteni kiadásait.

vásárlások hatása . Ennek a hatásnak az a lényege, hogy az egyik országban az árak változása a külföldre változatlan áron történő export volumenének változását vonja maga után, ami viszont hatással van a lakosság országon belüli költésére. Így például, amikor a hazai áruk ára emelkedik, a lakosság több importártut vásárol, ami egyrészt az export csökkenéséhez, másrészt a hazai áruk vásárlásának csökkenéséhez vezet.

Az aggregált keresleti görbe csökkenő meredeksége a pénz mennyiségi elméletén keresztül magyarázható, amelyet az $(M * V = P * Y)$ egyenlőség fejez ki.

A nem ártényezők jobbra vagy balra tolják el az aggregált keresleti görbét.

Az aggregált kereslet a makrogazdasági alapegyenlettel ábrázolható:

$$Y = C + I + G + NX.$$

A négy komponens mindegyikében bekövetkező változás Y változást eredményez.

*nem ártényező*k közé tartozik minden, ami befolyásolja a háztartások fogyasztási kiadásait, a vállalati beruházási kiadásokat, a kormányzati kiadásokat és a nettó exportot .

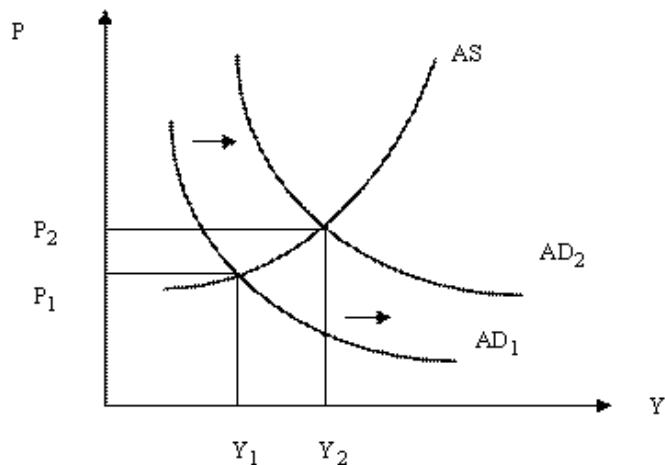
Az aggregált kereslet nem ártényezői a következők:

1) a lakossági fogyasztási kiadások változása – amikor a fogyasztói jólét, a fogyasztói elvárások, a fogyasztói adósság, az adók megváltoznak;

2) a beruházási költségek változása - amikor a kamatlábak, a beruházások várható nyeresége, az iparüzési adók, a technológiák, a kapacitástöbblet, a befektetőknek nyújtott kedvezményes hitelek változnak;

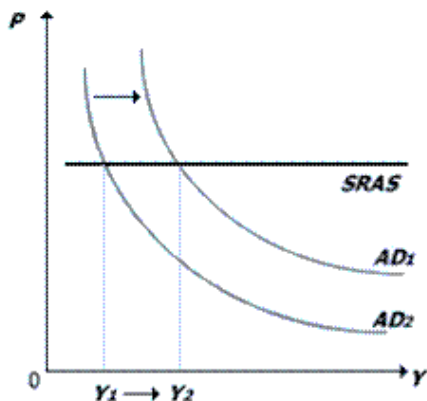
3) a kormányzati kiadások változása (támogatások, transzferek a lakosságnak);

4) a ráfordítások változása az export nettó mennyiségére vonatkozóan - nemzeti jövedelem külföldön, árfolyam-ingadozások.

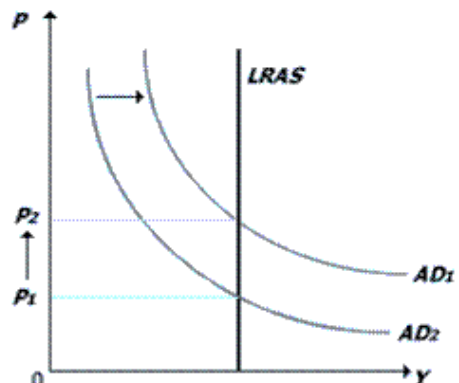

2. ábra. A nem ártényezők hatása az aggregált keresletre

Az aggregált kereslet növekedése rövid távon a kibocsátás növekedéséhez és a foglalkoztatás növekedéséhez vezet, anélkül, hogy az árszínvonalat befolyásolná (3. ábra). A foglalkoztatás hosszú távon az aggregált kereslet növekedése nem okoz kibocsátás növekedést, hiszen a lehetőségek már a határon vannak, hanem csak az árszintet érinti, azaz inflációt okoz (4. ábra).

3. ábra. Az AD növekedésének következményei rövid és hosszú távú időszakban

4. . ábra. Az AD növekedésének következményei ben

2. Aggregált kínálat

Az aggregált kínálat (AS) az aggregált kibocsátás és a gazdaság árszínvonalala közötti kapcsolatot tükrözi.

Nyugodtan kijelenthetjük, hogy az aggregált kínálat (GDP, GNP) azon áruk és szolgáltatások teljes mennyisége, amelyet a cégek és a háztartások hajlandóak bemutatni a piacon az egyes árszinteken.

A vállalatok kibocsátásának volumene a termékeik és a piaci áraktól függ. A makrogazdasági kínálat a termék ára (P) és a kínált termék mennyisége (Y) közötti egyenes arányos kapcsolatot tükröz, így az árszínvonal és a GNP volumene közötti kapcsolat közvetlen (pozitív). A magasabb árak fenntartják a további árumennyiségek ösztönzését. A görbe a termelési egységre jutó költségek változását tükrözi a nemzeti termelés volumenének növekedésével vagy csökkenésével.

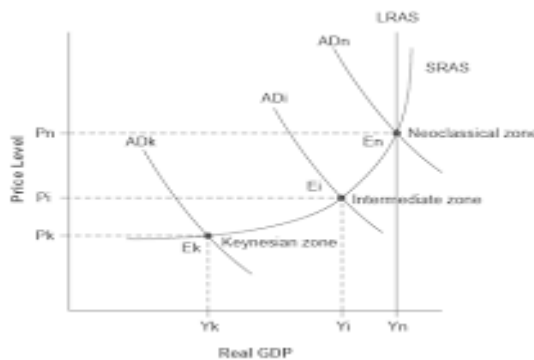
A kínálati szintet a termékárak és a termelési tényezők költségei befolyásolják.

Az AS görbe azt mutatja, hogy a termelők a gazdaság általános árszínvonalának különböző értékei mellett mekkora aggregált kibocsátást tudnak a piacra kínálni.

Az aggregált kínálatot rövid és hosszú távon külön kell figyelembe venni. Ennek nagy jelentősége van a termelési tényezők számában bekövetkezett változások hatásának.

A görbe horizontális szegmense a nemzeti termelés állapotát jellemzi abban a rövid távú időszakban, amikor sok áru ára negatív. Ennek oka:

- a közeljövő árlistaáraival kapcsolatos információk terjesztésével;
- Üres termelési tényezők rendelkezésre állása, lehetőség van a termelés bővítésére a kialakult árszinten.

Rizs. 5 . AS görbe

A cégek fix áron vásárolhatnak tényezőket, ami lehetővé teszi a termelési költségek korábbi szinten tartását, nem pedig az áruk árának emelését. A görbe vízszintes szakaszát **keynesiánusnak nevezzük**. Keynes először a 30-as években. bebizonyította a társadalmi termelés bővítésének lehetőségét és szükségességét az erőforrások és termékek azonos árszintje mellett. A gazdaságot recessziós periódusban tartotta, pl. vannak. jelentős termelési tényező készletek esetén, így rövid távon lehetőség nyílik a reál nemzeti termelés növelésére anélkül, hogy az árszínvonal emelkedne a további munkanélküliek és egyéb termelési tényezők vonzása miatt.

Azzal érvelt, hogy az árak és a bérek csökkenése nem vezet a reálkibocsátás és a foglalkoztatás csökkenésének enyhüléséhez.

az AS görbe vízszintes szegmensén a termelés maximális mennyiségének eléréséhez jelentős erőforrásokat kellett bevonni. A termelés további növelése csak akkor lehetséges, ha további, alacsonyabb megtérülésű szabad forrásokat vonzunk. Ez a termelési költségek és árak növekedését okozza. Az árak emelkedése egyre kevésbé hatékony erőforrások vonzására nyílik lehetőség, ami a köztermelés nemzetgazdasági jövedelmezőségi szintjének csökkenéséhez vezet. Ezért az AS görbe **közbenső (átmeneti)** szakaszán a reál GNP középtávú növekedése az árak emelkedésével jár.

A közbenső rész azt jelzi, hogy itt a termékek árszintje és a termelés volumene egyszerre nő. Ennek az az oka, hogy nem minden iparág és vállalkozás éri el a rendelkezésre álló erőforrások teljes kihasználását, és nem minden iparágban.

A termelés további növelése az erőforrások kimerülése miatt lehetetlen. Ezt a gazdasági állapotot hosszú távon az AS görbe függőleges szegmense jellemzi. Ez azt jelenti, hogy a termelés és az aggregált kínálat rögzült, és nem függ az árszínvontól. **A görbe függőleges szakasza** a klasszikus közgazdasági iskola és követői (neoklasszikusok) nézeteinek felel meg.

A klasszikus iskola képviselői úgy vélik, hogy hosszú távon mindig természetes lesz a foglalkoztatás szintje a gazdaságban, és minden rendelkezésre álló erőforrást felhasználnak, vagyis hosszú távon semmilyen árváltozás nem vezethet a reálérték változásához. termelés, mivel minden termelési tényezőt teljes mértékben kihasználnak.

Az aggregált kínálati görbét az árszínvonal és a valós nemzeti termelés függvényének tekintettük. De az aggregált kínálatot más tényezők is befolyásolhatják, amelyek nem függenek a termékárak változásától (nem ártényezők). Ezek az egyéb tényezők jobbra vagy balra tolják el az aggregált kínálati görbét.

Az aggregált kínálati görbét eltoló, **nem ártényezők a következők:**

- 1) az erőforrások árának változása: föld, munkaerő, tőke, vállalkozói képességek;
- 2) a termelékenység változásai (például új technológia);
- 3) jogi normák változásai: iparüzési adók és támogatások, állami szabályozás;
- 4) a piaci szerkezet változásai.

Az összesített mondat változása a görbe eltolódása formájában jelentősen befolyásolhatja a gazdaságot. Az úgynevezett **kínálati sokkok** a kibocsátás meredek csökkenéséhez és az árak emelkedéséhez vezethetnek, ahogy az az 1970-es években az olajválság idején történt.

Az aggregált kínálatra, például a tényezőtermelékenység növekedésére összpontosító gazdaságpolitika a kibocsátás növekedéséhez és a gazdaságra nehezedő inflációs nyomás mérsékléséhez vezethet.

3. Klasszikus egyensúlyi modell

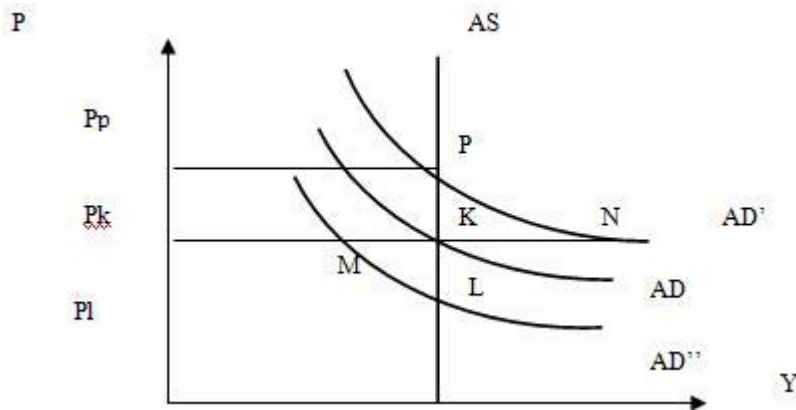
A klasszikus modell a francia közgazdász, Z.-B.Say törvényén alapul, amely szerint az áruk előállításának költségeivel megegyező bevételt hoz létre.

A klasszikus modell hosszú távon határozza meg a gazdaság viselkedését. Az összesített ajánlat elemzése a következő feltételeken alapul:

- a kibocsátás volumene csak a termelési tényezők számától és a technológiától függ, és nem függ az árszínvontól;
- a termelési tényezők és a technológia változásai lassan mennek végbe;
- a gazdaság a termelési tényezők teljes kihasználtsága mellett működik, ezért a kibocsátás volumene megegyezik a potenciállal;
- az árak és a nominálbérek rugalmasak, változásuk elősegíti a piaci egyensúlyt.

A klasszikus irányzatok híveinek véleménye szerint az aggregált keresletet a pénzkínálat határozza meg, pl. a pénz mennyisége és vásárlóereje. Az AS értéke fix jellegű, amelyet a társadalomban rendelkezésre álló erőforrások mértéke határoz meg. Nem függ sem az ártól, sem a kereslettől. A feladat a pénzkínálat stabil szinten tartása.

Az aggregált kereslet (AD) adott szintjén a pénzkínálat növekedése inflációt okoz, és az AD görbét jobbra tolja az AD pozícióba. Az egyensúly az P pontban jön létre. A pénz növekedése az AD növekedéséhez vezet egy adott árszinten (P_k), amely a szegmens összegével meghaladja az AS-t. Az elégtelen árukínálat áremelkedést okoz, szintjük felfelé tolódik el (P_k -ről P_p -re) egy új egyensúlyi pontig.

Rizs. 6 . Az általános egyensúly klasszikus elmélete

Ha az aggregált kereslet ezen a szintjén (az AD görbe) a pénz mennyisége csökken, az AD a KM szegmens értékével csökken, és az AD görbe eltolódik az AD pozícióba. Mivel a kínálat meghaladja a keresletet, az árak P_l szintre kezdenek csökkenni, ami megfelel az új makrogazdasági egyensúlynak (L pont).

Így a klasszikus iskola modern képviselői (elsősorban monetaristák) körében a pénzkínálat a fő tényező, amely meghatározza az aggregált keresletet és az árszintet. Ugyanakkor az AD oldalon bekövetkező változások nem érintik sem a foglalkoztatást, sem a termelést.

Az egyensúlyi szabályozási mechanizmus az árak. Később megjegyezték, hogy a háztartások megtakarítanak, a cégek pedig befektetnek. Az egyensúlyi AD és AS egyensúlyi megtakarítást és befektetést igényelt. Ezt pedig a pénzpiaci mechanizmus, elsősorban a %-os ráta szabályozta. A takarékoság jutalmazásának eszköze. Minél magasabb a %-os kulcsok szintje, annál több forrást takarítanak meg, és fordítva, ezek szintjének csökkenése a megtakarítások csökkenéséhez és a fogyasztás növekedéséhez vezet.

4. Keynesi egyensúlyi modell

A Keynes-modell kiinduló helyzetei:

- 1) a gazdasági fejlődés ciklikusságának, a túltermelés pillanatainak lehetőségének és elkerülhetetlenségének felismerése;
- 2) a piacgazdaságnak nincsenek belső önszabályozási mechanizmusai, ezért az állam (kölségvetési és adópolitikai) beavatkozása szükséges;
- 3) az árak és a bérek szabályozási kölcsönhatásának automatizmusának tagadása;
- 4) a megtakarítás mértéke kevésbé függ a kamatlábtól;
- 5) a központi láncszem a hatékony keresleti politika.

A keynesi közgazdaságtan 4 fő hipotézisen alapul:

1. A bizonytalanság közgazdaságtana. A gazdaság helyzete attól függ, hogy az egyének hogyan ítélik meg a helyzetet és hogyan vélekednek a jövőről.

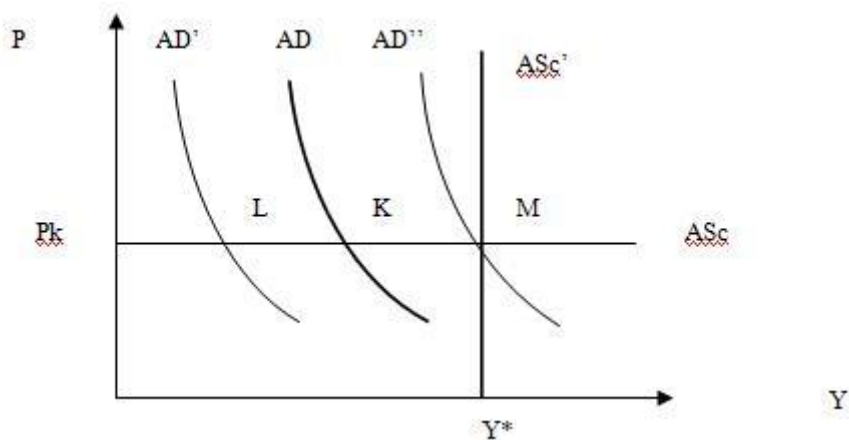
2. Keresleti gazdaságosság. A kereslet határozza meg a termelők magatartását. A termelőkhöz intézett igényt ténylegesnek (hatékonyak) nevezte.

3. Olyan gazdaság, amelyben a foglalkoztatás megfelel a piaci egyensúlynak.

4. Monetáris gazdaság. A pénz nem csak a tranzakciók lebonyolítására szolgál, hanem az uralkodó likviditás.

Az AS görbe vízszintes pozíciót foglal el, jelezve a szabad erőforrások rendelkezésre állását, ami lehetővé teszi a termelés volumenének növekedését. Az AS görbe keynesi szegmense a termelés volumenének nulla értékétől a teljes foglalkoztatottság mellett elért mennyiségig terjed, amelynél az AS görbe függőleges helyzetet vesz fel (7. ábra).

Az AD nem stabil, hajlamos az ingadozásokra, még akkor is, ha a pénzkínálat nem változik, mert az AD (befektetés) egyik összetevője számos változó hatásának van kitéve.

Rizs. 7. Egyensúly a mondatgörbe keynesi szakaszán

Az AD csökkenése az AD görbe AD' pozícióba való eltolódásához vezet, ami a foglalkoztatottság és a nemzeti termelés volumenének csökkenését jelenti Rk árszint mellett. Ez a helyzet sokáig eltarthat.

Ezért Keynes a gazdaság kimozdítása érdekében a depresszió állapotából az állami kiadások bővítését javasolta mind befektetési jellegű, mind vásárlások és jövedelemösztönzés formájában, valamint az adók és a kamatlábak csökkentését (**expanziós politika**, azaz **expanzió**).

Ezen intézkedések hatására az AD görbe visszatérhet korábbi pozíciójába, vagy eltolódhat az AD pozícióba a teljes foglalkoztatás elérésekor. Az AS-görbe vízszintes (a szélső esetben merev árakkal és nominális bérekkel), vagy pozitív meredekségű (merev nominálbérekkel és a mozgó árakkal szemben).

A névleges értékek rövid távú merevségének okai a következők:

- A munkaszerződések időtartama stb. szerződések;
- a minimálbér és a szakszervezetek tevékenységének állami szabályozása;
- az ár- és fizetésváltozások fokozatos jellege;
- Monopolisztikus tendenciák.

A kereslet növekedésével a cégek egy ideig munkaerőt vesznek fel, növelik a kibocsátást és a korábbi árszinten elégítik ki a keresletet. Ezért az AS görbe vízszintes lesz. Ha a nominálbér merev és az árak viszonylag rugalmasak, akkor az AD növekedése miatti növekedésük a reálbér

csökkenéséhez vezet, a munkaerő olcsóbbá válik. Ez hozzájárul a vállalatok munkaerő-keresletének növekedéséhez és a kibocsátás növekedéséhez. Az AS görbe pozitív meredekségű lesz.

A makrogazdasági egyensúly tulajdonságai:

1. Az infláció mindig az aggregált keresletnek az aggregált kínálathoz képesti többlet eredménye, mivel az aggregált kereslet többletének hiányában nincs ok az áremelésre. Bár az aggregált kereslet túllépése különböző okok miatt következhet be, többek között az államháztartási hiány és a monetáris expanzió következtében.

2. A makrogazdasági egyensúly nem garantálja a teljes foglalkoztatást.

3. Makrogazdasági egyensúlyi állapotban az import volumene meghaladhatja az export volumenét, így az állam külföldi adósságot halmoz fel. Ellenkező esetben a valutatartalékok nőnek.

4. A makrogazdasági egyensúly körülményei között a kormány viseli a polgárai számára közjavak és szolgáltatások biztosításának költségeit. Ha az állami kiadások meghaladják az adóbevételt, a hiányt vagy külső hitelfelvétellel, vagy kiegészítő pénzkibocsátással finanszírozzák. Ez a helyzet befolyásolja az aggregált kereslet és az aggregált kínálat állapotát.

5. TÉMA.

JÖVEDELEM, FOGYASZTÁS, MEGTAKARÍTÁS ÉS BEFEKTETÉSEK

Annotáció. Fogyasztási funkció. A fogyasztás a végső felhasználási bevétel függvényében. Mentés funkció. Átlagos fogyasztási és megtakarítási hajlandóság. Fogyasztási és megtakarítási határhajlam. Az autonóm fogyasztás és az azt befolyásoló tényezők. A fogyasztási függvény grafikonja. A megtakarítási függvény grafikonja. A fogyasztás elméletei. Keynesi és neoklasszikus fogyasztási koncepciók. A folyó jövedelemhez nem kapcsolódó fogyasztási és megtakarítási tényezők. Eszközváltás a megtakarító által. Az eszköz likviditása. Magasabb és alacsonyabb értékű eszközök. A megtakarítások fajtái. A megtakarítás paradoxona. Turisztikai szolgáltatások fogyasztása Ukrajnában. Befektetési függvény és grafikonja. A befektetések szerepe a gazdaságban. Befektetési volatilitás. Az állótőkébe történő autonóm befektetés alapelmélete. Az indukált befektetés elmélete. A kamat, mint a befektetési kereslet tényezője. Nominális és reálkamat. Kamatláb és a befektetés nettó megtérülése. Önálló beruházások. A multiplikáció fogalma. A multiplikatív folyamat táblázatos modellje. Egyszerű multiplikációs modell. Keynes-multiplikátor. A reál-GDP multiplikatív változása. Az infláció hatása a multiplikátorhatásra. Multiplikátor.

1. A fogyasztás, a megtakarítás és a beruházás funkciói

A 30-as években. 20. század John Maynard Keynes (1883-1946) angol közgazdász javasolta egyensúlyi modelljét. Az aggregált kereslet (AD) prioritásából indult ki, ezért elméletét a hatékony kereslet elméletének nevezik.

A keynesi elmélet olyan mutatókkal operál, mint a fogyasztási, megtakarítási és befektetési függvények.

A fogyasztás (C) a közgazdaságtanban egy bizonyos időszak alatt megvásárolt és elfogyasztott áruk teljes mennyiségét jelenti. Más szóval, a fogyasztás az általános fogyasztói vagy fizetőképességi kereslet kifejeződése.

A fogyasztás az áruk és szolgáltatások igénybevételének folyamata.

Ez az ország valós vásárlóerejének mutatója. Megkülönböztetik a végső fogyasztást és a folyó termelőfelhasználást.

A végső fogyasztás a végső felhasználás folyamata, amikor az áruk és szolgáltatások eltűnnek a fogyasztásban.

A folyó termelőfelhasználás a termelés egyik szakaszának munkatermékeinek felhasználása a termelés egy másik szakaszának munkatárgyaiként.

Az ember nemcsak fogyaszt, hanem meg is takarít jövedelme egy részét.

A **megtakarítások (S)** alatt a közgazdaságtudomány a jövedelem el nem fogyasztott részét érti. Más szóval, a megtakarítás a fogyasztás csökkentését jelenti. A megtakarítások gazdasági értéke a befektetésekhez való viszonyától függ, pl. valódi tőke előállítás. A megtakarítások képezik a befektetések alapját.

A megtakarítási hajlandóság az egyik pszichológiai tényezőt jelenti, ami az ember megtakarítási vágyát jelenti.

pszichológiai alaptörvényként fogalmazta meg a fogyasztás függőségét a rendelkezésre álló jövedelem nagyságától, amely szerint az emberek hajlamosak a fogyasztás növelésére a jövedelem növekedésével, de kisebb mértékben, mint a jövedelem növekedésével.

Megkülönböztetik a magán (személyi), az állami és a külföldi szektor megtakarításait.

a) Az átlagos fogyasztási hajlandóság (APC) az összjövedelem fogyasztásra jutó hányada:

$$APC = (C/Y).$$

b) Az átlagos megtakarítási hajlandóság (APS) az összjövedelem megtakarításra fordított hányada:

$$APC = (S / Y).$$

Minél magasabb a jövedelem, annál nagyobb a megtakarítási hajlandóság.

c) A fogyasztási határhajlandóság (MPC) a fogyasztás változásának és a fogyasztás változását eredményező jövedelemváltozásnak az aránya:

$$MPC = (\Delta C / \Delta Y) * 100\%.$$

A jövedelemfogyasztási határhajlandóság azt fejezi ki, hogy mennyivel nő a fogyasztás az egységnyi jövedelem növekedésével. A fogyasztási határhajlandóság olyan paraméter, amely a fogyasztási bevételek és megtakarítások eloszlásával kapcsolatos szubjektív preferenciákat fejez ki. Rövid távon ez a paraméter egy állandó.

d) Marginális megtakarítási hajlandóság (MRS) – a jövedelemnövekedés megtakarításokra fordított aránya:

$$MPS = (\Delta S / \Delta Y) * 100\%.$$

A fogyasztási függvény így néz ki:

$$C(y) = C_0 + MPC * Y_v,$$

ahol C_0 autonóm fogyasztás (nem függ a jövedelemtől);

Y_v - rendelkezésre álló jövedelem.

A megtakarítási funkció így néz ki:

$$S(y) = S_0 + MPS * Y_v \text{ vagy } -C_0 + MPS * Y_v,$$

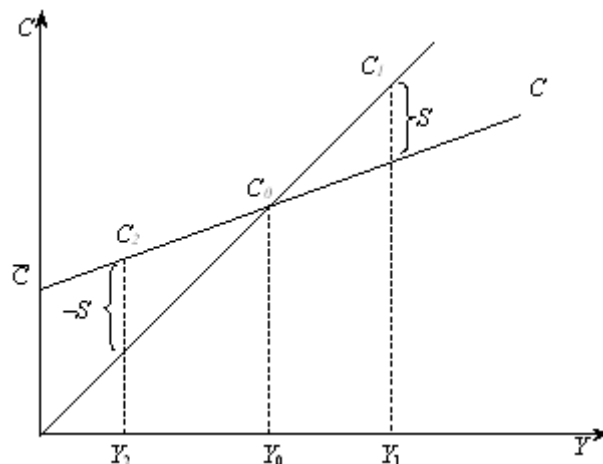
ahol S_0 az autonóm megtakarítás.

$$MPS + MPC = 1.$$

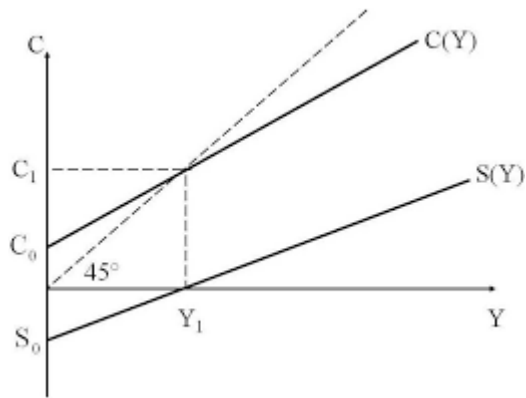
ábrán. 6.1, a fogyasztás (függőlegesen) és az adózott jövedelem (vízszintesen) értékei a koordinátatengelyeken vannak ábrázolva.

Valójában a fogyasztási görbe ritkán esik egybe a felezővel, és 45° nál kisebb szögben halad át. A felezővel való metszéspontjában a jövedelem egyenlő lesz a fogyasztással. Azon a részen, ahol a fogyasztás meghaladja a jövedelmet, elkezdődik az eladósodott élet. Ha a jövedelem meghaladja a fogyasztás szintjét, akkor a különbség képezi a megtakarítás összegét.

ábrán. A 6.2. ábra egy megtakarítási görbét mutat, amelynek minden pontja egyenlő a felező és a fogyasztási görbe közötti függőleges különbséggel.

1.ábra. A fogyasztási függvény

2. ábra. Megtakarítási funkció

A modern közgazdaságtudomány a megtakarításokat tekinti a befektetések alapjának.

Befektetések - a magánszektor és az állam hosszú távú tőkebefektetései az országon belül és külföldön a gazdaság és az értékpapírok különböző ágazataiba.

A beruházások a termelőeszközök növelésének, a betétek növelésének, valamint a lakosság részvényvásárlásának költségeiből állnak. A beruházási politika a gazdasági ciklusok változó szakaszait tükrözi.

Különbséget tesznek az aggregált és a nettó befektetések között.

A **nettó beruházás** a teljes beruházás és az amortizáció különbsége. A gazdasági növekedés csak a nettó beruházások rovására lehetséges. A gazdasági növekedés szempontjából az aggregált beruházás nagyobb, mint az amortizáció. Statikus gazdaság esetén az aggregált beruházás egyenlő az értékcsökkenéssel. Egy csökkent üzleti tevékenységgel rendelkező gazdaságban az amortizációs levonások meghaladják az összesített beruházást.

Ezenkívül a befektetések a következőkre oszlanak:

1. Termelő - ezek az épületek, építmények, berendezések tőkeköltégei.

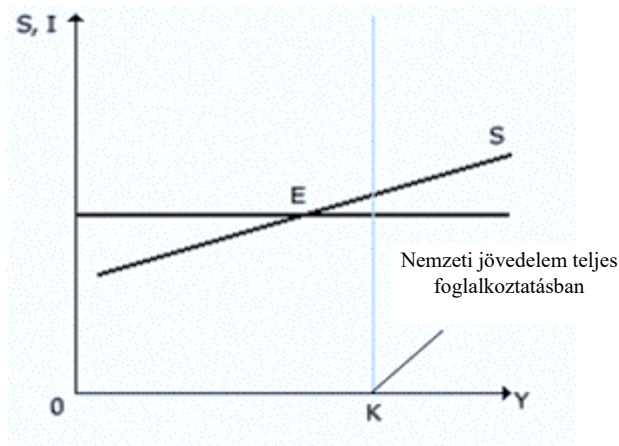
2. Nem produktív - ezek pénzügyi befektetések (részvényvásárlás).

Az autonóm beruházások az aggregált kereslet növekedéséhez kapcsolódnak, és a cégek piaci pozíciójuk javítása érdekében valósítják meg őket.

A gazdaság azon a ponton van egyensúlyban, ahol a megtakarítás egyenlő a befektetéssel. Az egyszerűség kedvéért tegyük fel, hogy a társadalom jövedelmi szintjétől függetlenül a befektetési lehetőségek évről évre állandóak. Ekkor a beruházás ütemezését vízszintes vonal jelzi (3. ábra).

Az E pontban - a megtakarítási és befektetési görbék metszéspontja - a rendszer egyensúlyban van és stabilitásra törekszik.

A beruházást meghatározó tényezők a **nettó nyereség várható mértéke**, amelyet a vállalkozók a beruházási költségek eredményeként várnak (ez a befektetés ösztönzése), valamint a **reálkamatláb**.

3.ábra. A beruházások ütemezése

Befektetési függvény: $I = I_0 + MPI * Y$,

ahol I_0 önálló befektetés, amely nem függ a jövedelemtől.

Az MPI a befektetési határhajlandóság.

A befektetési keresleti függvény a kamatláb és az aggregált beruházás szintje közötti fordított összefüggést tükrözi (I):

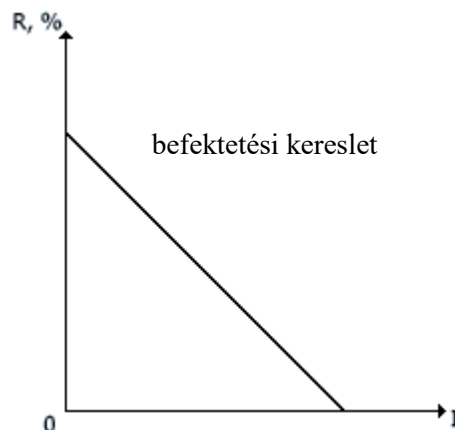
$I = e - dxR$,

ahol e a maximális befektetési érték,

d a beruházási keresleti függvény dőlésszögét meghatározó együttható,

R - A kamatláb reálértéke.

A funkció grafikus nézete az ábrán látható. 4.

4. ábra. Beruházási kereslet függvénye

A befektetések addig nyereségesek, amíg a nettó nyereség várható mértéke nagyobb vagy egyenlő, mint a kamatláb reálértéke.

A befektetési keresleti görbe eltolódása a kamatlábbal kapcsolatos tényezők segítségével történhet. Vegye figyelembe azokat a tényezőket, amelyek növelik a befektetés (várható) megtérülését, és tolja el a görbét jobbra vagy balra:

a) **berendezések beszerzésének és üzemeltetésének kiadásai** - növekedésével a szabályozási nettó nyereség (Atomerőmű) csökken, és ezért a görbét balra tolja;

b) **a vállalkozót terhelő adók** - adóemelés esetén a szabályozó nettó nyereség csökken, ami a görbe balra tolódását okozza;

c) **technológiai változások** – a fejlett technológiai változások jobbra tolják el a keresleti görbét;

d) **készpénzes állótoke** (termelési kapacitás) - a többlettermelési kapacitás a beruházási görbét balra tolja, ha elegendő eszköz áll rendelkezésre álló termelési eszközökkel (PF).

Valójában a beruházások a GNP-től is függenek. Ezt a függőséget két ok határozza meg:

a) GNP-növekedés esetén a profítnövekedés, a nagyberuházások finanszírozása vállalkozói nyereségből történik;

b) ha alacsony a GNP, ezért alacsony a termelés, a berendezések tétlenek, nincs ösztönzés új berendezések beszerzésére.

A beruházások a teljes kiadások legingatagabb összetevői. A beruházások és a GNP dinamikáját elemezve elmondható, hogy a beruházások sokkal volatilisabbak, mint a GNP. Ezt a következő okok határozzák meg:

1. Hosszú élettartam. Az erkölcsileg és fizikailag elavult berendezések:

- Cserélje ki. korszerűsíteni, ami növeli a beruházásokat;
- javítás és használat, ami növeli a teljes beruházást.

2. Nagy újítások szabálytalansága. Az NTP a befektetés fő ösztönzője, de a nagyszerű újítások ritkák. Amikor ez megtörténik, az innovációk gyorsan növekednek, majd stabilizálódnak.

3. A keresetek változékonysága. A vállalkozók nyeresége a fő befektetési forrás.

4. Az elvárások változékonysága. A vállalkozók befektetés iránti bizalmát (optimizmusát, pesszimizmusát) befolyásolja:

- Politikai események, új jogszabályok;
- demográfiai tényezők (népességnövekedés, megnövekedett piaci kereslet);
- Klíma a tőzsdén (például a részvényárfolyam emelkedése az optimista jövőre vonatkozó várakozások növekedéséhez vezet).

5. A GNP ciklikus ingadozása.

2. Egyenlőség Keynes legegyszerűbb modelljében és egy egyszerű szorzóban

Keynes legegyszerűbb modelljének feltevései:

1. Az állam és a külvilág hiányzik, ekkor az aggregált kiadás csak fogyasztásból és beruházásból áll ($E = C + I$).

2. A befektetések önállóak.

3. A fogyasztás a rendelkezésre álló jövedelem lineáris függvénye.

$MPC = \text{állandó} : C = C_0 + MPC * Y_v$.

Keynes szerint az egyensúlyi feltétel a jövedelem és az aggregált költségek egyenlősége: $Y = E$, $Y = C + I$, azaz. $Y = C_0 + MPC * Y_v + I_0$.

Megoldva ezt az egyenletet Y vonatkozásában, megkapjuk az egyensúlyi jövedelmet:

$$\bar{Y} = \frac{1}{1 - MPC} * (C_0 + I_0) = \frac{1}{MPS} * (C_0 + I_0) = \mu * (A_0),$$

$\mu = 1 / MPS = 1 / (1 - MPC)$,

ahol μ - Egyszerű szorzó, autonóm költségek szorzója;

A_0 - autonóm költségek. A legegyszerűbb modellben egyenlők $C_0 + I_0$.

Az autonóm kiadási szorzó (egyszerű szorzó) egy olyan együttható, amely megmutatja, hogy az egyensúlyi GDP mennyivel nő az autonóm kiadások növekedésével:

$$\mu_a = \Delta Y / \Delta A.$$

A szorzó azt mutatja meg, hogy az összjövedelem teljes növekedése (csökkenése) hányszor haladja meg az autonóm költségek kezdeti növekedését (csökkenését). Az autonóm költségek bármely összetevőjének egyszeri változása többszörös változást generál a GNP-ben.

Ha az autonóm fogyasztás C_0 -val növekszik, akkor ez az aggregált kiadást és bevételt (Y) ugyanennyivel növeli, ami viszont a fogyasztás másodlagos növekedését okozza $MPC * C_0$ összeggel. Ekkor az aggregált költségek és bevételek ismét nőnek az $MPC * \Delta C_0$ összegével stb. bevétel-kiadás ciklus séma szerint.

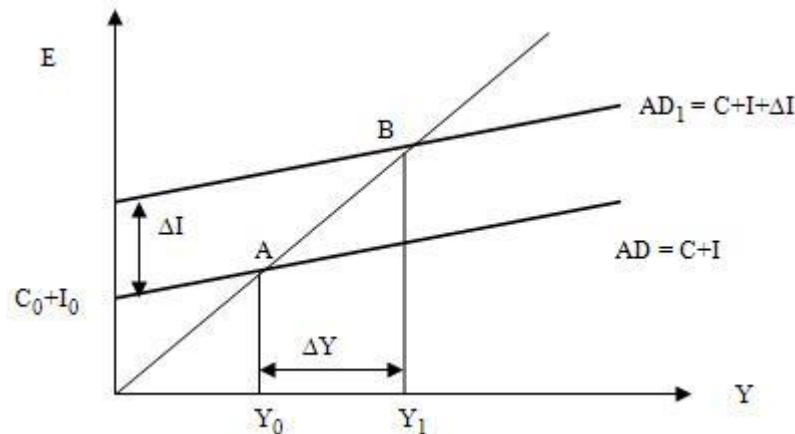
$\Delta C_0 \uparrow \Rightarrow AD \uparrow \Rightarrow Y \uparrow \Rightarrow C \uparrow \Rightarrow AD \uparrow \Rightarrow Y \uparrow \Rightarrow C \uparrow$ stb.

Az aggregált jövedelem többszörösen reagál az autonóm költségek növekedésére.

A multiplikátor tehát a gazdasági stabilitás olyan tényezője, amely felerősíti az üzleti tevékenységben az autonóm költségek változása által okozott ingadozásokat. Ezért a költségvetés és az adópolitika egyik fő feladata egy olyan beépített gazdaságstabilizátor-rendszer kialakítása, amely lehetővé tenné a szorzás hatásának az MPC relatív értékcsökkenésével való gyengítését.

Az 5. ábra a kezdeti egyensúlyt mutatja a felező és az aggregált költségfüggvény grafikonja metszéspontjaként (A pont). A makrogazdasági egyensúlynak ezt a reprezentációját "Keynes-keresztnek" nevezzük.

A beruházási költségek növekedésével az egyensúly a B pontba tolódott el. Minél gazdagabb az ország, annál kisebb az elfogyasztott részaránya a többlet rubelből (dollárból stb.) a jövedelemből (MPC), minél közelebb van a jövedelemnövekedés a beruházások növekedéséhez, annál gyengébb a multiplikátorhatás.

5. ábra. A legegyszerűbb keynesi modell

A legegyszerűbb keynesi modellből az következik, hogy a gazdaság recesszióból való kilábalása érdekében ösztönözni kell a beruházási kiadások növelését. Minél nagyobb a szorzó.

6. Multiplikátor

A jövedelemnövekedés által kiváltott beruházásnövekedést **multiplikációs hatásnak** nevezzük.

A megnövekedett jövedelmek okozta befektetéseket indukált befektetéseknak nevezzük.

A beruházások GNP-től való függését $I = f(Y)$ gyorsítómodellnek nevezzük.

A modell elemző képe:

$$I = I_n + a \cdot Y,$$

ahol: I_n - tervezett beruházások,

a a szögegyüttható.

A gyorsulás hatását 2 tényező határozza meg döntően:

- a berendezés gyártási időszakának időtartama, amelynek következtében az időszak során jelentkező kielégítetlen kereslet a termelés bővülését okozza;

- a berendezések üzemidejének időtartama, ennek következtében az új beruházások százalékos növekedése a helyreállító beruházásokhoz képest nagyobb, mint a termelés százalékos növekedése, amelynek keresletét új beruházások okozzák.

A **multiplikációs együttható** a beruházás növekedésének a bevétel növekedéséhez viszonyított aránya, amely az előző időszakban bevételüket, fogyasztói keresletüket vagy a késztermékek mennyiségét okozta.

$$V = \Delta I / \Delta Y = 1 - MPC = MPS.$$

Indukált beruházások növekedése: $\Delta I = V \cdot \Delta Y = V \cdot (Y_{t-1} - Y_{t-2})$.

6. TÉMA.

AZ INFLÁCIÓ ÉS A MUNKANÉLKÜLISÉG MINT A MAKROGAZDASÁGI EGYENSÚLY BONTÁSÁNAK TÉNYEZŐI

Annotáció. A foglalkoztatás és a munkanélküliség társadalmi-gazdasági tartalma. Foglalkoztatás és újratermelés az átmeneti gazdaságban. Népszerű osztályozás az ILO rendszere szerint. Kereslet és kínálat a munkaerőpiacon. Egyensúlyi munkanélküliség. A munkanélküliség típusai, mutatói és következményei. A munkaerőpiac klasszikus elmélete. A munkaerőpiac keynesi elmélete. Rugalmas munkaerőpiac elmélete. A munkanélküliség gazdasági és társadalmi következményei. Oaken törvénye és görbe . Keresletpolitika és kínálatpolitika a munkaerőpiac szabályozásában: előnyei és hatékonysága. A munkanélküliek szociális védelme. A foglalkoztatáspolitikai makrogazdasági alapelvei. A fiatalok munkanélküliségének okai. A munkaerőpiac jellemzői és a munkanélküliség Ukrajnában. Az infláció fogalma. Keynesi és monetáris fogalmak az infláció okairól. Az infláció mértéke és számítási módszerei. Az infláció típusai annak mértékétől függően. Várható és váratlan infláció az adaptív és racionális várakozások elmélete szerint. Az infláció típusai előfordulási források szerint: keresleti infláció, költséginfláció és ezek grafikus értelmezése. A kiszámítható és kiszámíthatatlan infláció társadalmi-gazdasági következményei. Phillips- görbe rövid és hosszú távon. Stagfláció. Inflációs folyamatok Ukrajnában: a visszashorítás okai, következményei és módjai. A személyi jövedelem inflációja és az inflációellenes intézkedések.

1 . A munkanélküliség fogalmi és típusai

A piacgazdaságban a gazdasági instabilitásra való hajlam mutatkozik meg, ami ciklikus fejlődésében, a munkanélküliségben és az árak inflációs növekedésében nyilvánul meg.

A munkanélküliség olyan makrogazdasági probléma, amely a legközvetlenebb és legerősebb hatással van minden emberre. A munkahely elvesztése a legtöbb ember számára életszínvonal-csökkenést jelent, és súlyos lelki traumával jár. a gazdaságpolitikai siker az úgynevezett "szegénységi index" segítségével, amely a munkanélküliség és az infláció szintjének összege.

A munkanélküliség azt jelenti, hogy képtelenség munkát találni . A munkanélküliség társadalmi-gazdasági jelenség, amikor a gazdaságilag aktív népesség egy része elhelyezkedik és többletnéppé válik. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet definíciója szerint **munkanélküli az a személy**, aki dolgozni akar, tud dolgozni, de nincs munkája.

Az egyes országokban a munkanélküliek számának meghatározásához a teljes lakosságot csoportokra kell osztani a munkaerő-aktivitás szintje szerint. Először is, minden személyt két csoportra osztanak:

1. Gazdaságilag inaktív népesség - az ország azon lakosai, akik nem részei a munkaerőnek. Ez a következőket tartalmazza:

- a) nappali tagozatos oktatási intézmények tanulói és hallgatói;
- b) nyugdíjasok (időskor és egyéb okok miatt);
- c) háztartást vezető személyek (beleértve a gyermekek, betegek gondozását stb.);
- d) kétségbeesetten keresnek munkát;
- e) munkára nem szoruló személyek (jövedelemforrástól függetlenül).

2. A gazdaságilag aktív népesség (EA) a munkaképes polgárok egy része, akik áruk és szolgáltatások előállításához kínálnak munkaerőt.

Ezután meghatározzák a **lakosság gazdasági aktivitásának szintjét (Re.a.)** - a gazdaságilag aktívak számának arányát a teljes népességben (ChN):

$$\text{Re. és} = E / \text{Népesség} .$$

A gazdaságilag aktív lakosságot viszont két csoportra osztják:

1. **Foglalkoztatott (E)** - 16 éves és idősebb személyek (valamint fiatalabbak), akik:

- a) bérmunka térítés ellenében (teljes vagy részmunkaidős);
- b) fizetés nélküli munkavégzés családi vállalkozásoknál.

2. **Munkanélküli (U)** – 16 éves vagy annál idősebb személyek, akik:

- a) nincs munka (jövedelmező foglalkozás);
- b) álláskereséssel foglalkozik (foglalkoztatási szolgálatoknál stb.);
- c) készen áll a munkakezdésre;
- d) az állami foglalkoztatási szolgálat irányítása alatt tanulni.

A munkanélküliség mértékét a foglalkoztatásra (3) és a munkanélküliségre vonatkozó adatok alapján határozzák meg.

A **munkanélküliségi szint (UR)** a munkanélküliek számának (U) a gazdaságilag aktív népesség számában (E) viszonyított fajsúlya:

$$\text{UR} = U / (U + E) * 100\%$$

A munkanélküliség időtartamának eltérő időtartama miatt a munkanélküliségnek 3 típusát különböztetjük meg:

- 1) súrlódás ;
- 2) szerkezeti ;
- 3) ciklikus .

A **súrlódásos munkanélküliség** rövid ideig tartó munkanélküliséget jelent, amely ahhoz szükséges, hogy a munkavállaló képzettségének megfelelő munkahelyet találjanak. Ezek az időszakok önkéntesek.

Ez a fajta munkanélküliség egyesíti azokat az embereket, akik az egyik munkahelyről a másikra való átmenet miatt munkanélküliek, vagy már találtak munkát és hamarosan elkezdik azt, valamint a szezonális jellegű iparágakban (mezőgazdaság, építőipar) dolgozókat.).

Bizonyos időre van szükség ahhoz, hogy a struktúra, a munkaerő és az üresedés közötti összhang megteremtse. valós volt, és a munkaerőpiac egyensúlyban van, akkor a munkahely elvesztése nem vezetne munkanélküliséghez.

Valójában azonban a dolgozók eltérő hajlamokkal és képességekkel rendelkeznek, és az egyes munkahelyeken bizonyos szakmai követelményeket támasztanak. Ezen túlmenően az állásra jelentkezőkről és az üresedésekről szóló információterjesztés rendszere tökéletlen, és a munkavállalók földrajzi mozgása nem történhet meg azonnal. A megfelelő munkahely megtalálása időt és erőfeszítést igényel.

A súrlódó munkanélküliség bizonyos szintje elkerülhetetlen a folyamatosan változó piacgazdaság körülményei között.

Strukturális munkanélküliség. Ezt a kifejezést olyan helyzetre használják, amikor a munkavállaló hosszú ideig munkanélküli. Ezeket az időszakokat a gazdaság szerkezeti változásai magyarázzák, amelyek leértékelik a munkaerő egyes kategóriáinak képzettségi szintjét.

A különféle áruk iránti kereslet folyamatosan ingadozik, ami viszont ingadozásokat okoz az árukat előállító munkavállalók munkaerő-keresletében (például a személyi számítógépek használata csökkentette az írógépek iránti keresletet, ami viszont csökkentette az írógép munkaerő iránti igényt gyártó vállalatok). Továbbá, mivel a különböző régiók különböző árukat állítanak elő, a munkaerő iránti kereslet egyszerre nőhet az ország egyik részén, és csökkenhet a másikon. Az iparágak és régiók munkaerő-keresletének szerkezetében bekövetkezett ilyen változásokat strukturális eltolódásoknak nevezzük.

A súrlódásos és szerkezeti típusú munkanélküliség jó időkben és rossz időkben egyaránt létezik. Mindkét típusú munkanélküliek összlétszámát természetes munkanélküliségi szintnek nevezzük, ez a szint a makrogazdasági egyensúlyi helyzetnek felel meg.

Ennek a mutatónak a mai neve az inflációt nem gyorsító munkanélküliségi ráta.

A munkanélküliség természetes szintje idővel növekszik. Ha az 1960-as évek elején a munkaerő 4%-a, majd a teljes munkaerő 5,5-6,5%-a volt benne. A munkanélküliség természetes szintjének növekedésének oka az álláskereső időtartamának növekedése, aminek oka lehet:

- A munkanélküli segély összegének növelése;
- A munkanélküli segély folyósítási idejének növelése;
- a nők arányának növelése a munkaerőben;
- A fiatalok arányának növelése a munkaerőpiacon.

Az első két tényező biztosítja az álláskereső lehetőségét hosszú időre. A harmadik és negyedik tényező, amelyek a munkaerő nemi korszerkezetének változását jelentik, növelik a munkaerőpiacon először vagy újra megjelentek és munkát keresők számát, így a munkanélküliek számát, növeli a versenyt a munkaerőpiacon, és meghosszabbítja az álláskereső időtartamát.

A teljes foglalkoztatás összeegyeztethető a munkanélküliség természetes rátájával. A teljes foglalkoztatás körülményei között végezhető termelés mennyisége kifejezi a **gazdaság termelési potenciálját**.

A ciklikus munkanélküliség a termelés ciklikus zsugorodása által okozott munkanélküliség. A tényleges munkanélküliségi ráta és a természetes ráta közötti különbséget ciklikus munkanélküliségnek nevezzük.

A munkanélküliség ciklikus formájának kialakulása a tényleges szintjének a természetes szint fölé emelkedéséhez vezet. Ennek a többletnek a gazdasági értéke abban nyilvánul meg, hogy a GNP tényleges mennyisége elmarad a potenciális értékétől.

A munkanélküliségnek a következő típusai is megkülönböztethetők:

- 1) szezonális;
- 2) önkéntes (munkanélküliség, amely abból adódik, hogy a munkaerő egy része nem akar a munkanélküli segélyhez és a szociális juttatásokhoz képest alacsony bérért dolgozni);
- 3) részmunkaidő (csökkentett munkaidő);
- 4) marginális (a lakosság gyengén védett rétegeinek foglalkoztatása fiatalok, nők, fogyatékkal élők);
- 5) rejtett munkanélküliség (piacgazdaságban) - olyan személyek jelenléte, akik dolgozni szeretnének, de nem regisztráltak munkanélküliként. A részben rejtett munkanélküliséget azok az emberek jelentik, akik abbahagyták a munkakeresést;
- 6) rejtett munkanélküliség (a parancsgazdaságban) – az elbocsátott munkavállalók jelenléte egyidejűleg alacsony munkatermelékenység mellett;

7) gazdasági (piaci viszonyok okozta munkanélküliség: a veszteséges iparágak bezárása a csődtörvény hatására; a kormány nem hajlandó támogatni a veszteséges iparágakat, vállalkozásokat stb.);

8) intézményi – a munkaerő-piaci intézmények által generált munkanélküliség és a munkaerő-keresletet és -kínálatot befolyásoló tényezők (tökéletlen adórendszer, garantált bérminimum bevezetése, munkaerő-piaci tehetetlenség, hiányos információ az üres álláshelyekről);

9) klasszikus (a munkaerő keresletét és kínálatát egyensúlyba hozó arányhoz képest túl magas berrátából fakadó munkanélküliség);

10) technológiai munkanélküliség (az elektronikai berendezéseken alapuló, ritkán lakott és néptelen technológia bevezetéséhez kapcsolódóan).

Munkanélküli az Egyesült Államokban az a 16 éven felüli személy, aki nem dolgozik, de 4 hónapja aktívan keres munkát, vagy 4 hete várja, hogy visszatérjen dolgozni.

Az Egyesült Államok Munkaügyi Statisztikai Hivatala által 50 000 háztartásra kiterjedő havi felmérés szerint a lakosságot foglalkoztatottként, munkanélküliként vagy átmenetileg munkanélküliként osztályozzák. Dolgozónak minősül az az ember, aki teljes vagy részmunkaidőben dolgozik, vagy szabadság, sztrájk vagy személyes okok miatt hiányzik a munkából. Azok a személyek, akik dolgozni szeretnének, de nem keresnek aktívan munkát, nem számítanak munkanélkülinek, hanem ideiglenesnek minősülnek.

2. A munkanélküliség következményei és a munkanélküliségi ráta szabályozása

Megkülönböztetik a munkanélküliség gazdasági és nem gazdasági következményeit, amelyek egyéni és társadalmi szinten is megnyilvánulnak.

A munkanélküliség nem gazdasági következményei a munkahely elvesztésének társadalmi, pszichológiai és politikai következményei.

Egyéni szinten abban rejlik, hogy az álláskeresési képtelenség hosszú ideig saját kisebbségi érzéshez vezet, pszichés stresszhez, kétségbeeséshez, idegösszeomláshoz, szív- és érrendszeri betegségekhez, barátok elvesztéséhez vezet, családbontás stb. a bevételi források bünözésre (lopásra, sőt gyilkosságra), antiszociális viselkedésre készíthetik az embert.

A társadalom szintjén a következő formában járnak el:

a) növekvő társadalmi feszültség, ami politikai puccsokhoz vezet. Nem véletlen, hogy Franklin Delano Rooseveltt amerikai elnök a New Deal-politika kidolgozásának és végrehajtásának okát a nagy gazdasági világválságból való kilábalás érdekében fejtette ki, amelynek fő problémája a hatalmas munkanélküliség volt (ez alatt minden negyedik munkanélküli volt az USA-ban). időszerűen azt írta, hogy ily módon "meg akarja akadályozni a kétségbeesés forradalmát". Valójában a katonai puccsok és forradalmak általában magas szintű társadalmi és gazdasági instabilitással járnak;

b) az ország morbiditási és mortalitási szintjének, valamint a bünözés szintjének emelkedése;

c) a társadalom által elszenvedett veszteségek az oktatás, a szakmai képzés és a bizonyos szintű képesítések biztosításának költségeivel kapcsolatban olyan személyek számára, akik emiatt nem tudják alkalmazni, és ezért visszafizetik azokat;

d) az erkölcsi alapok és az erkölcs romlása.

A munkanélküliség gazdasági következményei egyéni és társadalmi szinten is megnyilvánulnak.

Egyéni szinten a következőkből állnak: a jelenben kieső jövedelem vagy jövedelemrész; a képzettség elvesztésével összefüggésben a jövedelemszint esetleges jövőbeni csökkenésében (ami a legújabb szakmákban különösen rossz) és ezáltal a jól fizető, tekintélyes állás megtalálásának esélyeinek csökkenésében.

A társadalom szintjén általában a bruttó hazai termék alultermelése, a tényleges GDP relatív eltérése (lemaradása) a potenciális GDP-től. A ciklikus munkanélküliség jelenléte azt jelenti, hogy az erőforrásokat teljes mértékben kihasználják. Ezért a tényleges GDP alacsonyabb, mint a potenciális (GDP az erőforrások teljes kihasználása mellett).

A GDP eltérését (rését) (GDP gap) a tényleges GDP (Y) és a potenciális GDP (Y^*) közötti különbség és a potenciális GDP értékéhez viszonyított arányként számítják ki, százalékban kifejezve:

$$GDP\ gap = \frac{Y - Y^*}{Y^*} \times 100\%.$$

Mivel a foglalkoztatottak részt vesznek az árutermelésben, a munkanélküliek pedig nem, feltételezhető, hogy a munkanélküliségi ráta növekedésével együtt kell járnia a GNP reálvolumenének csökkenésével. A tényleges kibocsátás potenciáltól (akkori GNP-től) való eltérése és a ciklikus munkanélküliség szintje közötti összefüggést az 1960-as évek elején empirikusan vezették le, több évtizedes amerikai statisztikai adatok tanulmányozása alapján. az elnök gazdasági tanácsadója, J. Kennedy, Arthur Oaken amerikai közgazdász. Ezt a függőséget tükröző képletet Oaken törvényének nevezték el:

$$\frac{Y - Y^*}{Y^*} \times 100\% = -\beta(u - u^*),$$

ahol u - tényleges munkanélküliségi ráta;

u^* - természetes munkanélküliségi ráta;

$(u - u^*)$ - a ciklikus munkanélküliség szintje;

Oaken-féle együttható ($\beta > 1$), amely megmutatja, hogy a kibocsátás tényleges volumene hány százalékkal csökken a potenciállal szemben, ha a ciklikus munkanélküliség szintje 1 százalékponttal nő.

Így az **Oaken együttható** a GDP ciklikus munkanélküliség szintjének változására való eltérésének érzékenységi együtthatója. Az Egyesült Államok gazdaságában években Oaken számításai szerint 2,5 volt. Más országokban és más időszakok számszerűen eltérőek lehetnek. Az egyenlet jobb oldalán a kifejezés előtti "mínusz" jel a tényleges GDP és a ciklikus munkanélküliség szintje közötti fordított összefüggést tükrözi: minél magasabb a ciklikus munkanélküliség szintje, annál kisebb a tényleges GDP értéke a potenciálhoz képest.

Y_t eltérése az előző év tényleges GDP-jéhez (Y_{t-1}) képest is számítható. Az ilyen számítás képletét O. is javasolta. tölgy:

$$\frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}} * 100\% = 3\% - 2,5(u_t - u_{t-1}),$$

ahol u_t - Az ideai tényleges munkanélküliségi ráta;

u_{t-1} - az előző évi munkanélküliség tényleges szintje;

3% - a potenciális GDP átlagos éves növekedési üteme a fejlett országokban, az erőforrások (munkaerő és tőke) mennyiségének növekedése és a technológiai fejlődés miatt;

A 2,5 egy olyan együttható, amely megmutatja, hogy a tényleges GDP hány százalékkal csökken, ha a munkanélküliségi ráta 1 százalékponttal nő gazdasági növekedés hiányában, és ezért a GDP változásának az éves tényleges munkanélküliségi ráta változására való érzékenységi együtthatója. .

Oaken törvénye - a ciklikus munkanélküliség szintje és az ország GDP-jének nagysága közötti fordított összefüggés közgazdasági törvénye : ha a ciklikus munkanélküliség szintje 1 százalékponttal nő, akkor gazdasági növekedés hiányában a tényleges GDP 2,5%-kal csökken. és fordítva.

Meghatározható úgy is, hogy mekkora a GDP eltérése a munkanélküliségi ráta növekedése miatt, és fordítva, a tényleges munkanélküliségi ráta gazdasági recesszió okozta növekedésének nagysága:

$$(u_t - u_{t-1}) = -\frac{1}{2} \left(\frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}} \times 100\% - 3\% \right).$$

Tekintsük a „természetes munkanélküliségi ráta” fogalmát. Legyen L a munkaerő, E a foglalkoztatottak száma, U pedig a munkanélküliek száma. Majd:

$$L = E + U.$$

tételezzük fel, hogy a teljes munkaerő állandó. akik havonta találnak munkát. Tegyük fel, hogy mindkét mutató állandó, és ügyeljünk arra, hogy meghatározzák a munkanélküliség szintjét.

Ha a munkaerőpiac egyensúlyi állapotban van, akkor a felvett emberek száma egyenlő legyen az elbocsátottak számával:

$$f * U = s * E.$$

Cseréljük le az E-t (L - U):

$$f * U = s * (L - U).$$

Osszuk el az egyenlet mindkét részét L-lel:

$$f * U / L = s * (1 - U / L).$$

Izoláljuk el az U/L-t, és kapjuk meg:

$$\frac{U}{L} = \frac{s}{s + f},$$

(U/L) a foglalkoztatási és elbocsátási szint mutatóitól függ.

A munkanélküliség súlyos makrogazdasági probléma, ezért az állam intézkedéseket tesz a leküzdésére. Különböző típusú munkanélküliség esetén eltérő intézkedéseket alkalmaznak, mivel ezeket különböző okok okozzák.

A munkanélküliség minden típusára jellemző közös intézkedés a foglalkoztatási szolgálatok (munkaügyi irodák) létrehozása.

Számos kormányzati program célja a munkanélküliség természetes rátájának csökkentése a súrlódó munkanélküliség csökkentésével. *A súrlódó munkanélküliség leküzdésére irányuló konkrét intézkedések a következők:*

- a betöltetlen állások elérhetőségére vonatkozó információgyűjtés és -szolgáltatás rendszerének fejlesztése (nem csak ebben a városban, hanem más városokban és régiókban is);
- Speciális szolgáltatások létrehozása erre a célra.

a strukturális munkanélküliség leküzdésére :

- állami szolgáltatások és át- és átképző intézmények létrehozása;
- Segítségnyújtás az ilyen típusú magánszolgáltatásokhoz.

ciklikus munkanélküliség elleni küzdelem fő eszközei a következők:

anticiklikus (stabilizációs) politika végrehajtása, amelynek célja a gazdaság ciklikus ingadozásainak elsimítása, a termelés mélyreható visszaesésének és ezáltal a tömeges munkanélküliség megakadályozása;

- További munkahelyek teremtése a közgazdasági szektorban.

A munkanélküli-biztosítási rendszer egy kormányzati program, amely növeli a súrlódó munkanélküliek számát. A program keretében a munkanélküliek állásuk elvesztése után meghatározott ideig részbérhez juthatnak.

A nem kívánt következmények törvénye egy olyan törvény, amely tükrözi a közrend természetét, hogy a várt, nem szándékolt következmények mellett: munkanélküli segélyek, a munkanélküliek számának növekedését okozhatják, elégedettek ezzel a kézikönyvvel stb.

Az állásvesztés gazdasági következményeinek mérséklésével a munkanélküli-biztosítás egyszerre növeli a súrlódó munkanélküliek számát és emeli a munkanélküliség természetes rátáját. A segélyben részesülő munkanélküliek kevésbé keresnek aktívan munkát, és gyakrabban utasítják el a véleményük szerint nem vonzó ajánlatokat, ami csökkenti a munkaerő-felvételi arányt. Emellett a munkanélküli-biztosítási rendszer megléte valószínűleg lehetővé teszi a vállalkozók számára, hogy könnyebben döntsenek a munkavállalók elbocsátása mellett, ami az elbocsátások arányának növekedéséhez vezet.

Az a tény, hogy a munkanélküli-biztosítás növeli a természetes rátát, önmagában nem jelenti azt, hogy ez a politika nem kívánatos. Pozitív oldala, hogy bizalmat ad a munkavállalóknak egy bizonyos jövedelem megszerzésében. Ezen túlmenően azáltal, hogy lehetővé teszi a munkavállalók számára, hogy megtagadják a nem vonzó munkákat, ezek a politikák valószínűleg elősegítik a munkaerő jellemzői és a munkastruktúra pontosabb összehangolását.

A munkanélküli-biztosítás kérdéskörét tanulmányozó közgazdászok gyakran javasolják a rendszer reformját a munkanélküliek számának csökkentése érdekében. Az egyik javaslat szerint az a cég, amelyik elbocsátja a munkavállalót, teljes mértékben fizesse ki helyette a munkanélküli segélyt. Az ilyen rendszert ***100%-os kompenzációs rendszernek*** nevezik, mivel minden egyes cég munkanélküli-biztosításhoz való hozzájárulása pontosan tükrözi a saját dolgozói által tapasztalt munkanélküliség mértékét. A kompenzáció összegének emelése korlátozhatja a széles körű ideiglenes elbocsátásokat.

A munkanélküliség szintje két okból stabilizálódik:

1) munkanélküli biztosítás (vagyis munkanélküli segély folyósítása) esetén megnő az álláskereső ideje. Csökken az ösztönzés a munkakeresésre, vagy további oktatás megszerzése. Ez pedig hosszú távon hatással lesz a társadalom nagyobb stabilitására. A munkanélküliség csökkentése érdekében forrásokat kell elkülöníteni a személyzeti átképzési rendszer és egyéb intézkedések finanszírozására.

2) az úgynevezett "várakozó munkanélküliség", amely stabil ("kemény") bérek mellett fordul elő.

A bérmerevség azt jelenti, hogy képtelen kellően rugalmasan változni ahhoz, hogy a munkaerő-kínálatot összhangba hozza a keresletet. Amikor a reálbér meghaladja a kereslet-

kínálat egyensúlyának megfelelő szintet, a munkaerőpiacon a kínálat meghaladja az iránta keresletet. A cégeknek korlátozott számú állást kell elosztaniuk az összes jelentkező között. Ezért a reálbér merevsége csökkenti a foglalkoztatás valószínűségét és növeli a munkanélküliségi rátát.

A bérmerevségből és az ebből eredő munkahelyhiányból fakadó munkanélküliséget **várakozó munkanélküliségnek (kényszer munkanélküliségnek) nevezzük.**

A kényszermunkanélküliség forrása a ragadós vagy merev bérek, amelyek megzavarják a munkaerő-kereslet és -kínálat mechanizmusát. A kényszermunkanélküliség típusai: technológiai, strukturális és ciklikus munkanélküliség.

A munkások azért válnak munkanélkülivé, mert ezen a bérszinten a munkaerő-kínálat meghaladja a munkaerő-keresletet.

Az emberek nem akarnak a fenntartható bérszintnél alacsonyabb fizetést kapni munkájukért, és inkább várnak, mint dolgozzanak az általuk nem megfelelő vagy a létminimum alatti bérekre (nem ritka, hogy az emberek azt hiszik, hogy túl alacsony a munkabér rontja szakmai és emberi méltóságukat).

Ilyen körülmények között a munkaerőpiac „lefagy”.

1. A minimálbér jogszabály szerinti megállapítása.
2. A bérszint rögzítése a szakszervezetekkel kötött kollektív szerződésekben és az egyéni munkaszerződésekben.

Gyakran a cégek félnek csökkenteni a fizetési szintet, mert törekedni kell a szakképzett munkavállalók megtartására, a munka termelékenységének, a munkafegyelemnek és a profit mértékének csökkenésétől tartva. A vállalkozások ösztönző béreket is meghatároznak.

3 . Az infláció lényege és fajtái

Az infláció a pénz leértékelődése, vásárlóerejének csökkenése.

Az "infláció" kifejezés a 19. század második felében jelent meg, az orvostudomány arzenáljából vándorolva. Szó szerinti fordításban latinból az infláció "*duzzadást*" jelent , i.e. **a forgalmi csatornák túlzott papírpénzzel való túlcsoordulása, amit nem biztosít az árutömeg megfelelő növekedése.**

Az infláció a monetáris forgalom zavarának jelensége, és különféle monetáris tényezőkhöz kapcsolódik: az értékjegyek kibocsátása, a pénzmennyiség, a pénzforgalom sebessége, a kölcsönösen visszafizetett kifizetések összege.

Nyilvánvaló, hogy az infláció két tényező – *árformáló és pénzügyi – kölcsönhatása által kiváltott folyamat.* A pénz leértékelődése egyrészt az árak emelkedésével járó folyamat, másrészt a pénz vásárlóerejének csökkenése is bekövetkezhet a forgalomban lévő mennyiség változásának hatására.

A piaci folyamatokba való állami beavatkozás mértéke alapján az infláció a következőkre oszlik:

1) **nyitott.** Jellemzője, hogy az állam nem avatkozik be az árak és a bérek alakulásának folyamataiba. Az infláció az ingyenes mobilárok körülményei között nyílt formát ölt, az árszínvonal hosszú távú emelkedésében nyilvánul meg;

2) **rejtett** (elnyomott vagy elnyomott). Az elfojtott infláció olyan helyzetre utal, amelyet az árak vagy a bérek, vagy mindkettő egyidejű növekedése feletti kormányzati ellenőrzés okoz. A rejtett infláció az áruhiány növekedésében nyilvánul meg.

Az infláció mértékét nyitott formában az árszínvonal növekedési üteme határozza meg. Az árindexeket gyakorlati számításokban használják az infláció szintjének becslésére. A rejtett infláció mellett olyan mutatók is megjelenhetnek, mint az államilag szabályozott árak és a szabad (legális vagy árnyék) piaci árak aránya, az árukereséssel töltött idő, a kívánt vásárlás valószínűsége, a kényszermeztakarítás mértéke stb. szintje közvetett értékelésére használható.

Az inflációs ráta (π) a következőképpen számítható ki:

$$\pi = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}},$$

ahol P_t - Árszint a t időszakban;

P_{t-1} - az előző időszak árszintje t.

Az infláció következményeinek különbségei alapján a következőket különböztetjük meg:

1. Várható infláció – a számítási időszak előtti várható inflációnak megfelelő infláció.
2. Előre nem látható (váratlan) infláció - az infláció szintje, amelyet a vállalkozók többsége nem várt, és a vártnál negatívabb következményekkel jár.

A kiegyensúlyozott árnövekedés mértékétől függően a következőket különböztetjük meg:

- a) kiegyensúlyozott infláció - a különböző árucsoportok árai egymáshoz képest változatlanok maradnak;
- b) kiegyensúlyozatlan - a különböző áruk árai egymáshoz képest eltérő arányban változnak.

Emellett kiemelik:

- 1) idő előtti infláció – azelőtt következik be, hogy a gazdaság elérné a teljes foglalkoztatást;
- 2) társadalmi infláció – árnövekedés a termékek minőségével és a környezetvédelemmel kapcsolatos új társadalmi követelményekkel összefüggő növekvő költségek hatására;
- 3) importált infláció - az országba irányuló túlzott devizabeáramlás és az importált áruk árának emelkedése okozza.
- 4) defláció - az árszint hosszú távú csökkenése;
- 5) dezinfláció – az inflációs ráták lassításával;
- 6) stagfláció – a termelés csökkenése és a munkanélküliség növekedése helyett infláció lép fel.

Az inflációs sokkot megkülönböztetik az inflációtól mint folyamattól - az árszínvonal egyszeri emelkedésétől, amely az inflációs folyamat kialakulásának (vagy felgyorsulásának) lendületévé válhat, és azzá válhat.

Az árnövekedés mértékétől függően a következőket különböztetjük meg:

1. *Mérsékelt infláció* (évente akár 10%). Ez egy normális szint, amely a gazdasági növekedés katalizátoraként játszik szerepet.
2. *Kúsó infláció* (évi 10-20%). Ez a gazdaság destabilizáló jelenségeinek növekedését jelzi.
3. *Vágtatás* (évente 50 - 100%-ig).
4. *Hiperinfláció* (évente 100% felett). Példa erre a zimbabwei hiperinfláció, amelynek mértéke 2009 januárjában volt. 230 millió volt. éves százalékok.

Az infláció a piacgazdaság egyik fő destabilizáló tényezője, és minél magasabb szintje, annál veszélyesebb. Az évi több tíz-száz százalékos infláció egyértelmű jele a kezdődő és

erősödő monetáris rendszerválságnak. A hiperinfláció annak összeomlását, a teljes piaci mechanizmus megbénulását jelenti.

Leggyakrabban 2 mutatót használnak az infláció mérésére:

1. GDP deflátor vagy GDP árdeflátor (Paasche index).

Laspeyres index).

$D (I_p) = \text{Nominális GDP/Reál GDP.}$

$$D = \frac{\sum Q_i^1 * P_i^1}{\sum Q_i^1 * P_i^0},$$

Ha a deflátor értéke kisebb, mint 1, akkor a nominális GNP-t felfelé korrigáljuk, amit **inflációnak nevezünk**. Ha a deflátor értéke nagyobb, mint 1, akkor lefelé kell korrigálni (**defláció**).

Az árindex egy rögzített árukészlet (kosár) aránya, amelyet egy időszak árában mérnek, és ennek a halmaznak egy másik időszak áraiban mért értékéhez viszonyítva. Vannak fogyasztói árindexek, ipari és mezőgazdasági termékek árai.

A fogyasztói árindex (CPI) az áruk és szolgáltatások fogyasztói kosár átlagos árszintjének változását mutatja. A fogyasztói kosár összetétele a bázisév szintjén rögzített.

Az árszínvonal változásának van egy másik mutatója is, **az úgynevezett termelői árindex**. Meghatározása a fogyasztói árindexhez hasonlóan történik, azzal a különbséggel, hogy az árukosár ipari célú árukat (vagyis a termelési folyamat kezdeti szakaszában lévő árukat) használ, ennek következtében nyersanyagokat és félig késztermékeket. A gazdaság árainak változása először a termelői árindexet érinti, és csak ezután jelenik meg a fogyasztói árindexben.

deflátor és az árindex közötti különbségek . Először is, a deflátor az árakat az áruk szélesebb csoportjában méri, mivel az összes árut magában foglalja, nem csak a fogyasztási cikkeket. Másodszor, a fogyasztói árindex egy rögzített árukosáron alapul, a GNP- deflátor minden alkalommal új árukosáron méri az árakat. Lényeges különbség, hogy a fogyasztói árindex az importált áruk árait tartalmazza, míg a GDP- deflátor csak a hazai termelési tényezők által létrehozott árukat és termékeket tartalmazza. A fogyasztói árindex nem veszi figyelembe a fogyasztás szerkezetében a tárgyidőszakban bekövetkezett változásokat, például az emelkedő árak mellett a drágább áruk olcsóbbra váltását. Ez a megélhetési költségek növekedéséhez vezet.

A Fisher index kiküszöböli a GDP- deflátor és az árindex hiányosságait:

$$I_f = \sqrt{I_p * I_L},$$

Az infláció mértékét (RI) a GDP- deflátor segítségével számítjuk ki a következő képlet szerint:

$$RI = \frac{D_2 - D_1}{D_1} * 100\%,$$

deflátor korábbi és új értékei .

Ha két egymást követő időintervallumot adunk meg, akkor a teljes időintervallum inflációs rátája egyenlő:

$$RI = (RI1 + 1) * (RI2 + 1) - 1,$$

ahol RI1, RI2 az inflációs ráta az első és a második időszak töredékében kifejezve.

Ha az időintervallumok száma n , és mindegyik inflációs rátája RI_1 , akkor a teljes időintervallum inflációs rátája egyenlő:

$$RI = (RI_1 + 1)^n - 1.$$

Ha az RI_1 értéke kicsi, akkor az inflációs ráta megközelítőleg kiszámítható:

$$RI = n * RI_1.$$

példa. A havi infláció változatlan, 2%. Számítsuk ki az éves infláció mértékét.

1. módszer: $(1 + 0,02)^{12} - 1 = 0,268$ vagy 26,8%;

2. módszer: $2\% * 12 = 24\%$.

Létezik egy "70-es nagyságrendű szabály", amely lehetővé teszi, hogy hozzávetőlegesen meghatározzuk, hogy az árszint megkétszereződéséhez mennyi év szükséges állandóan alacsony éves infláció mellett:

$$\text{Évek száma} = 70/RI.$$

Ha azonban az éves infláció meghaladja a 30%-ot, ez a módszer jelentős hibát ad.

4 . Az infláció forrásai

Az inflációnak két típusa van:

- 1) a kereslet inflációja (vevők);
- 2) költséginfláció (az eladók).

A keresletoldali infláció a keresletet meghaladó infláció a kínálat felett. Teljes foglalkoztatottság és teljes kapacitáskihasználás mellett a termelés nem tud reagálni a fellebbezésben szereplő többletforrásokra a termelés valós mennyiségének növelésével.

A keresletoldali inflációs modell azt mutatja, hogy adott mennyiségű aggregált kínálat mellett az aggregált kereslet növekedése magasabb árszinthez vezet. Ezzel párhuzamosan a vállalkozók bővítik tevékenységüket és további munkaerőt vesznek fel. A névérték növekszik.

Az inflációnak monetáris és nem monetáris okai vannak.

A keresleti infláció monetáris tényezői:

- 1) a nominális készpénzállomány növekedése, amelyet:
 - a) a pénzkínálat növekedése (például a jegybanki eszközök növekedése minden esetben a pénzkínálat növekedéséhez vezet, ami a fizetőképes kereslet növekedését jelenti);
 - b) a fizetőeszközök számának növekedése a gazdaságban (például értékpapírokkal való elszámolás);
- 2) a pénzforgalom sebességének növekedése (növekszik, ha a lakosság "elmenekül" a nemzeti valutától, ami a lakosság alacsony bizalmával és inflációs várakozásaival magyarázható).

Nem monetáris tényezők:

- beszerzések volumenét az államháztartási hiány növekedése miatt);
- 2) az aggregált kereslet szerkezetében bekövetkezett változásokkal kapcsolatos;
- 3) a gazdaság egyenlőtlenségei, a katonai-ipari komplexum túlzott fejlődése;
- 4) kis exportszektor erős importfüggőséggel;
- 5) a GDP volumenének csökkenése.

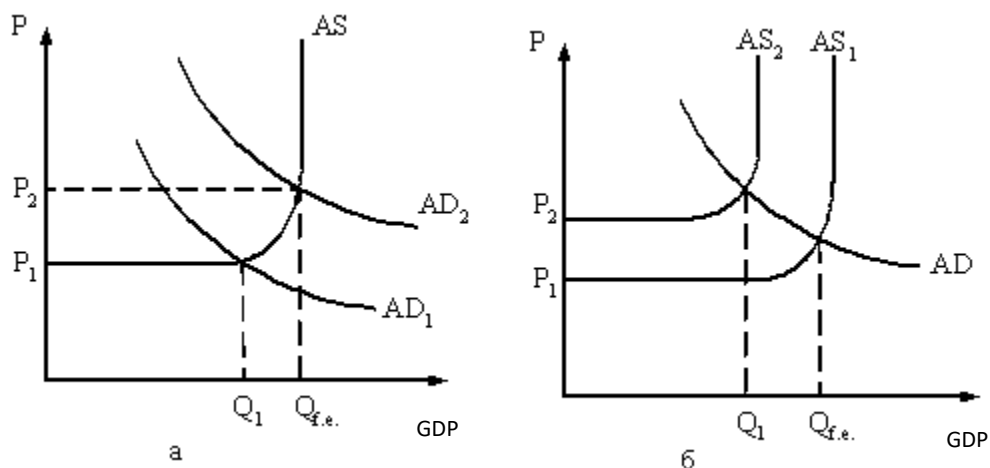
Az infláció létrejöttének szükséges feltétele a nominális pénzmennyiség gyorsabb növekedése vagy keringésének sebessége a nemzeti reáljövedelem növekedésével szemben.

Változatlan nominális pénzmennyiség mellett akkor következhet be infláció, ha keringésének sebessége gyorsabban növekszik, mint a termelés volumene.

Az infláció oka a pénzkínálat növekedésével összefüggő aggregált kereslet növekedése lehet. Ha teljes foglalkoztatottság mellett a jövőbeli helyzet optimista megítélése nyomán megnő a beruházási kereslet a vállalkozók körében, akkor az árszínvonal emelkedni kezd mindaddig, amíg az aggregált kereslet és kínálat egyensúlya helyre nem áll.

Az árszínvonal növekedésének nem monetáris tényezői közé tartoznak a kereslet szerkezeti elmozdulásai is. Az iparcikkek rohamosan frissülő választékának körülményei között a kereslet a hagyományos árukról folyamatosan áttér az új, tekintélyes árukra, növelve azok árait. Ha ezzel párhuzamosan a hagyományos áruk árai csökkentek, akkor az általános árszint változatlan maradt. De a mai gazdaságban a kereslet csökkenését gyakran nem az árak, hanem a kínálat csökkenése követi. Ezért a kereslet szerkezeti változásai magasabb árakhoz vezethetnek.

A költséginfláció olyan infláció, amely az erőforrások és a termelési tényezők árának emelkedésében nyilvánul meg. A költséginfláció az aggregált kínálat csökkenése következtében jön létre, és a termelés és a foglalkoztatás reálvolumenének csökkenésével, valamint a munkanélküliségi ráta növekedésével jár együtt.

1. ábra . Keresleti infláció (a) és kínálati infláció (b)

A termelési költségek növekedése által kiváltott infláció modellje két okot is megenged annak előfordulására:

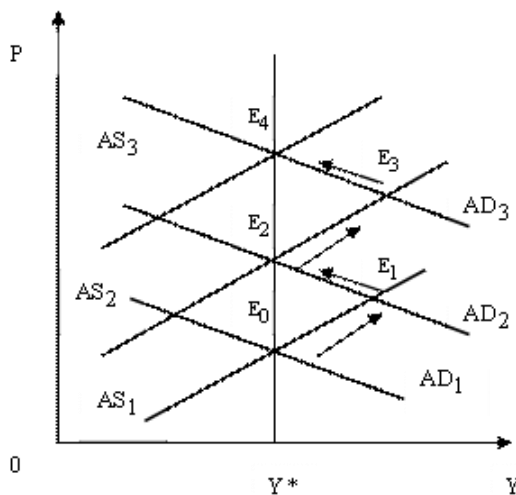
- az üzemanyag- és nyersanyagárak emelkedése, az importárak emelkedése, a bányászati feltételek változása, a szállítási költségek növekedése következtében (ún. „kínálati sokkok”);
- a szakszervezetek nyomására történt béremelések következtében. Ha a bérek növekedését nem ellensúlyozza néhány kiegyenlítő tényező (például a munkatermelékenység növekedése), akkor az átlagos költségek nőnek. A gyártók elkezdik csökkenteni a termelési mennyiséget. Állandó kereslet mellett a kínálat csökkenése az árak növekedéséhez vezet. Növekszik a munkanélküliség.

A kínálati sokkok olyan zavarok a mondatban, amelyek az aggregált kereslet változásaihoz kapcsolódnak. A „kínálati sokk” kifejezés az OPEC-országok 1974-ben és 1979–80-ban bekövetkezett meredek áremelése után jelent meg. Ez tükrözte az olajfogyasztó országok ilyen áremelésre adott reakciójának természetét. Jelenleg a "kínálati sokk" kifejezés bármely termelési tényező (a bérek kivételével) meredek áremelkedésére utal, ami a termelési költségek növekedését és az árak általános növekedését okozza.

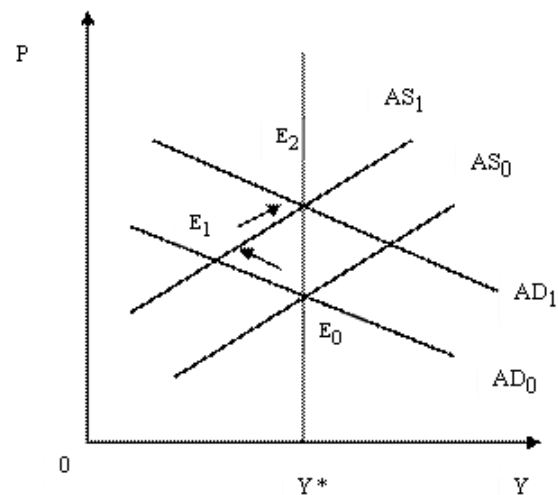
Az inflációs sokk forrása lehet a monopóliumok, oligopóliumok és az állam piaci ereje, amely adminisztratív áremelésekben realizálódik.

A gazdaság inflációra adott reakciója a gazdasági szubjektumok viselkedésének jellegétől és inflációs várakozásaiktól függően eltérő lehet.

Az inflációs spirál az előre nem látható keresleti infláció és a költséginfláció kombinációjából adódik. Az inflációs spirál mechanizmusa a következő: ha a jegybank váratlanul megnöveli a pénzkínálatot, az az aggregált kereslet növekedéséhez vezet, így keresleti inflációt generálva szintemelkedést okoz. Mivel a bérrel változatlan, a reáljövedelmek csökkennek. A dolgozók az árszínvonal emelkedésével arányos béremelést követelnek. Ez megemeli a cégek költségeit, és az aggregált kínálat csökkenéséhez vezet, költséginflációt generálva, ami viszont még jobban emeli az árszintet. A reálkeresetek ismét csökkennek. A dolgozóknak ismét nominális béremelésre van szükségük. Növekedését a dolgozók általában először a reálbérek növekedéseként és a fogyasztói kiadások növeléseként érzékelik, keresleti oldali inflációt váltva ki, ami a nominálbérek emelkedése miatti költségtöltő inflációval párosul. Ez az árszínvonal még nagyobb növekedéséhez vezet. A reáljövedelmek csökkenése ismét magasabb bérek követeléséhez vezet, és mindez megismétlődik.

Risz. 2.a. Az inflációs spirál által okozott az aggregált kereslet növekedése

2.b. Költséginfláció

ábrán. 2 és a gazdaság egyensúlyi állapotban van a teljes foglalkoztatottság körülményei között (E0 pont). Az aggregált kereslet növekedése az AD görbe AD2 pozícióba tolódását okozza, és az E1 pontban új egyensúly jön létre. ennek következtében a nemzeti jövedelem és a foglalkoztatás szintje az áruk és szolgáltatások árának emelkedésével növekszik. Az új egyensúly stabilitása azonban a termelési tényezők tulajdonosainak inflációs várakozásainak jellegétől függ. Az ártényezők áttekintése során az aggregált kínálati görbe felfelé kezd tolni, amíg az E2 pontban új egyensúly nem jön létre. Így a gazdaság az emelkedő árak miatt visszatér a nemzeti jövedelem és a foglalkoztatás korábbi szintjére.

Ha az AD1 görbe eltolódásának oka a beruházási vagy fogyasztói kereslet autonóm változása, akkor az áremelkedés egyszeri is lehet. Ha azonban a kormány expanziós politikája következtében az aggregátum növekszik, akkor az utóbbi gyakran újabb kísérleteket tesz az aggregált kereslet élénkítésére, akkor az áremelkedés inflációs spirál jellegű lesz.

A kínálati oldali infláció is oka lehet annak, hogy a gazdaság inflációs spirálba kerül. A költséginfláció lényeges különbsége, hogy az aggregált kínálat növekedése lefelé hat a reál GNP szintjére.

Tehát ha a gazdaság egyensúlyi állapotban van az E0 pontban, akkor az AS görbe eltolódása az AS1 pozícióba a gazdaságot E1 állapotba hozza. A termelési költségek növekedése ugyanis, amelyet nem ellensúlyoz az aggregált kereslet változása, a termékkészletek növekedéséhez vezet, és a vállalkozók kénytelenek lefelé módosítani termelési terveiket. A recesszió leküzdése az aggregált kereslet serkentésével lehetséges (AD0-tól AD 1-ig). Az E2-es állapotba való átállás azonban azt jelenti, hogy a faktoreladók csak áremeléseket értek el, és újra megindulhat az inflációs spirál feloldásának folyamata.

A racsnis hatás olyan gazdasági hatás, amely abban nyilvánul meg, hogy az aggregált kereslet növekedése az áruk árának növekedését okozza. Az aggregált kereslet csökkenése azonban nem feltétlenül vezet alacsonyabb árakhoz, különösen rövid távon. Az árak stabilak maradnak. A hatást először Robert Higgs közgazdász könyvében írta le. A név a mechanikában használt eszköz nevéből származik, amely megakadályozza, hogy a kerék az ellenkező irányba forduljon.

A hatás közgazdasági jelentése, hogy a felfelé irányuló árváltozások könnyebben következnek be, mint a lefelé, vagyis a lefelé irányuló árrugalmatlanság. A hatás okai lehetnek a szakszervezetek fellépései, amelyek megakadályozzák a nominálbérek csökkenését, valamint a piaci monopóliumok. Magyarországon és 2018 januárjában a hal és a hús áfa alapkulcsát 5 %-ra csökkentették. A Kormány által előre jelzett kiskereskedelmi árak csökkenése ellenére az utóbbiak nemhogy nem csökkentek, hanem tovább növekedtek, megerősítve a kilincshatást. A közvetett adók csökkentése tehát nem segítette az egyik fő cél - az árszínvonal folyamatos csökkenésének - elérését.

A piaci szubjektumok jövőbeli árszintekkel kapcsolatos megítélése, más szóval az inflációs várakozások a viselkedésüket meghatározó legfontosabb paraméterek közé tartoznak. Ezért az infláció okainak és a gazdasági helyzetre gyakorolt hatásának átfogó elemzéséhez a makrogazdasági modellnek tartalmaznia kell az inflációs várakozásokat.

A gazdaságelméleti elvárások fogalmának használata igazolódott J. Hicksom "Érték és tőke" című munkájában. A várakozások rugalmassága a termék árának várható és tényleges változásának arányát jelentette.

A modern inflációs elméletekben két fogalom létezik:

- adaptív elvárások;
- Racionális elvárások.

Az adaptív várakozások az előrejelzési hiba figyelembevételével épülnek fel, amely az előző időszak várható és valós inflációs szintje közötti különbség.

Az adaptív várakozások modellje feltételezi, hogy az infláció várható szintje a múltbeli inflációs ráták súlyozott átlagán alapulhat.

A racionális várakozások a múlt és a jövő információinak átfogó számbavételén alapulnak, különös tekintettel a gazdaság azon szegmensének szabályozási politikájára, amelynek állapota befolyásolja a várakozásokat. Az elvárások "racionális" abban nyilvánul meg, hogy az alany nem utasít el előre semmilyen információforrást, és azt megbízhatósága és jelentősége szerint veszi figyelembe.

5 . Az infláció és a munkanélküliség kapcsolata

Az aggregált kereslet bővülésével a termelés természetes szintje feletti reálvolumen, a természetes szint alatti munkanélküliség pedig csak fokozódó inflációs folyamatok segítségével támogatható.

A London School of Economics professzora A. IN. Phillips 1958-ban. publikálta kutatásának eredményeit a munkanélküliségi ráta (U) és a nominális bérráta ($\Delta W/W$) közötti kölcsönös függésről Nagy-Britanniában az 1861-től 1957-ig tartó időszakban. („Ki mondta? Ki mondta?” munka).

Phillips a nominálbérek éves százalékos változása és a munkanélküliségi ráta között szoros fordított összefüggést jellemező szabályszerűséget vont le. Formálisan a Phillips- görbe a következőképpen fejezhető ki:

$$W_t = W_{t-1} (1 - \alpha(U - U^*)),$$

ahol W_t a bér rátája a t időszakban;

U – a tényleges munkanélküliség szintje;

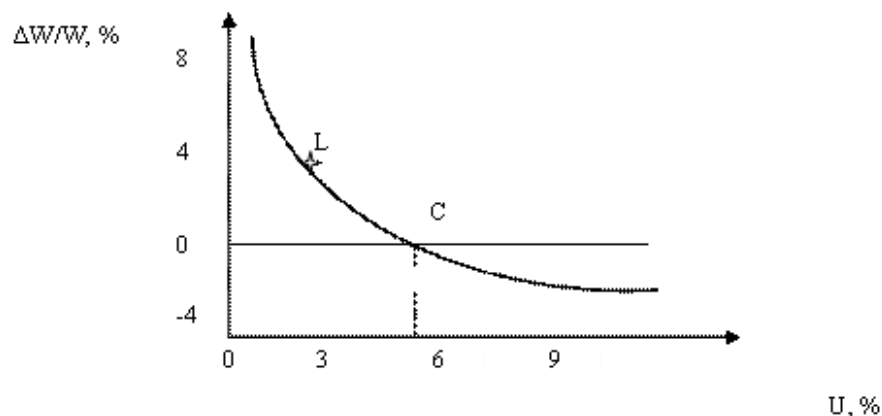
U^* - természetes munkanélküliségi ráta;

α egy olyan paraméter, amely a bérek változási ütemét jellemzi a munkanélküliség mértékétől függően.

A munkájának fő előnye. Phillips arra a következtetésre jut, hogy a nominálbérek növekedése együtt élhet jelentős mértékű munkanélküliséggel. A bérek jóval a teljes foglalkoztatás előtt emelkedő tendenciát mutattak, a munkanélküliségi ráta 5,5% körül alakult. A további kutatások nemcsak ezt a következtetést erősítették meg, hanem azt is kimutatták, hogy a munkanélküliség azon szintje, amelynél a nominális bérráta rugalmassá válik, még magasabb is lehet.

A 60-as években 20. század A Phillips- görbét a gazdaságpolitika folytatására szolgáló alternatív lehetőségek összességének tekintették.

A konzervatív irányzat hívei a C pontot választották , amelyben az árstabilitást a munkahelyek számának csökkentése biztosítja.

3 ábra. Phillips-görbe

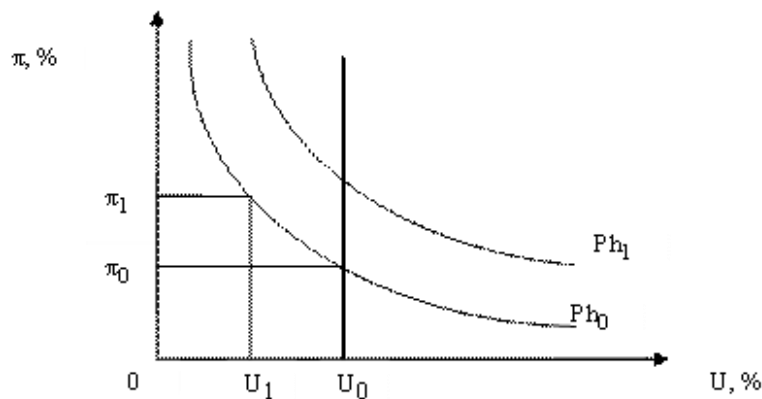
Phillips -görbe valójában a munkanélküliségi ráta és a bérvázelt infláció közötti kapcsolatot tükrözi. Későbbi tanulmányok kimutatták, hogy nem kevésbé stabil a függőség a gazdaság inflációja és a munkanélküliség szintje között.

Modern értelmezésben a Phillips -görbe az inflációs ráta három tényezőtől való függését mutatja:

- 1) várható infláció;
- 2) a munkanélküliségi ráta eltérése a természetes szinttől;
- 3) sokk változás a kínálatban.

Az 1960-as években a Phillips- görbét nem kérdőjelezték meg. Úgy vélték, hogy a gazdaságpolitikának arra kell irányulnia, hogy megtalálja az "arany középút" az elfogadható inflációs szint és a munkanélküliség között. Azonban az 1970-es években az 1980-as években az ellátási sokkok stagflációt okoztak az infláció és a munkanélküliség egyidejű csökkenése volt megfigyelhető.

Phillips- görbe hosszú távon függőleges vonal, miközben egyértelműen a természetes munkanélküliség szintjén rögzül.

4. ábra.

6. Az infláció következményei, az infláció elleni küzdelem módszerei

Az infláció társadalmi-gazdasági következményei a következőkben nyilvánulnak meg:

1. Az infláció oda vezet, hogy a monetáris jövedelmek (mind a lakosság, mind a vállalkozások és az állam) ténylegesen csökkennek. A "taposott csizma" hátrányai. Ezt a nominális és a reáljövedelem közötti különbségek határozzák meg. **A nominális (pénzbeli) jövedelem** az a pénzösszeg, amelyet egy személy fizetés, kamat, bérleti díj és nyereség formájában kap. **A reáljövedelmet** az határozza meg, hogy mennyi árut és szolgáltatást tud vásárolni a névleges jövedelem összegéért. Ha a nominális jövedelem stabil marad, vagy lassabban nő, mint az infláció, akkor a reáljövedelem csökken. Ezért szenvednek leginkább az infláció során a fix jövedelműek.

Infláció esetén a gazdálkodó szervezetek az úgynevezett "inflációs adót" fizetik:

$$T_i = \pi * \frac{M_{t-1}}{P_{t-1}},$$

ahol T_i az inflációs adó;

M_{t-1} - Pénzügyi tömeg a t-1 időszakban.

Az inflációs adó címzettje a pénzmennyiség kibocsátója, azaz. állami. Az ebből az adóból származó állami bevételt seigniorage-nak (SI) nevezik:

$$SI = \frac{M_t - M_{t-1}}{P_{t-1}} - M_c,$$

ahol M_c az új pénz előállításának költsége.

2. Az infláció újraosztja a jövedelmet és a vagyont. Igen, az adósok a hitelezők rovására gazdagodnak. Sőt, az adósok minden szinten nyernek, mert kölcsönt egy vásárlóerő pénzért vesznek fel, és akkor adják vissza, amikor ennél az összegnél sokkal kevesebbet lehet venni. Az a kormány is nyer, amelyik nagy államadósságot halmozott fel. Az infláció újraosztja a jövedelmet és a vagyont azoktól, akik pénzt adnak azoknak, akik késleltetik a fizetést. Az infláció növeli az ingatlanok értékét.

3. Az infláció időszakában a piacot meghaladó keresletű áruk és anyagi értékek ára emelkedik. Ezért a lakosság és a vállalkozások arra törekszenek, hogy a gyorsan leértékelődő készpénzüket mielőbb tartalékba fordítsák. Ez a gazdasági szereplők forráshiányához vezet. A frekvenciált áruvásárlás eredményeként megnövekedett keresleti infláció.

4. Az infláció veszteségessé teszi a hosszú távú befektetést.

5. Az infláció a cégek értékcsökkenési alapjának leértékelődéséhez vezet, ami megnehezíti a normál szaporodási folyamatot. Az infláció csökkenti az összes többi megtakarítás (betétek, kötvények, biztosítás) reálértékét. Az emberek igyekeznek spórolni, a vállalatok pedig nyereségük jelentős részét folyó fogyasztásra fordítják, ami a társadalom anyagi forrásainak csökkenéséhez, a termelés visszafogásához vezet.

6. Az infláció a lakosság és a vállalkozások forrásainak rejtett elkobzásához vezet az adókon keresztül. Ennek oka, hogy az adózók a nominális jövedelem növekedése miatt automatikusan magasabb adócsoporthoz kerülnek.

A legsúlyosabb és legpusztítóbb következménye a **hiperinfláció**, melynek oka az államháztartási kiadások finanszírozására szolgáló pénzmennyiség hatalmas növekedése a seigniorage terhére, ami vagy a háborúhoz köthető, vagy azzal, hogy nem tudják finanszírozni a nagy költségvetési hiányt. nem inflációs eszközök, azaz. nem-emissziós módszerek. A hiperinfláció a következőkhöz vezet:

- a pénzügyi rendszer összeomlása (a pénz elveszti fontosságát, mivel vásárlóereje gyorsan csökken, megszűnik az áruk értékének mérőeszköze lenni, ezért átmenet történik a barter gazdaságba, amelyben a javakat nem cserélik pénz, de más árukért);

- a jólét rombolása (a lakosság többségének reáljövedelme katasztrofálisan csökken);

- A befektetési mechanizmus megsértése és megsemmisítése (a termelésbe történő beruházások hosszú megtérülési idővel rendelkeznek, és a pénz gyors leértékelése esetén hatástalanok);

- a társadalmi feszültség növekedése, ami politikai megrázkódtatásokhoz vezethet - katonai puccsok, polgárháborúk, forradalmak stb.

Az antiinflációs politika a következőkre oszlik:

1. Aktív - az inflációt okozó okok megszüntetésére irányul.

2. Adaptív - az infláció körülményeihez való alkalmazkodás, negatív következményeinek enyhítése.

Az aktív politika a monetáris karok használatát foglalja magában:

- § a monetáris kibocsátás ellenőrzése;

- § az állami költségvetés kibocsátásfinanszírozásának megelőzése;

- § a pénzkínálat jelenlegi ellenőrzésének megvalósítása nyílt piaci műveletek végrehajtásával;

- § a pénzhelyettesítők forgalmának megszüntetése;

- § elkobzás jellegű pénzügyi reform végrehajtása.

A keresletoldali infláció ellensúlyozását célzó intézkedések a következők:

- 1) az állami kiadások csökkentése;
- 2) adóemelés;
- 3) az államháztartási hiány csökkentése;
- 4) átállás a szigorú monetáris politikára;
- 5) a hitelbővítés korlátozása;
- 6) az árfolyam stabilizálása rögzítéssel.

Mindezek az intézkedések az aggregált kereslet visszafogására irányulnak.

A költséginflációt célzó intézkedések a következők:

- a) a tényezőjövedelmek és -árak növekedésének visszafogása;
- b) a monopóliumok elleni küzdelem a gazdaságban és a piaci intézmények fejlesztése;
- c) a termelés serkentése.

A tényezőjövedelmek és -árak növekedése ellen irányuló politikát az árak és jövedelmek szabályozásának (vagy visszafogásának) nevezik, célja, hogy a bérek növekedését összekapcsolja az árak növekedésével.

Az árak és a jövedelmek szabályozása az állami politika és a cégek érdekeinek komplex kölcsönhatása során alakul ki és valósul meg. A közvetlen befolyás kétféle módon valósítható meg:

1. Az árak és a bérek befagyasztása.

2. Az ár- és fizetésnövekedés közvetett korlátozása. Vagy a bérek és árak növekedését terhelő pótdók bevezetését, vagy a bérnövekedés szerződéses szabályozását feltételezi a kollektív (háromoldalú) szerződések megkötése során.

Az ár- és fizetési szint szerződéses szabályozása esetén a kormány kérheti a szakszervezetektől, hogy év közben egy bizonyos szintre (2%) korlátozzák a bérnövekedést. Egy másik lehetőség a kormány és a szakszervezetek közötti kompromisszum, amelyben a szakszervezetek megállapodnak abban, hogy nem követelnek jelentős béremelést a kormány adóemelések visszafogására tett ígéretéért cserébe.

Az adaptív szabályzat előírja:

1. Indexelés.

2. Megállapodások vállalkozókkal és szakszervezetekkel az ár- és bérnövekedés üteméről.

A jövedelemindexálást a létminimum vagy a normál fogyasztói kosár szintje határozza meg, és összhangban van az árindex dinamikájával. Az indexálás azt feltételezi, hogy a bérek, adók, adósságkötelezettségek és kamatlábak érzéketlenné válnak az inflációval szemben, ha a nominális monetáris kifizetéseket az árváltozásokhoz igazítják. Néha indexálást alkalmaznak, hogy a fix jövedelműek könnyebben megbirkózzanak az inflációval.

Milton Friedman amerikai közgazdász, a monetarizmus megalapítója azt javasolta, hogy az indexálás visszafogja az inflációt. Az indexálás lehetővé teszi a keresletvezérelt elemek kiszorítását a recesszióhoz kapcsolódó inflációs folyamatokból. Ha magasabb béreket, árakat, kamatokat határoznak meg, az növeli a termelési költségeket és a gazdasági szereplők inflációs várakozásait. Ha a bérek, árak, százalékarányok mozgása szinkronba kerül az általános árszínvonal változásával, akkor az infláció üteme gyorsabban reagál az aggregált kereslet növekedésének lassulására és lassul.

De az indexálás nem használható költséginflációra.

Az infláció megfékezésének konkrét módszerei a helyes diagnózis felállításától függenek. A diagnózis felállítása az infláció természetének meghatározását, az inflációs folyamatokat kiváltó fő és kapcsolódó tényezők azonosítását jelenti.

A keynesiánusok prioritásként kezelik a stabil gazdasági növekedés biztosítását mérsékelt infláció árán. Az infláció véleményük szerint előnyös a kormánynak, mert a nominális jövedelem növekedése magasabb adózást és nagyobb adóbevételt tesz lehetővé. A kormány a gazdaság túlzott túlmelegedése esetén a monetáris korlátozás módszerét alkalmazza a vágató infláció megelőzésére.

A monetaristák képviselői a monetáris szabályozás segítségével, különösen az infláció leküzdésével próbálják elérni a gazdaság stabilitását. A monetaristák elutasítják a rendszeres állami beavatkozás gyakorlatát a gazdaságba, és a keresletnek megfelelő, stabil kínálatnövekedést támogató politikát hirdetnek, amely ellen csak a termelés átmeneti visszaesése árán lehet küzdeni. A monetarista recepteknek megfelelően a pénzkínálat növekedési ütemének célzott (szabályozása) bizonyos határok között (a GNP növekedési ütemének megfelelően) történik.

A gazdaság monetáris és hitelszabályozásában, sőt az inflációs folyamatok leküzdésében is bizonyos szerepet játszanak:

- diszkontpolitika (a jegybanki diszkontráta szabályozási politikája);
- Nyílt piaci műveletek (állampapírok vétele és eladása);
- a kötelező tartalékok normáinak, vagy készpénztartaléknak, vagy kötelező tartaléknak, vagy kincstári mutatóknak a politikája (a bankok azon kötelezettsége, hogy meghatározott mennyiségű forrást a jegybanki tartalékokban tartsanak).

Mivel a hiperinfláció oka modern körülmények között az államháztartás hiánya és a seigniorage megszerzésének igénye, a hiperinfláció megállítása érdekében a kormánynak a pénzkibocsátás megállítása mellett a költségvetési szféra reformját – csökkentenie kell. állami kiadásokat és adóemelést.

7. TÉMA. ÁLLAMI FISKÁLIS POLITIKA

Annotáció. Az adóbevételek, mint az állami bevételek fő forrása. Közvetlen és közvetett adók és szerepük a költségvetés kitöltésében. A hatékony adózás elvei. Laffer görbe. A fiskális politika típusai: diszkrecionális és nem diszkrecionális. Fiskális politika Ukrajnában: fő trendek és ellentmondások. Az adórendszer hatása a turisztikai vállalkozások tevékenységére. Az állami kiadások és szerkezetük. Az állam folyó és tőkekiadásai. Diszkrecionális fiskális politika. A fiskális politika ösztönzése és visszafogása. Modell a kormányzati kiadások és adók hatásának a teljes termelési volumenre. Az állami kiadások és az adó szorzója. Kiegyensúlyozott költségvetési szorzó. Nem diszkrecionális (automatikus) fiskális politika. Progresszív adóztatás. Társadalmi transzferek. Az automatikus fiskális politika gazdaságot stabilizáló hatása csökkenő és növekvő termelés mellett. A kínálat oldali fiskális politika. Az "aggregált kereslet-aggregált kínálat", "kiadás-kibocsátás", "AD-AS" modelleken alapuló fiskális politika következményei. Az adócsökkentés hatása a GDP-re a kínálat-gazdaságtan elmélete szerint. A fiskális politika és a ciklikus ingadozások hatása az állami költségvetésre.

1. Az adók lényege, funkciói, fajtái

Ha figyelembe vesszük az adók társadalomban betöltött funkcióit, akkor mindenképp meg kell jegyezni, hogy az adók közvetlenül az állami jövedelem érték- és újraelosztásának eszközeként valósítják meg társadalmi céljukat. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy gyakorlati szinten az adózás több funkciót lát el, amelyek mindegyikében megvalósul az adók egyik vagy másik célja. Ezek a funkciók kölcsönhatásban egy rendszert alkotnak.

Figyelembe véve a modern adórendszert, arra a kiábrándító következtetésre juthatunk, hogy az adók ebben a szakaszban a következő fő funkciókat töltik be:

1. A fiskális funkció az adózás fő funkciója, amelynek segítségével megvalósul az adók fő célja: az állam pénzügyi forrásainak kialakítása és mozgósítása, valamint a költségvetésben a pénzeszközök felhalmozása az adózás végrehajtására. nemzeti vagy célzott állami programok. Az adózás összes többi funkciója ehhez képest deriválnak nevezhető. Mindenesetre a tisztán fiskális célokon túl az adók más, például gazdasági vagy társadalmi célokat is követhetnek. Vagyis a pénzügyi célok, mivel a legfontosabbak, nem kizárólagosak.

2. Az adók elosztó (társadalmi) funkciója a közjövedelem újraelosztása a lakosság különböző kategóriái között. Az adóztatás révén a társadalmi egyensúly fenntartása az egyes társadalmi csoportok jövedelmei közötti arány változtatásával valósul meg a köztük lévő egyenlőtlenségek kiegyenlítése érdekében. Más szóval, pénzeszközöket utalnak át a polgárok gyengébb és védtelenebb kategóriáinak javára, az erősebb adófizetői kategóriákra háruló adóterhek rovására.

A legtöbb állami termelést és szolgáltatást beszedett adókból finanszírozzák, majd többé-kevésbé ingyen osztják szét a polgárok között. Ez vonatkozik az oktatásra, az orvosi ellátásra, a gyermeknevelésre és számos más területre.

A háború következtében egyesek jövedelmének egy részét kivonják és másoknak átutalják. A fiskális -elosztó funkció megvalósításának szemléletes példája a jövedéki adó, amelyet általában bizonyos típusú árukra és mindenképp a luxuscikkekre állapítanak meg,

valamint a progresszív adózás mechanizmusai. Egyes szociálisan orientált országokban (Svédország, Norvégia, Svájc) szinte hivatalos szinten elismerik, hogy az adókat a lakosság magas jövedelmű része fizeti, ami kevésbé jövedelmező, mint a társadalmi stabilitás.

3. Vezérlő funkció. Az állam az adókon keresztül ellenőrzi a szervezetek és az állampolgárok pénzügyi-gazdasági tevékenységét, valamint a bevételi és kiadási forrásokat. Az adóösszegek pénzbeli értékelésének köszönhetően lehetőség nyílik a jövedelmi mutatók mennyiségi összehasonlítására az állam pénzügyi forrásigényével. rendszer, a tevékenységtípusok és a pénzügyi áramlások ellenőrzése biztosított. Ráadásul a vezérlő funkción keresztül. adózás, az adórendszer és a költségvetési politika módosítására van szükség.

4. Az adók ösztönző funkciója. Az adózási eljárás tükrözheti, hogy az állam elismeri az állampolgárok bizonyos kategóriáinak különleges érdemeit a társadalom számára (hadműveletekben résztvevők adókedvezményei stb.) . az állam szociálpolitikájának végrehajtása, és inkább velejáró, semmint vezető.

5. Az adók szabályozó funkciója. Már a Római Birodalomban is fiskális célból adóztak – esetenként társadalmi folyamatokat irányító funkciót is kaptak. Az adók bizonyos társadalmi viszonyok szabályozójaként betöltött helyének és jelentőségének kérdésében azonban még mindig nincs egyöntetű elbírálás.

David Ricardo (1772-1823) és követőik által kidolgozott klasszikus adóelmélet (az adósemlegesség elmélete) szerint az adók az egyik olyan kormányzati bevételi típus, amelynek fedeznie kell a kiadásokat. a kormány tartalmára. Ebben semmilyen más szerepet (gazdaság szabályozása, biztosítási fizetés, szolgáltatási díj, stb.) nem rendeltek az adókhoz. O. Smith úgy vélte, mivel a piaci viszonyok között az állam közvetlen bevételeinek (az állami tulajdonból származó) részaránya jelentősen csökken, ezért a fenti kiadások fedezetének fő forrása az adóbevételek kellene, hogy legyenek. Az egyéb költségek (utak építése és karbantartása, igazságügyi intézmények fenntartása stb.) finanszírozásának költségeit az érdekelt felek által fizetett illetékekből és díjakból kell fedezni. Ugyanakkor úgy ítélték meg, hogy mivel az adók ingyenesek, az illetékeket és illetékeket nem kell adónak tekinteni.

Később a neoklasszikus elméletek képviselői, bár az adóknak csak bizonyos szabályozó értékét ismerték el, mégis abból indultak ki, hogy el kell kerülni a gazdasági folyamat olyan torzulását, amely az egyik termelési ágat a többi rovására kedvez, vagy más módon szorgalmazza. óvatosság az adózás gazdasági folyamatokban történő alkalmazásában. .

Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a klasszikus elmélet ma már teljesen tarthatatlan, hiszen ma már lehetetlen a nemzeti össztermék negyedét adókkal elvinni anélkül, hogy ennek komoly gazdasági következményei lennének. Az adók csökkentik az állampolgárok vásárlóerejét és csökkentik a vállalkozók befektetési lehetőségeit, a közvetett adók növelik a termékárakat és befolyásolják a fogyasztást, de ez önmagában is számos gazdasági folyamatot érint a társadalomban.

A klasszicizmus ellentéte a keynesi elmélet volt, amely John Keynes angol közgazdász és követőinek fejleményén alapult. Ennek az elméletnek a központi gondolata az volt, hogy az adók a gazdasági szabályozás fő karja, és sikeres fejlődésének egyik összetevője. Ráadásul az adók a társadalomban kizárólag a gazdasági kapcsolatok szabályozására léteznek. J. Keynes szerint , amelyet a "The General Theory of Employment, Interest and Money" (1936) című könyvében magyarázott el, a gazdasági növekedés csak a teljes foglalkoztatottság körülményei

között függ a monetáris megtakarításoktól. A teljes foglalkoztatást azonban szinte lehetetlen elérni. Az adott körülmények között a nagy megtakarítások hátráltatják a gazdasági növekedést, mert ahol termelésbe fektetnek, ott van passzív bevételi forrás. A negatív következmények kiküszöbölése érdekében a felesleges megtakarításokat adók segítségével kell megszüntetni.

monetarizmus adóelméletét az 1950-es években Milton Friedman, a Chicagói Egyetem közgazdász professzora terjesztette elő, aki úgy vélte, hogy a gazdaság szabályozását a pénzforgalom révén lehet végrehajtani, ami a pénz mennyiségétől és a banki kamatoktól függ. árfolyamok. Ugyanakkor az adók nem kapnak olyan fontos szerepet, mint a keynesi közgazdasági koncepciókban. Az adó esetében más mechanizmusokkal együtt befolyásolják a pénztalványt. Különösen a túlzott összegeket vonják ki az adók révén. Elméletileg a monetarizmust és a keynesi adóelméletet csökkentik a kedvezőtlen fejlődési tényezők. Ha azonban az első esetben ez a tényező többletpénz, akkor a második esetben többletmegtakarítás.

Az utóbbi időben szinte minden modern közgazdasági elmélet elismeri az adók nagy jelentőségét a gazdaságban. Így az 1980-as évek elején M. Burns, H. Stein és A. Leffer amerikai tudósok által megfogalmazott kínálati gazdaságtan elméletéből a keynesi elméletnél nagyobb mértékben tekinti az adókat a gazdasági fejlődés és szabályozás egyik tényezőjének. Ez az elmélet azon a tényen alapszik, hogy a magas adózás negatívan érinti az üzleti és befektetési tevékenységet, ami végső soron az adófizetés csökkenéséhez vezet. Ezért javasolják az adókulcsok csökkentését és mindenféle kedvezmény biztosítását a vállalatok számára. Így az adóteher csökkentése az elmélet készítői szerint gyors gazdasági növekedéshez vezet.

Már most fel kell ismerni, hogy az adók szabályozó funkciója elsősorban arra irányul, hogy az állam pénzügyi-gazdasági politikája egyes feladatait adómechanizmusok segítségével megvalósítsák.

Az adóviszonyok ezen aspektusát elemezve meg kell különböztetni az adózás ösztönző, visszatartó és reprodukzív részfunkcióit.

Stimuláló alfunkció egyes gazdasági jelenségek fejlődésének támogatására irányul. A kedvezmények és mentességek rendszerén keresztül valósul meg. A jelenlegi ukrán adórendszer széles körű adókedvezményeket biztosít a kisvállalkozások, a fogyatékkal élők vállalkozásai, a mezőgazdasági termelők, a termelésbe és a karitatív tevékenységekbe tőkebefektetést végző szervezetek stb.

A történelem is tud példákat különadók bevezetésére konkrét gazdasági eredmények elérése érdekében. Így 1948-ban Franciaország "kivételes adót vezetett be az infláció leküzdésére".

Visszatartó erejű alfunkció éppen ellenkezőleg, arra irányul, hogy az adóterheken keresztül akadályokat állítson a gazdasági folyamatok fejlődése elé, például az állam protekcionista gazdaságpolitikájának végrehajtása révén. Ez a megemelt adókulcsok bevezetésén (például a kaszinóknál 90%-os haszonkulcsot állapítottak meg), a tőkeexport-adó megállapításán, a vámok, ingatlanadók, jövedéki adók és egyebek emelésében nyilvánul meg.

Lejátszási alfunkciónak is nevezhetjük, amely a felhasznált erőforrások helyreállítására szolgáló pénzeszközök felhalmozására szolgál. Ezt az alfunkciót az ásványi nyersanyagbázis újratermelése, vízdíj stb.

Sok külföldi közgazdász meg van győződve arról, hogy az éles és rosszul átgondolt adócsökkentések komoly károkat okozhatnak a gazdaságban. Így az 1980-as évek széles körű adókulcs-csökkentése ellenére Amerikában rohamosan nőtt az államháztartás hiánya, és a

megtakarítások aránya 1986-ban, az adó " Reaganizmus " csúcán még csak 3,9% volt - ez a ennek a mutatóknak a legalacsonyabb szintje az adott időszak összes ipari állama között.

Megjegyzendő, hogy az elmélet szerint az adókulcsok csökkentése többféleképpen elősegítheti a gazdasági növekedést. Például az alacsonyabb marginális adókulcsok keményebb munkára ösztönözhetik az embereket. Ez mindenképpen a munkaerő-kínálat növekedéséhez és a munkatermelékenység növekedéséhez vezet.

Szakértők szerint az USA-ban a jövedelmek gazdasági növekedésében az is szerepet játszott, hogy az alacsony adózás körülményei között meggyengült a gazdag amerikaiak ösztönzése, hogy eltitkolják jövedelmeiket, amelyeket bevallnak és bekerülnek az országos statisztikai adatszolgáltatásba. . Így egyáltalán nem könnyű kiszámítani, hogy a jövedelemadó-kulcsok csökkentése valóban hozzájárult-e a gazdasági növekedés felgyorsulásához.

Azt ugyanakkor kevesen tudják, hogy az USA-ban az adókulcsok mérséklése ellenére párhuzamosan hajtották végre a tőke- és társaságiadó-kulcsok részleges emelését. Így a fejlett külföldi országok gyakorlata szerint az adócsökkentés önmagában valószínűleg nem változtat a gazdasági növekedés ütemén hosszú távon.

Az adók legnyilvánvalóbb szabályozó funkciója azonban a visszatartó adózási megközelítésben nyilvánul meg, amikor az állam bizonyos intézkedései az adóelnyomás fokozására azonnal és közvetlenül hatnak.

ÉS. Smith már 1776-ban. számos adózási elvet alátámasztott:

- Az **igazságszolgáltatás** az adózás általánossága és arányossága;
- **bizonyosság** - az adót úgy kell megállapítani, hogy minden adózó pontosan tudja, milyen adót, mikor és milyen összegben kell megfizetnie;
- **kényelem** – minden adót az adózó számára legkényelmesebb időpontban és módon kell beszedni;
- **hatékonyság** - az adóbeszedés adminisztratív költségei nem haladhatják meg az adóbevételeket.

Az adókat különböző szempontok szerint osztályozzák.

1. A kivonás módja szerint kétféle adót különböztetnek meg:

a közvetlen adókat közvetlenül a jövedelemből és a vagyontól szedik be (jövedelemadó, ingatlanadó, jövedelemadó);

a közvetett adókat az ár vagy a tarifa feláraként állapítják meg. Az ilyen adók végső fizetője a fogyasztó (áfa, jövedéki adó, vám).

2. Hatás szerint az adók a következőkre oszlanak:

arányos - ezek olyan adók, amelyek mértékét a jövedelem vagy a vagyontörtség fix százalékaként határozzák meg;

progresszív - ezek olyan adók, amelyek mértéke az adótárgy értékének növekedésével nő;

degresszív vagy regresszív adók, amelyek mértéke az adózás tárgya értékének növekedésével csökken.

3. Cél szerint a következőket különböztetjük meg:

a) általános adók – amelyek forrásait nem különítik el az állami kiadások elkülönített területeire (jövedelemadó, áfa, személyi jövedelemadó);

b) megjelölt (külön)adók – meghatározott rendeltetésűek (teleadó, EUS).

4. A fizetés tárgya szerint a következőket különböztetjük meg:

- a) magánszemélyekre kivetett adók;
 - b) a jogi személyekre kivetett adók.
5. Az adózás tárgya szerint a következők oszlanak meg:
ingatlanadók;
erőforrásadók (bérleti díjak);
bevételekre vagy jövedelemre kivetett adók;
fogyasztási adók.

6. A fizetés forrása:

- Személyi jövedelemmel kapcsolatos adók;
- a gyártási költségekhez és a fellebbezésekhez kapcsolódó adók;
- Pénzügyi eredményekhez kapcsolódó adók;
- Az árbevétel után kivetett adók.

2 . A fiskális politika céljai és eszközei

A **fiskális politika** a kormány azon intézkedései, amelyek célja a gazdaság stabilizálása az állami költségvetés bevételeinek és/vagy kiadásainak összegének megváltoztatásával. Ezért a fiskális politikát költségvetés- és adópolitikának is nevezik. A fiskális politika az állam pénzügyi politikájának része, amelyet a kormány hajt végre.

A **fiskális politika** a költségvetés, a kiadások és az adók manipulálásának politikája a termelés és a foglalkoztatás valós volumenének megváltoztatása, az infláció szabályozása és a gazdasági növekedés felgyorsítása érdekében.

A fiskális politika, mint minden stabilizáló (anticiklikus) politika célja, hogy a gazdaság ciklikus ingadozásait elsimítsa:

- 1) stabil gazdasági növekedés;
- 2) az erőforrások teljes kihasználása (elsősorban a ciklikus munkanélküliség problémájának megoldása);
- 3) stabil árszint (az infláció problémájának megoldása).

A fiskális politika a kormány elsődlegesen az aggregált kereslet szabályozására irányuló politikája. A gazdaság szabályozása ebben az esetben az aggregált költségek összegének segítségével történik. Egyes fiskális politikai eszközök azonban felhasználhatók az aggregált kínálat befolyásolására is, az üzleti aktivitás szintjére gyakorolt hatásokon keresztül.

eszközei az államháztartási kiadások és bevételek, nevezetesen:

- 1) állami beszerzés;
- 2) adók;
- 3) átutalások.

A fiskális politikai eszközök hatása az aggregált keresletre eltérő. Az aggregált kereslet képletéből ($AD = C + I + G + X_n$) az következik, hogy **az állami vásárlások** az aggregált kereslet összetevői, ezért változásuk **közvetlenül érinti** az aggregált keresletet, **az adók és transzferek pedig közvetetten** hatnak az aggregált keresletre, megváltoztatva a fogyasztói kiadások összege (C) és a beruházási költségek (I).

Ebben a közbeszerzés növekedése növeli az aggregált keresletet, a csökkenés pedig az aggregált kereslet csökkenéséhez vezet.

A transzferek növekedése az aggregált keresletet is növeli. Egyrészt, mivel a háztartások személyi jövedelme a szociális transzfer kifizetések növekedésével nő, ezért ceteris paribus nő a rendelkezésre álló jövedelem, ami növeli a fogyasztói kiadásokat. Másrészt a cégeknek

fizetett transzferek (támogatások) növekedése növeli a cégek belső finanszírozásának lehetőségét, a termelés bővítésének lehetőségét, ami a beruházási költségek növekedéséhez vezet. A transzferek csökkenése csökkenti az aggregált keresletet.

Az adóemelés az ellenkező irányba hat. Az adóemelés mind a fogyasztási kiadások (mivel csökken a rendelkezésre álló jövedelem), mind a beruházási kiadások (mivel csökken a felhalmozott eredmény, amely a nettó befektetés forrása) és ezáltal az aggregált kereslet csökkenéséhez vezet. Ennek megfelelően az adócsökkentés növeli az aggregált keresletet. Az adócsökkentés az AD görbe jobbra tolásához vezet, ami a reál GDP növekedéséhez vezet.

Ezért a fiskális politikai eszközökkel a gazdasági ciklus különböző szakaszaiban stabilizálni lehet a gazdaságot.

Ráadásul egy egyszerű keynesi modellből (a „keynesi kereszt” modellből) az következik, hogy a fiskális politika minden eszközének (állami vásárlások, adók és transzferek) multiplikátor hatása van a gazdaságra, ezért Keynes és követői szerint a kormányzat szerint kell szabályozni a gazdaságot a fiskális politika eszközeivel, és mindenekelőtt a közbeszerzések összegének változtatásával, hiszen ezeknek van a legnagyobb multiplikátor hatása.

A klasszikus felfogás szerint a fiskális politikai eszközök csak a források magánszektorból a közszférába történő újraelosztásához vezetnek, és nem befolyásolják az ND értékét és a foglalkoztatást a gazdaságban. Az aggregált kereslet növekedését, amelyet az árupiaci autonóm kereslet növekedése okoz, nagymértékben ellensúlyozza a pénzügyi piaccal való kölcsönhatás. Ezt a mechanizmust eltolási hatásnak nevezték. Az állami beszerzések növekedése a kamatláb emelkedését vonja maga után, ami a vállalkozók által tervezett beruházások csökkenését okozza az állami beszerzések kezdeti növekedésével megegyező mértékben. Áremelkedés lesz.

3. A fiskális politika típusai

Az állam fiskális politikája magában foglalja a kormány adóbeszedő képességét és az állami költségvetési források felhasználását az üzleti tevékenység szintjének szabályozására és a valós társadalmi problémák megoldására.

A fiskális politika a következőket tartalmazza:

1) **diszkrecionális** politika, amely a gazdaságba való szigorú, szándékos beavatkozáson alapul;

2) **nem diszkrecionális** (automatikus) politika, amely a gazdaság automatikus stabilizálásán alapul.

közbeszerzések, adók és transzferek összegében a gazdaság stabilizálása érdekében. Közvetlen és közvetett eszközökkel is végrehajtható. átutalási fizetések. A második - az adózás változásai (adókulcsok, adókedvezmények, adóalap), a gyorsított értékcsökkenés politikája.

Kétféle diszkrecionális politika létezik (attól függően, hogy a ciklus melyik szakaszában tart a gazdaság):

1. **Az ösztönző** fiskális politikát recesszió, depresszió idején hajtják végre. Célja a recessziós kibocsátási rés és a munkanélküliségi ráta csökkentése, valamint az aggregált kereslet (aggregált kiadás) növelése. Eszközei: a) a közbeszerzések növelése; b) adócsökkentés; c) az átutalások növekedése. Ez költségvetési hiányhoz vezet.

2. **Korlátozó** (visszatartó) fiskális politikát a konjunktúra és az infláció időszakában (amikor a gazdaság túlfűtött) folytatnak. Célja az inflációs kibocsátási rés csökkentése és az infláció csökkentése, valamint az aggregált kereslet (aggregált kiadások) csökkentése.

Eszközei: a) az állami beszerzések csökkentése ; b) adóemelés; c) az átutalások csökkentése. Ez állami költségvetési többletbe vezet.

Ezért a *diszkrecionális fiskális politika fő célja* a gazdaság ciklikus ingadozásainak ellensúlyozása az aggregált kereslet ösztönzése vagy korlátozása formájában. Ezért nevezik *anticiklikusnak (stabilizáló)*.

μg állami kiadási szorzó az állami kiadások változása következtében a kibocsátás és a bevétel változását mutatja. A képlet segítségével számítható ki:

$$\mu_g = \Delta Y / \Delta G,$$

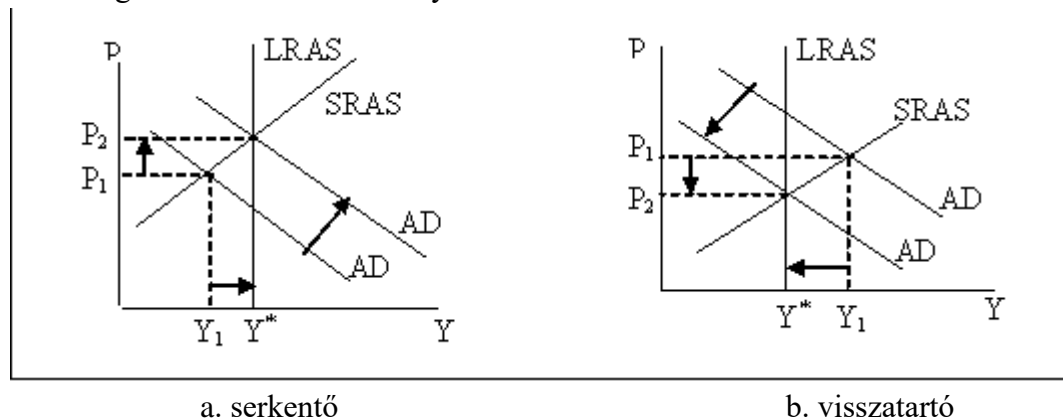
ahol ΔY a reál nemzeti termék (jövedelem) változása;

A ΔG a kormányzati kiadások változása.

Az állami kiadások szorzója megegyezik a beruházási szorzóval, mert azonos hatást gyakorolnak a gazdaságra. Valójában az állami beszerzések (valamint a beruházások) növekedése további keresletet hoz létre az áruk és szolgáltatások iránt, ami a bevételek kezdeti növekedését okozza, amely megegyezik a kormányzati kiadások növekedésével. Ennek a bevételnek a fogyasztási határhajlandóság által meghatározott egy részét fogyasztásra fordítják, ami az aggregált kereslet és a nemzeti jövedelem további növekedéséhez vezet stb. Ezért az állami kiadások változása ugyanazt a nemzeti jövedelem megsokszorozódási folyamatát indítja el, mint a magánberuházások változása. Ezért az állami kiadások szorzója a következő képlettel is meghatározható:

$$\mu_t = 1 / (1 - MPC).$$

vásárlások növekedése következtében kapott reálnemzeti termék (jövedelem) változásának meghatározásához a μ_g szorzót meg kell szorozni a kormányzati kiadások ΔG növekedésével.

1. ábra A fiskális politika típusai

A gazdasági növekedés időszakában, amikor a magánkiadások elég nagyok, a kormány csökkenti az áruk és szolgáltatások vásárlását. A kormányzati kiadások csökkentése az aggregált kiadási görbe (C+I+G) lefelé tolódásával jár együtt, és a nemzeti termék és jövedelem volumenének csökkenéséhez vezet.

Ugyanúgy, mint az állami beszerzések változásai, az állami kiadások részét képező transzfer kifizetések változásai is befolyásolják a kibocsátás és a jövedelem volumenét. A keresletre, így a nemzeti termék volumenére gyakorolt hatásuk hatékonysága azonban valamivel kisebb. Ez azzal magyarázható, hogy a lakosságnak fizetett transzferek a jövedelmük növekedéséhez vezetnek, de ezeknek csak egy része, a fogyasztási határhajlandóság (MPC) által meghatározott részében a lakosság használja fel a fogyasztást, és ezzel az aggregált

költségeket ugyanennyivel növeli. . A transzferkifizetések változásának a kibocsátásra és a jövedelemre gyakorolt hatásmechanizmusa hasonló az adóváltozásokéhoz.

Ha az állam részleges adót vezet be a lakosságra (például 16 milliárd hrvnyia), az a fogyasztás csökkenését okozza (például 12 milliárd hrvnyával), ami az aggregált költségek ugyanennyivel történő csökkenéséhez vezet. A költségek és a kereslet csökkenését a termelés csökkenése kíséri egészen addig, amíg egy új egyensúlyi állapot be nem következik.

Az adószorzó kisebb, mint a kormányzati kiadási szorzó. Ez azzal magyarázható, hogy az állami beszerzések egy pénzegységnyi változása az aggregált költségek ilyen változásához vezet, és a pénzegységre jutó akkordadó változása az MRS-re jutó összesített költségek változásával jár együtt * 1. az adó szorzója egyenlő lesz:

$$\mu_t = MRS * \mu_g \text{ vagy } \mu_t = MRS / (1 - MRS).$$

Az átutalási kifizetések szorzója ugyanezzel a képlettel számítható ki. Ha azonban az adóemelést a nemzeti termék, a jövedelmek csökkenéséhez vezet, akkor a transzferbefizetések növekedése éppen ellenkezőleg, hozzájárul ezek növekedéséhez.

Valójában a darabmunkára kivetett adó meglehetősen ritka . Általános szabály, hogy a kibocsátás volumenének növekedésével az adóbevételek nőnek.

Tegyük fel, hogy a gazdasági rendszer egyensúlyban lesz nullával egyenlő adókulccsal. Tegyük fel, hogy az állam jövedelemarányos adót vezet be, amelynek mértéke t . Ha az adó bevezetése előtt a lakosság jövedelme Y volt, akkor az adó beszedése után a rendelkezésre álló bevétel a következőképpen számolható:

$$Y - tY = (1 - t) Y.$$

Az autonóm adókat a számítások során nem veszik figyelembe. Ez azt jelenti, hogy a jövedelem minden pénzegységéből a fogyasztás korábban $MRS*1$ volt, most: $(1 - t)MPC$, azaz. az új MPC-fogyasztási határhajlandóság az aggregált kiadási görbe meredekségének csökkenéséhez vezet, azaz. eltolódása előtt. Az egyensúlyi pont eltolódik, ami a nemzeti termelés volumenének csökkenéséhez vezet. Az MRS-fogyasztási határhajlandóság új értékét figyelembe véve az adószorzót a következő képlettel lehet kiszámítani:

$$\mu_t' = 1 / (1 - MPC') = 1 / (1 - t)MPC).$$

Annak meghatározásához, hogy a t adókulcs bevezetése során mekkora mértékben csökkent az egyensúlyi kibocsátás (jövedelem), szükséges a jövedelemadó bevezetése eredményeként kapott fogyasztási kiadások kezdeti csökkenését egy szorzóval megszorozni. Ha az adó bevezetése előtt a nemzeti jövedelem szintje $Y_1 = Q_1$ volt, akkor annak eltávolítása után a rendelkezésre álló jövedelem tY_1 -vel, a GDP-re fordított fogyasztói kiadások tY_1 -vel csökkentek. Ezért az egyensúlyi nemzeti jövedelem a következő mértékben csökkent:

$$dY = - \mu_t' MPC_t Y_1 = (-1 / (1 - t)MPC) MPC_t Y_1.$$

Hasonló megfontolások érvényesek az ellenkező esetben is, amikor az adókulcs csökken és a nemzeti jövedelem nő.

A diszkrecionális fiskális politika végrehajtása megköveteli az állami költségvetés egyensúlyát szolgáló intézkedések végrehajtását, amelyek magukban foglalják:

- 1) hiányfinanszírozás;
- 2) költségvetési többlet felszámolása.

A hiányfinanszírozás két fő módszerét alkalmazzák: a lakosságtól értékpapír-eladáson és pénzkibocsátáson keresztül nyújtott hiteleket.

A nem diszkrecionális fiskális politika annak köszönhető, hogy a kormányzati kiadások és adók relatív szintjének változása bizonyos mértékig automatikusan végrehajtható. automatikus stabilizátorok

Az állam határozza meg az állami kiadások mértékét és az adókulcsok mértékét, magát az adóbevételt azonban nem. Ez utóbbiak még állandó adókulcs mellett is változnak.

beépített (automatikus) stabilizátorok működéséhez kapcsolódik. A beépített (vagy automatikus) stabilizátorok olyan eszközök, amelyek nagysága nem változik, de jelenlétük automatikusan stabilizálja a gazdaságot, visszaesés esetén serkenti az üzleti tevékenységet, túlfűtött állapotban pedig visszafogja.

Az automatikus stabilizátorok a következők:

- 1) jövedelemadó (amely magában foglalja a háztartási jövedelemadót és a társasági adót);
- 2) közvetett adók (elsősorban hozzáadottérték -adó);
- 3) munkanélküli ellátások;
- 4) szegénységről szóló kézikönyvek.

A jövedelemadó a következőképpen működik: recesszió idején az üzleti tevékenység szintje (Y) csökken, és mivel az adófüggvény a következőképpen alakul:

$$T = tY,$$

ahol T az adóbevételek összege, t az adókulcs, Y a teljes jövedelem (output) összege, akkor az adóbevételek összege csökken, és amikor a gazdaság túlmelegszik, amikor a tényleges kibocsátás mértéke maximális, az adóbevételek nőnek.

Az adó mértéke változatlan marad. Az adók azonban olyan kivonások a gazdaságból, amelyek csökkentik a kiadások és így a bevételek áramlását. Kiderül, hogy recesszió esetén minimális a kivonás, túlmelegedés esetén pedig maximális.

Így az adók (akár ad hoc, azaz autonóm) jelenléte miatt a gazdaság túlmelegedés esetén automatikusan "lelül", recesszió esetén "felmelegszik". A jövedelemadó-gazdaság kialakulása csökkenti a szorzó értékét (a szorzó jövedelemadó kulcs hiányában nagyobb, mint jelenléte esetén:

$$[1 / (1 - mpc)] > [1 / (1 - mpc (1-t))],$$

ami a jövedelemadó gazdaságra gyakorolt stabilizáló hatását erősíti.

Nyilvánvaló, hogy a progresszív jövedelemadónak van a legerősebb gazdaságstabilizáló hatása.

Az áfa ily módon beépített stabilitást biztosít. A recesszió idején az értékesítés volumene csökken, mivel az áfa közvetett adó, az áruk árának része, majd az értékesítés volumenének csökkenésével a közvetett adókból (gazdaságból való kivonás) származó adóbevételek csökkennek. A túlfűtöttségben éppen ellenkezőleg, az aggregált jövedelmek növekedésével nő az értékesítés volumene, ami növeli a közvetett adókból származó bevételt. A gazdaság automatikusan stabilizálódik.

Ami a munkanélküli segélyeket és a szegénységi segélyeket illeti, a kifizetésük teljes összege recesszió idején növekszik (mivel az emberek kezdik elveszteni a munkájukat és elszegényedni), míg a konjunktúra idején csökken, amikor „túlfoglalkoztatottság” és jövedelemnövekedés tapasztalható. Nyilvánvaló, hogy munkanélkülinek kell lenni ahhoz, hogy munkanélküli segélyt kapjon, és nagyon szegénynek kell lennie ahhoz, hogy szegénységi segélyt kapjon. Ezek a kézikönyvek transzferek, pl. injekciókat a gazdaságba. Fizetésük hozzájárul a bevételek, így a kiadások növekedéséhez, ami recesszió idején serkenti a gazdaságot

fellendülését. E kifizetések teljes összegének csökkenése a konjunktúra idején visszafogja a gazdaságra gyakorolt hatást.

A fejlett országokban a gazdaság 2/3-át diszkrecionális fiskális politika, 1/3-át pedig beépített stabilizátorok szabályozzák.

A nem diszkrecionális fiskális politika fő előnye, hogy eszközei (beépített stabilizátorok) a gazdasági feltételek legkisebb változása esetén azonnal működésbe lépnek, vagyis nincs átmeneti késés.

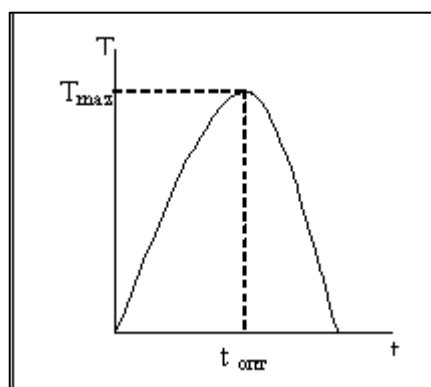
Az automatikus fiskális politika hátránya, hogy a ciklikus ingadozásokat csak segíti, kiküszöbölni nem tudja. Meg kell jegyezni, hogy minél magasabb az adókulcs, minél nagyobb az átutalás, annál hatékonyabb a nem diszkrecionális politika.

4 . A fiskális politika hatása a kínálatra

A fiskális politika olyan eszközei, mint az adók és transzferek, aggregált keresletként, de aggregált kínálatként is működnek. Az adócsökkentések és a megnövekedett transzferek felhasználhatók a gazdaság stabilizálására és a ciklikus munkanélküliség elleni küzdelemre a hanyatlás idején, ösztönözve az aggregált kiadások növekedését, és ezáltal az üzleti tevékenységet és a foglalkoztatást.

A keynesi modellben azonban az aggregált kibocsátás növekedésével egy időben az adócsökkentés és a transzferek növekedése árszínvonal emelkedést okoz, i.e. *inflációt támogató* intézkedés (inflációt provokál). Ezért a konjunktúra (inflációs rés) időszakában, amikor a gazdaság "túlfűtött", az adóemelés és a transzferek csökkentése inflációellenes intézkedésként, valamint az üzleti aktivitás csökkentésének és a gazdaság stabilizálásának eszközeként használható. .

Mivel azonban a cégek az adókat költségnek tekintik, az adók emelése az aggregált kínálat csökkenéséhez, az adócsökkentés pedig az üzleti tevékenység és a kibocsátás növekedéséhez vezet. a "kínálat közgazdasági elméletének" megalapítói Artur Laffernek . a görbe (2. ábra), melynek segítségével bemutatásra került az adókulcs változásának az államháztartásba befolyó adóbevételek főösszegére gyakorolt hatása. azaz a logikus érvelés és az elméleti következtetés.

2 ábra. Laffer- görbe

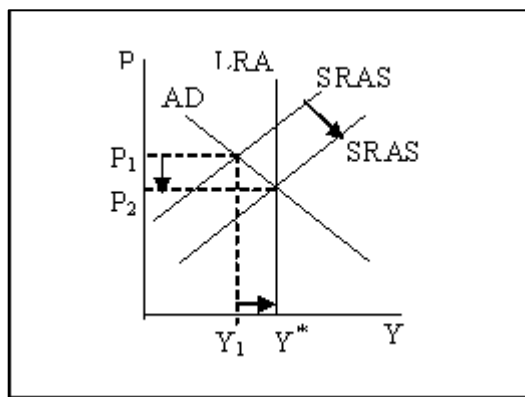
tY adófüggvény segítségével Laffer megmutatta , hogy akkor van optimális adókulcs (t-opt.), amikor az adóbevételek maximálisak (T max). Ha az adókulcsot emelik, akkor csökken az üzleti tevékenység (az aggregált kibocsátás) szintje, és csökkennek az adóbevételek, mert csökken az adóalap (Y). Ezért a stagfláció (a termelés és az infláció egyidejű csökkenése)

leküzdésére Laffer az 1980-as évek elején olyan intézkedést javasolt, mint az adókulcs (jövedelem és társasági jövedelem) csökkentése.

Laffer kutatása az adókulcsnak a GNP értékére és az államháztartási bevételekre gyakorolt hatásáról azt mutatta, hogy ha az adókulcs (t) 30-40%-ra emelkedik, a GDP és az államkincstári bevételek is meglehetősen magas ütemben nőnek. Ekkor a költségvetési bevételek növekedési üteme lelassul, az adókulcs 50%-os gátja átlépésekor pedig elhalványul az üzleti tevékenység, nő az árnyékgazdaság léptéke, csökkennek a költségvetési bevételek.

Valójában nehéz pontos becslést adni az optimális adókulcsról tA, amely után az adóbevételek csökkenni kezdenek. Így megállapították, hogy Svédországban a tA körülbelül 70%-os adókulcsnak felel meg. A 80-as évek közepén. a marginális adókulcs itt megközelítette a 80%-ot, és ilyen feltételek mellett annak csökkentése az adóterhek növekedéséhez vezethet.

Az adócsökkentések aggregált keresletre gyakorolt hatásával szemben, amely növeli a termelési volument, de inflációt vált ki, az adócsökkentések az aggregált kínálatra gyakorolt hatása antiinflációs jellegű (3. ábra), pl. a termelés növekedése (Y1-ről Y*-ra) ebben az esetben az árszint csökkenésével (P1-ről P2-re) párosul.

3 ábra. Az adócsökkentés hatása az aggregált keresletre

5. A fiskális politika előnyei és hátrányai

A fiskális politika **előnyei** a következők:

1. A multiplikátor hatás. Minden fiskális politikai eszköz, mint láttuk, multiplikátor hatással van az egyensúlyi aggregált kibocsátás mennyiségére.

2. Külső késés (késés) hiánya. A külső késleltetés a politika megváltoztatására vonatkozó döntés és a változás első eredményeinek megjelenése közötti időszak. Amikor a kormány a fiskális politika eszközeinek megváltoztatásáról dönt, és ezek az intézkedések életbe lépnek, a gazdaságra gyakorolt hatásuk eredménye meglehetősen gyorsan megmutatkozik.

3. Automatikus stabilizátorok elérhetősége. Mivel ezek a stabilizátorok beépítettek, a kormánynak nem kell különleges intézkedéseket tennie a gazdaság stabilizálása érdekében. A stabilizáció (a gazdaság ciklikus ingadozásainak kisimítása) automatikusan megtörténik.

hátrányai:

1. Az eltolási hatás. Ennek a hatásnak a közgazdasági tartalma a következő: recesszió idején a költségvetési kiadások növekedése (az állami vásárlások és/vagy transferek növekedése) és/vagy a költségvetési bevételek (adók) csökkenése az aggregált jövedelem többszörös növekedését eredményezi, ami növeli a pénzkeresletet és növeli a pénzpiaci kamatlábát (hitelár).

Mivel a hiteleket elsősorban a cégek veszik fel, a hitelek drágulása a magánberuházások csökkenéséhez vezet, pl. a cégek beruházási költségei egy részének „kiszorítására”, ami a kibocsátás csökkenéséhez vezet. Így az aggregált kibocsátás egy része „kiszorultnak” (nem létrejöttek) bizonyul a magánbefektetési költségek összegének csökkenése miatt, a kormány ösztönző fiskális politikájának köszönhetően a kamatemelés következtében.

2. Belső lemaradás jelenléte. A belső késleltetés az az időszak, amely a politika megváltoztatásának szükségességének megjelenése és a módosításra vonatkozó határozat (törvényhozó testület, például az Országgyűlés) elfogadása között eltelt, vagyis a törvény erejét adja.

Ezek a megbeszélések és jóváhagyások sokáig tarthatnak. Ráadásul csak a következő pénzügyi évtől lépnek életbe, tovább növelve a lemaradást. Ez idő alatt változhat a gazdaság helyzete.

Tehát ha kezdetben recesszió volt a gazdaságban, és a fiskális politika ösztönzésére szolgáló intézkedéseket dolgoztak ki, akkor ezek hatásának pillanatában a gazdaság már emelkedésnek indulhat a gazdaságról. Ezzel szemben a konjunktúra idején tervezett fiskális megszorító intézkedések súlyosbíthatják a visszaesést a hosszú hazai lemaradás miatt.

3. Bizonytalanság. Ez a hiányosság mind a fiskális, mind a monetáris politikára jellemző. A bizonytalanság a következőkre vonatkozik:

a) A gazdasági helyzet azonosításának problémái. Sokszor nehéz pontosan meghatározni például, hogy mikor ér véget a recesszió időszaka és kezdődik a kilábalás, vagy mikor fordul át a konjunktúra túlmelegedésbe stb. Mindeközben, mivel a ciklus különböző szakaszaiban különböző típusú (stimuláló vagy visszatartó) politikák alkalmazására van szükség, a gazdasági helyzet meghatározásában és a gazdaságpolitika típusának ilyen értékelés alapján történő megválasztásában elkövetett hiba a gazdaság destabilizálódásához vezethet. ;

b) az a probléma, hogy az egyes gazdasági helyzetekben mennyit kell változtatni az állampolitika eszközein. A gazdasági helyzet helyes meghatározása mellett is nehéz pontosan meghatározni, hogy például mennyivel kell növelni az állami beszerzéseket, vagy csökkenteni az adókat a gazdaság növekedésének és a potenciális kibocsátási volumen elérésének biztosítása érdekében, hanem annak feleslegéből, i.e. hogyan lehet megakadályozni a túlmelegedést és az infláció felgyorsulását. És fordítva, ha visszafogó fiskális politikát folytatunk, hogyan ne sodorjuk depresszióba a gazdaságot.

4. Költségvetési hiány. A keynesi gazdaság szabályozási módszerek ellenfelei a monetaristák, a kínálati közgazdaságtan elméletének és a racionális várakozások elméletének hívei - vagyis. a neoklasszikus gazdaságelméleti irányzatok képviselői az államháztartás hiányát tartják a fiskális politika egyik legfontosabb hiányosságának. A recesszió idején végrehajtott, az aggregált kereslet növelését célzó ösztönző fiskális politika eszközei ugyanis a megnövekedett állami beszerzések és transzferek, pl. költségvetési kiadások, és adócsökkentés, i.e. költségvetési bevételek, ami az államháztartási hiány növekedéséhez vezet. Nem véletlenül nevezték „hiányfinanszírozásnak” a Keynes által javasolt, a gazdaság állami szabályozására vonatkozó előírásokat. A költségvetési hiány problémája különösen éles volt a fejlett országok többségében, amelyek a második világháború után használtak Vitovából. Az 1970-es évek közepén a keynesi gazdaság szabályozási módszerek következtek, sőt az USA-ban úgynevezett kettős deficit alakult ki, amelyben az államháztartás hiánya a fizetési mérleg hiányával

kombinálódott. Ezzel összefüggésben az államháztartási hiány finanszírozásának problémája az egyik legfontosabb makrogazdasági problémává vált.

A legtöbb vállalkozó és közgazdász szerint az ukrajnai termelési tevékenység növekedését visszatartó egyik fő tényező az állam irracionális költségvetési politikája, amelyet szinte a teljes 90-es években folytatott. Úgy vélik, hogy az állam által kirótt adóteher túlzott mértékű volt, és nem tette lehetővé a termelési struktúrák számára, hogy normális gazdasági tevékenységet folytassanak. Az ilyen költségvetési nyomás számos negatív jelenséget okozott. Először is, a vállalkozói tevékenység korlátozottnak bizonyult. Másodsor, számos költségigényes iparág, amelyek az államszintű pozíciók közül a legfontosabbak és a legfontosabbak, automatikusan elszakadtak a jövedelmező tevékenységi köröktől, és fokozatosan stagnálni kezdtek, ennek eredményeként az ukrán gazdaság egyfajta szerkezeti leépülése ment végbe. Harmadsor, az elviselhetetlen adósajtó, amely az adóelkerülést és a gazdaság árnyékszektorának kialakulását serkentette, súlyosbította az ország költségvetési problémáit.

8. TÉMA. PÉNZ ÉS BANKRENDSZER

Annotáció. A pénzkínálat és mérésének módjai. Pénzkínálat és monetáris alap. A likviditás fogalma. Bevéfelszerzési arány. A pénz iránti kereslet és az azt meghatározó tényezők. A központi (nemzeti) bank mint a monetáris politika alanya. A bankrendszer szerepe a pénzellátásban. A központi (nemzeti) bank és a monetáris bázis műveletei. Jegybanki eszközök: diszkontkamat-politika, banki tartalékpoltika, nyíltpiaci műveletek. Készpénz és betét szorzók. A bankok pénzteremtésének mechanizmusa.

1. Készpénzes ajánlat

A gazdaságban keringő pénz mennyiségét pénzkínálatnak nevezzük, és ez *a pénzkínálat értéke*. A pénzkínálat nagyságát pénzügyi aggregátumok segítségével mérjük. Az egyes országokban eltérő a monetáris aggregátumok száma, amit elsősorban a nemzeti sajátosságok és az eltérő betétek fontossága okoznak. A monetáris aggregátumok rendszerének felépítésének elvei azonban minden országban azonosak. Minden következő egység:

- tartalmazza az előzőt;
- kevesebb folyadék, mint az előző;
- jövedelmezőbb, mint az előző.

A monetáris aggregátumok rendszere a következő aggregátumokból áll:

M₀ – forgalomban lévő készpénz (bankjegyek és érmék);

M₁ - tartalmazza az összesített M₀-t és a folyószámlákon lévő pénzeszközöket (cskkbetétek vagy látra szóló betétek), valamint az utazási csekkeket;

M₂ - tartalmazza az összesített M₁-et és a megtakarítási számlákon lévő pénzeszközöket, valamint a kis (100 000 USD- ig terjedő) lekötött betéteket;

M₃ – tartalmazza az aggregált M₂-t és a nagy lejáratú számlákon lévő pénzeszközöket;

L – az aggregált M₃-at és a rövid lejáratú állampapírokat (főleg kincstárjegyeket) tartalmazza.

A monetáris aggregátumok likviditása L-ről M₀-ra, a hozam pedig M₀-ról L-re nő. Így az M₀ monetáris aggregátum a legmagasabb likviditású és a legalacsonyabb hozamú.

ukrajnai pénzkínálat mérésére a következő monetáris aggregátumok állnak rendelkezésre, amelyek a likviditás szintjét tekintve különböznek egymástól:

M_0 - forgalomban lévő készpénz;

$M_1 = M_0 +$ banki folyószámlákon és folyószámlákon lévő pénzeszközök, utazási csekkek;

$M_2 = M_1 +$ lekötött (vagy megtakarítási) betétek bankokban;

$M_3 = M_2 +$ nagy lekötött betétek + állampapírok + vállalkozások és bankok értékpapírjai.

A monetáris aggregátumok összetevői a következőkre oszthatók:

- 1) készpénz és nem készpénz;
- 2) pénz és "majdnem pénz".

A készpénz a forgalomban lévő bankjegyek és érmék, azaz. a bankrendszeren kívül. A forgalomba hozatalt a jegybank biztosítja. A bankrendszer monetáris aggregátumainak összes többi összetevője nem készpénz. Ezek a kereskedelmi bankok adósságkötelezettségei.

A pénz a makroökonómiában általában az M1 monetáris aggregátumot jelenti, amely megegyezik a készpénz (Z) összegével, amely a jegybank kötelezettsége, és a kereskedelmi bankok folyószámláin lévő pénzeszközök (D), amelyek ezek kötelezettségei. bankok, azaz közvetlenül és gyorsan felhasználható tranzakciók végrehajtására. Ha a megtakarítási számlákról könnyen át lehet utalni a pénzeszközöket folyószámlákra, akkor a D mutató a takarékbetéteket is magában foglalja.

Az M2, M3 és L monetáris aggregátumok M1 monetáris aggregátumot meghaladó pénzeszközei, azaz a nem csekk takarékszámhákon lévő pénzeszközök, az idószámlákon lévő pénzeszközök és a rövid lejáratú állampapírok "majdnem pénznek" minősülnek, amely akkor válik pénzzé, ha:

- megtakarítási vagy lekötött számlákról pénzt felvenni és készpénzre váltani;
- pénzeszközöket utalni ezekről a számlákról folyószámlára;
- állampapírokat ad el és készpénzt kap.

Emellett létezik a "kvázi pénz" (a latin kvázi - mintha, majdnem) (QM) fogalma, ami az M1 és M2 monetáris aggregátumok közötti különbség:

$$QM = M2 - M1.$$

2. Pénzigény (pénz iránti kereslet)

A pénzpiac a pénzügyi piac része, és a pénz keresletét és kínálatát, valamint a pénz egyensúlyi "árának" kialakulását tükrözi. A makrogazdasági egyensúly bizonyos arányok jelenlétét feltételezi a pénzpiacon.

A pénz iránti kereslet a gazdasági társaságok között létezik, és az áruk és szolgáltatások vásárlásához kapcsolódik. **A pénzkeresletet** a gazdasági szereplők által tartott pénzeszközök nagysága határozza meg.

Az emberek azért tartanak pénzt, hogy elköltsék, és fizetőeszközként használják. Azt akarják, hogy legyen elég pénzüik ahhoz, hogy ne érezzék kellemetlenségeiket áruvásárlás és szolgáltatások fizetése során.

A nominális pénzkereslet az a pénzmennyiség, amelyet az emberek vagy a cégek szeretnének birtokolni.

Mivel a pénzt főként áruk vagy szolgáltatások vásárlására tartják, a gazdaságban szükséges nominális pénzmennyiség az árak változásával változik.

A saját költségen jelentkező kereslet tehát a valódi pénzmaradványok kereslete, vagy más szóval a pénzmaradványok vásárlóerejének figyelembevételével számított mennyisége.

A pénz vásárlóerejét a vele megvásárolható áruk mennyiségével mérjük.

A pénzkereslet magyarázatára többféle megközelítés létezik.

1. A monetarista iskola a pénz neoklasszikus kvantitatív elméletére épül, amely már a 18. században kialakult. század közepéig uralta a közgazdaságtudományt és a gyakorlatot. , amerikai tudós I. Fischer et al. A modern monetarizmus a kvantitatív elmélet új változataként keletkezett az úgynevezett chicagói M iskolához tartozó tudósok munkáiban. Friedman , amely az 1950-es és 1960-as években jelent meg,

A monetaristák hangsúlyozzák a pénz fontos szerepét a gazdasági fejlődés folyamatában, úgy vélik, hogy a pénzkínálat változása elsődleges fontosságú a piacgazdaság ciklikus fejlődésének magyarázata szempontjából.

A pénzkeresletet a nemzeti termelés volumene és a pénzforgalom sebessége határozza meg. A pénzpiac makroökonómiai modellje tehát a neoklasszikusok (monetaristák)

felfogásában azon alapul, hogy a pénzkereslet a nominális jövedelem (PY) szintjének függvénye, a pénzkínálat pedig egy exogén fix érték. (a pénzkereslettől függetlenül beállítva).

2. Keynesi az elmélet új szempontokat vezetett be a pénzkereslet magyarázatába .

J. M. Keynes három pszichológiai motívumot terjesztett elő, amelyek arra ösztönzik az embereket, hogy a megtakarításaikat monetáris (folyékony) formában tartsák:

- 1) tranzakciós;
- 2) óvintézkedések;
- 3) spekulatív.

A **tranzakciós egyenleget** a készpénzbevétel adott szintjének fenntartásához kapcsolódó tranzakciók lebonyolítása céljából tartják nyilván. A bevétel megszerzését és elköltését egy bizonyos időintervallum választja el, amelyet ki kell tölteni.

Az **óvatosság indoka** a tőkeveszteség kockázatával kapcsolatos. Ha valaki azt hiszi, hogy a kamatláb olyan mértékben emelkedik a jövőben, hogy az nettó veszteséget okoz a kötvényeken, akkor olyan pénzt fog tartani, amely ugyan nem hoz neki bevételt, de nem okoz veszteséget. Ez az indíték nagyon közel áll a spekulációhoz, és a kamatláb változásához kapcsolódik.

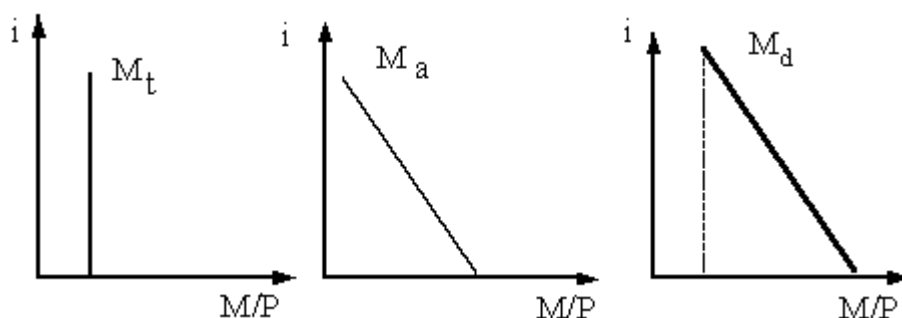
Keynes a pénzkereslet elméletében kiemelt jelentőséget tulajdonított a **pénzegyenleg megtartásának spekulatív motívumának** . Úgy vélte, a pénzpiacra fennálló bizonytalanság és kockázat körülményei között a pénzkereslet nagyban függ a kötvények hozamszintjétől. Ha valaki spekulatív módon azt számolja, hogy a jövőbeni kamatláb magasabb lesz, mint amit a piaci szereplők többsége vár, akkor egyenesen logikus, hogy megtakarításait készpénzben tartsa, és ne kötvényt vásároljon, mert a kamatláb a kötvények árfolyamának csökkenését okozza. Ha valaki arra számít, hogy a piacon fennálló magas kamatláb csökkenni fog, akkor a kötvények kamatlábának növekedésére számíthat, akkor érdemes kötvényekben elhelyezni a pénzeszközöket.

portfólióválasztás problémájának közgazdaságtanára mutatott rá - mi legyen az adott személy vagyonának optimális szerkezete (a pénzeszközök és a kötvények arányának aránya). Ugyanakkor fontos szerepet kap az egyes emberek elvárásainak elemzése, ezzel összefüggésben a pénzkereslet kiszámíthatatlanná és nagyon instabillá válik.

Az *üzleti kereslet saját költségen* (M_t) egyesíti az első és a második motívumot; a nominális GNP szintje határozza meg (egyenes arányban).

Spekulatív pénzkereslet (M_a) a névleges kamatláb és a kötvényár közötti fordított összefüggés alapján.

Általános pénzkereslet (M_d) egyenlő az üzleti és a spekulatív pénzkereslet összegével, és a nominális kamattól és a nominális GNP mennyiségétől függ (9.1. ábra).

1 ábra . Pénzkereslet tranzakciókhoz , pénzkereslet eszközoldalról és teljes pénzkereslet

3. Pénzkínálat, pénzkibocsátás

A pénzkínálat nagyságát a gazdasági viselkedés határozza meg:

- Központi bank, amely készpénzt biztosít és ellenőrzi;
- kereskedelmi bankok (a gazdaság bankszektora), amelyek pénzeszközöket vezetnek számláikon;
- a lakosság (háztartások és cégek – a gazdaság nem banki szektora), amely döntést hoz, hogy a pénzeszközöket milyen arányban osztja fel a készpénz és a bankszámlán lévő pénzeszközök között.

A pénzkínálatot a jegybank, a kereskedelmi bankok és a nem banki szektor határozza meg. Pénz ajánlat (M^s) tartalmazza a bankrendszeren kívüli készpénzt (C) és a folyó betéteket (D), amelyeket a gazdasági szereplők szükség esetén tranzakciókhoz használhatnak fel.

Csak a bankok képesek növelni a pénzkínálatot. Az új betétből származó többlet pénzkínálat egyenlő

$$M^s = \frac{1}{rr} \cdot D,$$

ahol rr – kötelező foglalási norma;

D - betét;

Együttható $1/rr$ – banki szorzó.

A pénzkínálat általános modellje a jegybank szerepének és a bankrendszer betéteiből a pénz egy részének készpénzbe történő kiáramlásának figyelembevételével épül fel.

Monetáris alap (MV) - bankrendszeren kívüli készpénz, valamint a kereskedelmi bankok jegybankban tartott tartalékai:

$$MV = C + R,$$

ahol R a bank tartalékai.

Ekkor a pénzkínálatnak van formája

$$M^s = MB \cdot m,$$

ahol m a *pénzszorzó* (megmutatja, hogyan változik a pénzkínálat a monetáris bázis egy egységnyi növekedésével):

$$m = (1 + r) / (cr + rr),$$

ahol $cr = C/D$,

$$rr = R/D.$$

Házasodik - készpénz preferencia együtthatója (főleg a lakosság viselkedése határozza meg, meghatározó, hogy milyen arányban lesz készpénz és betét).

rr értéke függ a jegybank által megállapított kötelező tartalék mértékétől, és attól a többlettartaléktól kell megkövetelni, amelyet a kereskedelmi bankok az előírt összegen felül tarthatnak. Mivel az ügyfél pénzt helyezhet le folyó vagy lekötött betétre, a jegybank eltérő tartalékolási követelményeket határoz meg.

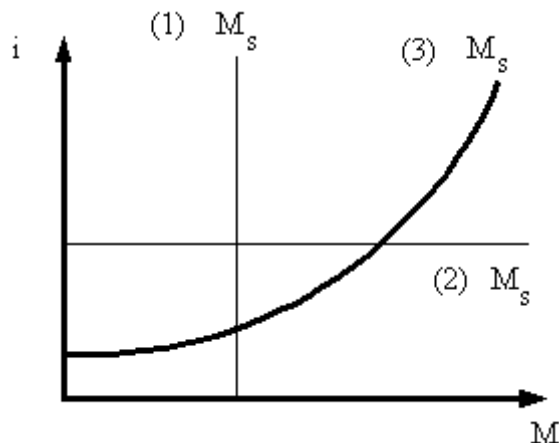
Így a pénzkínálat közvetlenül függ a monetáris bázistól és a pénzszorzótól.

Grafikusan a pénzkínálati függvénynek három grafikonja van (2. ábra):

const támogatását célzó monetáris politikával);

2) a Központi Bank ellenőrzi a kamatlábat (rugalmas monetáris politikával, amikor $i = \text{const}$);

3) A Központi Bank nem irányít semmit (a forgalomban lévő pénz mennyiségének és a kamatlábnak a változása megengedett).

2 ábra. Pénzkínálat a monetáris politika különböző céljaira

A forgalomban lévő (bankrendszeren kívüli) pénz mennyiségét **a pénzmennyiségelmélet egyenletével határozzuk meg**. Ez az elmélet a következő elképzelésen alapul: az abszolút árszintet a nominális pénzegyenlegek kínálata határozza meg. Más szóval, minél nagyobb a pénzkínálat, annál magasabb az árszínvonal és fordítva. Ezt a függőséget az úgynevezett **Cambridge-i egyenlet írja le:**

$$M = k PY,$$

ahol **M** a nominális pénzösszeg (M1);

k – a nominális jövedelem (GNP) és a kívánt készpénzegyenleg közötti arány (úgynevezett likviditási mutató vagy a GNP monetizációs foka);

P - abszolút árszint (GNP- deflátor);

Y a reáljövedelem (reál GNP).

Ha feltételezzük, hogy **k** és **Y** fix, változatlan értékek, akkor azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a nominális pénzmennyiség (M1) változása hasonló változásokat okoz az abszolút árszintben (P).

Van egy másik egyenlet, amely szintén a pénz mennyiségi elméletén alapul, amelyet az amerikai közgazdász I.I. Fisher és az úgynevezett "**Fischer-egyenlet**"

$$MV = PY,$$

ahol **M** a nominális pénzkínálat (M1);

V - a pénzkínálat keringési sebessége (a nominális GNP és a nominális pénzkínálat arányában mérve);

P – általános árszint (GNP- deflátor);

Y - reáljövedelem (reál GNP).

A termék **PY** a nominális GDP. Az egyenlet egy azonosság. Ez azt mutatja, hogy a forgalomban lévő pénz mennyisége, figyelembe véve a keringés sebességét, megfelel a GDP folyó áron számított értékének (azaz nominális GDP-nek). Ez azt jelenti, hogy minden évben annyi pénz van a gazdaságban, amennyi a megtermelt GDP értékének az adott évi árakon való megfizetéséhez szükséges. Nem véletlen, hogy ezt **az egyenletet csereegyenletnek is nevezik**.

Ebből az egyenletből az következik, hogy amikor az egyik változó megváltozik, a többi közül egynek vagy többnek is változnia kell az egyenlőség fenntartásához. Például, ha a pénz

mennyisége nő, és keringésének sebessége változatlan marad, akkor vagy az áru árának, vagy mennyiségének kell növekednie.

A kibocsátás mennyiségét (Y) a termelési tényezők költségei és a termelési függvény határozza meg. A termelés nominális értékét (PY) a pénzkínálat határozza meg.

Az árszínvonal (P) a termelés nominális értékének és az előállított termékek számának aránya.

Más szóval, a GNP valós volumenét a gazdaság termelési képességei határozzák meg, a GNP- deflátor pedig a nominális GNP és a reál GNP aránya.

Tekintettel arra, hogy a pénzforgalom sebessége állandó, a pénzkínálat bármely változása a GNP nominális volumenének arányos változásához vezet. Mivel a GNP reálvolumenét már a gazdaságban meglévő termelési tartalékok és termelési funkció határozzák meg, a GNP nominális volumenének változását teljes mértékben az árszínvonal változása határozza meg.

A pénz mennyiségi elméletéből tehát az következik, hogy az árszínvonal arányos a pénzkínálattal.

Ha több pénz kerül forgalomba (növekszik a pénzkínálat) vagy a pénzforgalom sebessége nő, akkor ahhoz, hogy az egyenlet jobb és bal oldala azonos legyen, az árszintnek emelkednie kell, és ez nem más, mint infláció. A pénzforgalom sebessége (főleg hosszú távon) meglehetősen stabil. Főleg a bankszektorban bekövetkezett komoly technológiai fejlesztések kapcsán változhat (például az ATM-ek megjelenése a pénzforgalom gyorsulásához vezetett).

Az ebben az egyenletben szereplő értékek kismértékű (legfeljebb 10%-os) változása esetén a következő egyenlőség érhető el:

$$\Delta M (\%) + \Delta V (\%) = \Delta P (\%) + \Delta Y (\%).$$

A pénzkínálat nagysága gyakran változhat. Szabályozza a jegybank, amelynek pénzkibocsátási monopóliuma van. A pénzforgalom sebességének változása a pénzkereslet változását tükrözi (a pénzforgalom sebességét állandónak tételezzük fel, így a sebesség változása nulla).

Az árszínvonal változása az infláció mértéke.

Az előállított termék mennyiségének változása összefügg a termelési tényezők és az NTP költségeinek növekedésével (a termelés növekedési üteme állandó értéknek vehető).

Az elvégzett elemzés azt mutatja, hogy a pénzkínálat növekedése határozza meg az infláció mértékét. A CP teljes mértékben szabályozza az infláció mértékét.

A pénznyomtatással az állam növeli a kínálatát. Ez inflációhoz vezet. Így a jövedelemszerzési célú pénzkibocsátás egyenértékű az inflációs adó bevezetésével. Azok fizetik, akik készpénzt tartanak. Legalábbis az árak emelkedésével a pénz reálértéke csökken.

A „pénzkibocsátás” és a „pénzkibocsátás” kifejezések nem egyenértékűek. A pénz forgalomba hozatala folyamatosan történik. A nem készpénzes pénz akkor kerül forgalomba, amikor a kereskedelmi bankok hitelt nyújtanak ügyfeleiknek. A készpénz akkor kerül forgalomba, amikor a bankok készpénzes műveletek végrehajtása során azt a pénztárgépeikből kiadják az ügyfeleknek. Ezzel egyidejűleg az ügyfelek a banki hiteleket törlesztik és készpénzt adnak át a bankok pénztárába. Ugyanakkor előfordulhat, hogy a forgalomban lévő pénz mennyisége nem nő.

A kibocsátás a pénz forgalomba hozatalát jelenti, ami a forgalomban lévő pénzmennyiség általános növekedéséhez vezet. Létezik **nem készpénz** és **készpénz kibocsátás** (ez utóbbit a forgalomban lévő pénz kibocsátásának nevezzük).

Az adminisztratív-elosztó gazdaság körülményei között mind az egyik, mind a másik kibocsátást az Állami Bank végezte.

Piacgazdaság esetén az emissziós függvény a következőkre oszlik:

- 1) a készpénz nélküli pénz kibocsátását a kereskedelmi bankok rendszere végzi;
- 2) készpénzkibocsátás - a központi bank által.

Egy időben a készpénz nélküli pénz elsődleges kibocsátása. Mielőtt a készpénz megjelenik a forgalomban, azt a kereskedelmi bankok betéti számláin kell feltüntetni. **Hozatalának** fő célja a vállalkozások forgótőke-többletigényének kielégítése. A kereskedelmi bankok ezt az igényt úgy elégítik ki, hogy hiteletet nyújtanak a vállalkozásoknak. A bankok azonban csak a rendelkezésre álló forrásaik keretein belül adhatnak ki hitelt, pl. azokat a pénzeszközöket, amelyeket saját tőke formájában mozgósítottak, és a betétszámlákon lévő pénzeszközöket. Ezen források segítségével csak a szokásos, és nem a gazdaság többletigényét lehet kielégíteni forgótőke-szükségletként. Mindeközben akár a termelés növekedésével, akár az áruk drágulásával összefüggésben folyamatosan jelentkezik a gazdaság és a lakosság pénzbeli többletigénye. Ezért léteznie kell egy olyan mechanizmusnak a nem készpénzes pénz kibocsátására, amely kielégíti ezt a többletszükségletet.

A készpénzkibocsátás a forgalomba hozataluk, melynek során megnő a forgalomban lévő készpénz tömege. A készpénzkibocsátás monopóliuma a központi banké.

A várható emisszió nagyságát a jegybankok a kereskedelmi bankok készpénzforgalmi előrejelzései és saját elemző anyagaik felhasználásával *prognosztizálják*.

A készpénz kibocsátása decentralizált módon történik. Ennek az az oka, hogy a kereskedelmi bankok készpénzigénye (ez határozza meg a kibocsátás nagyságát) a bankok által kiszolgált jogi és magánszemélyek készpénzigényétől függ, és folyamatosan változik. Az, hogy a Központ ezt az igényt kielégítse, nem csak (a pályázat sokszorosára emelkedő költségei miatt), hanem lehetetlen is lenne.

(elszámoló) központja (RCC) bocsátja ki. Az ország különböző régióiban nyitottak, és ezekben a régiókban található kereskedelmi bankok elszámolási és készpénzes szolgáltatásait végzik. Az elszámolási és pénztári központokban készpénzkibocsátásra tartalék alapokat és rugópénztárakat nyitnak meg. A tartalékalapokban bankjegykészletet tartanak, amelyet forgalomba bocsátanak, ha a régió gazdaságának készpénzszükséglete megnövekszik. Ezek a bankjegyek nem minősülnek pénznek, ami forgalomban van, mivel ahol mozgást végeznek, az tartalék.

Az elszámoló és pénztárközpont forgópénztárába folyamatosan érkezik a kereskedelmi bankokból származó készpénz, amelyből folyamatosan készpénzt bocsátanak ki. Így a pénztárgépben lévő pénz állandó mozgásban van; forgalomban lévő pénznek számítanak. Ha az elszámolási és pénztári központ forgópénztárába befolyó készpénz mennyisége meghaladja az onnan történő készpénzfelvétel összegét, akkor a pénz kivonásra kerül a forgalomból. Ezzel egyidejűleg az RCC forgópénztárából a tartalékalapjába kerülnek.

Ezért a készpénz átalakul a betétszámlákon tartott nem készpénzből, és a kereskedelmi bankok által a banki multiplikátor mechanizmus eredményeként létrehozott pénzkínálat összetevője. Ukrajnában a készpénz a teljes pénzmennyiség 25% -át teszi ki.

A cash flow a pénz mozgása, amely tükrözi az áruk és szolgáltatások forgalmát. Áruértékesítést, sőt a pénzpiac mozgását szolgálja.

A világban különféle pénzforgalmi rendszerek léteznek, amelyeket általában minden államban törvényileg szabályoznak. A monetáris rendszer négy legfontosabb összetevője:

1) nemzeti pénzegység (rubel, dollár stb.), amelyben az áruk és szolgáltatások árait kifejezik;

2) hitel- és papírpénz, cserérmék rendszere, amelyek a készpénzforgalom legális fizetőeszközei;

3) pénzügyi kibocsátási rendszer, azaz a pénz forgalomba hozatalának törvényileg megállapított eljárása;

4) a pénzáttalási szabályozás kérdéseivel foglalkozó állami szervek.

A pénzforgalom típusától függően a pénzforgalmi rendszereknek két fő típusa van:

1) fémpénz forgalomba hozatali rendszerei, amikor teljes értékű arany- és (vagy) ezüstérmék vannak forgalomban, amelyek a pénz minden funkcióját ellátják, és a hitelpénz szabadon cserélhető monetáris fémmre (érmében vagy ingotban);

2) az aranyra váltható hitel vagy papírpénz forgalmi rendszere, i.e. arany nem vesz részt a fellebbezésben.

A XX. század 30-as éveitől az országokban fokozatosan kialakul a nem átváltható hitelpénz rendszere. Ennek a rendszernek a jellemzői a következők:

1) a hitelpénz domináns helyzete;

2) az arany forgalomból való fenntartása;

3) a bankjegyek aranyra cseréjének megtagadása és aranyfenntartásuk törlése;

4) a magánvállalkozások és az állam hitelezési célú pénzkibocsátásának erősítése;

5) a készpénz nélküli forgalom jelentős bővülése;

6) a pénzforgalom állami szabályozása;

Mind a papír-, mind a hitelpénz kibocsátása általában az állam monopóliuma. A kibocsátással az állam tulajdonában lévő jegybank foglalkozik, i.e. pénznyomtatás

A **pénzkínálat** készpénzes és nem készpénzes vásárlási és fizetési alapok összessége, amelyek biztosítják a magánszemélyek, vállalkozások (cégek), szervezetek és az állam rendelkezésére álló áruk és szolgáltatások forgalmát.

A pénzkínálat szerkezetében a következők különböztethetők meg:

1) az aktív rész, amely magában foglalja a gazdasági forgalmat ténylegesen támogató alapokat;

2) a passzív rész, amely magában foglalja a készpénz-felhalmozást, számlaegyenleget, amely potenciálisan elszámolási eszköz lehet.

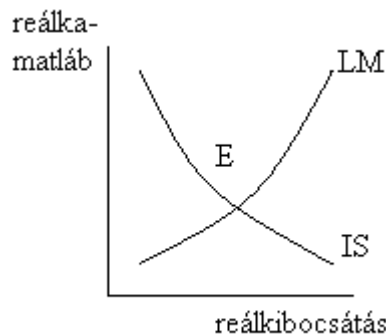
4. Egyensúly a pénzpiacon

A pénzpiac olyan piac, ahol a pénz kereslete és kínálata határozza meg a kamatszintet, a pénzkereslet és -kínálat kölcsönhatását biztosító intézményhálózat.

A pénzpiaci egyensúly akkor jön létre, ha a pénz iránti kereslet megegyezik a kínálattal, ami bizonyos banki kamat mellett elérhető. Ha a gazdaság jövedelme nő, az a pénzkereslet növekedéséhez, így a kamatláb növekedéséhez vezet, ebben az esetben nő a pénztartás alternatív költsége és csökken az értékpapírok ára, ami csökkenti a spekulatív pénzkeresletet, növeli a vállalatok és a háztartások pénzügyi eszközvásárlását, és lehetővé teszi a pénzpiaci egyensúlyi állapotának fenntartását. Amikor a jövedelmek csökkennek, az ellenkező helyzet áll elő.

Grafikusan ez a feltétel az LM pénzlikviditási görbéként ábrázolható, amely Hansen - modelltként ismert (3. ábra).

A gazdaság pénzkínálatának növekedése a banki kamat csökkenéséhez vezet.

3. ábra. LM pénz likviditási görbe

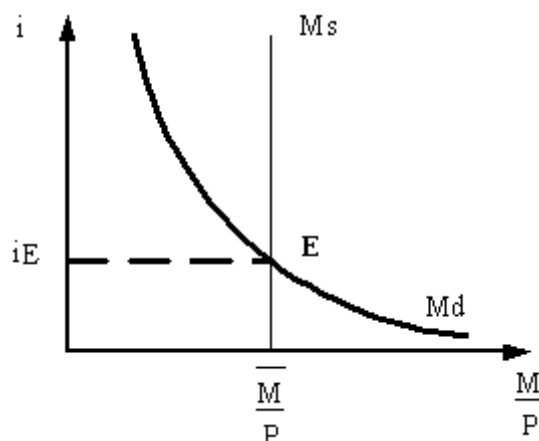
A kormányzat gazdaságra gyakorolt befolyásának egyik leggyakoribb módja a keynesi monetáris politika, amely a pénzpiaci egyensúly szisztematikus megbontásából áll. Ezt a politikát a kormány arra használja, hogy a kamatszint megváltoztatásával befolyásolja a gazdaság reálszektorát, ami viszont hatással van a beruházásokra, a foglalkoztatásra, a kibocsátásra és a jövedelmekre. E politika aktív alkalmazása azonban ahhoz vezethet, hogy a gazdaság likviditási csapdába kerül.

Likvidcsapda a gazdaság olyan helyzete, amikor a kamatszint a lehető legalacsonyabb szinten van, és a pénzkínálat további növekedése nem lehet rá hatással, aminek következtében az árupiac és a pénzpiac között szakadék keletkezik, nő a pénz iránti kereslet és nő az infláció.

A folyadékcsapdából csak az állam tud kiutat aktív pénzügyi csapdával. A monetáris politika a folyadékcsapda körülményei között alkalmatlannak bizonyul.

A kereslet összehasonlítása a *pénz* -kínálaton megtaláljuk a pénzpiac egyensúlyát (4. ábra).

A pénzügyi piacon az egyensúly mobil, azaz számos tényező hatására folyamatosan változik.

Rizs. 4 . Egyensúly a pénzpiacon

5 . Az ország hitel- és bankrendszere

A modern kreditrendszer hosszú távú történelmi fejlődés és a gazdaságfejlesztési igényekhez való alkalmazkodás eredménye. A **hitelrendszer** az állam által a gazdaság

szabályozására használt monetáris és pénzügyi intézmények összessége. A hitelrendszer a tőkekoncentráció és centralizáció erős tényezőjeként szolgál, hozzájárulva a szabad pénzeszközök gyors lehívásához és gazdaságban történő felhasználásához.

A kreditrendszer a következőket tartalmazza:

- 1) bankrendszer;
- 2) parabanki rendszer.

Az elsőt a bankok és más banki jellegű intézmények (könyvelőházak), a másodikat a szakosodott hitel- és pénzügyintézetek, valamint postai és takarékpénztárak képviselik.

A bankrendszer a hitelrendszer kulcsfontosságú láncszeme, amely a hitel- és pénzügyi tranzakciók nagy részét koncentrálja.

Történelmileg a bankok képezték a hitelrendszer alapját. Egyes banki műveletek végrehajtása visszaköszön az ókorból (ókori Babilon, Egyiptom, Görögország és a Római Birodalom). A modern bankok első elődei tavaly jelentek meg Firenzében és Velencében (1587), figyelembe véve a különböző városok és államok pénzváltását. A bankok fő tevékenységei a pénzügyi betétek elfogadása és a készpénz nélküli elszámolások voltak. Később ennek az elvnek megfelelően alakultak a bankok Amszterdamban (1605) és Hamburgban (1618). Olyan fontos funkciót, mint a kölcsönpénz kibocsátása, nem fejlesztették ki.

A kreditrendszerben a fő pozíciót a **Központi Bank** (KB) tölti be, amelynek fő feladata a kibocsátási, hitelezési és elszámolási tevékenységek kezelése. Ez rendszerint állami intézmény.

1. Az emissziós funkció a CPU legrégebbi és egyik legfontosabb funkciója. Bár a modern viszonyok között a nem készpénz fontosabb szerepet játszik, a jegybankok kérdése megőrzi jelentőségét, hiszen a fizetések jelentős részénél továbbra is készpénzre van szükség (Ukrajnában a készpénz a teljes pénzkínálat 25 % -át teszi ki).

2. A kereskedelmi bankok készpénztartalékának felhalmozásának és tárolásának az a funkciója, hogy minden bank köteles a jegybankban tartalékszámán tartani a bankban elhelyezett betétek összegével meghatározott összeget. A tartalékráta megváltoztatása az állam monetáris politikájának egyik fő módszere.

3. A Központi Bank az ország hivatalos arany- és valutatartalékának letéteményese.

4. A Központi Bank hitelt nyújt kereskedelmi bankoknak és készpénzszolgáltatást állami intézmények számára.

5. Hitelnyújtás és elszámolási műveletek végrehajtása kormányzati szervek részére. A Központi Bank vezeti a kormányzati intézmények és szervezetek, önkormányzatok számláit, ezeken pénzeszközöket halmoz fel, és azokról kifizetéseket teljesít. Emellett állampapírokkal is bonyolít ügyleteket; hitelt nyújt az államnak közvetlen, rövid és hosszú lejáratú hitel vagy államkötvény vásárlás formájában. A jegybank a kormány megbízásából arannyal és devizával is végez műveleteket.

6. A jegybank a készpénz nélküli elszámolásokat kölcsönös követelések és kötelezettségek beszámítása (elszámolás) alapján végzi.

7. A monetáris politika kialakítása és végrehajtása,

A jegybankok sajátos helyzete a hitelrendszerben abban nyilvánul meg, hogy a maximális profit megszerzésére törekednek, és üzleti területen versenyeznek a kereskedelmi bankokkal, nem szolgálják a lakosságot és a vállalkozásokat.

bankintézetek a hitelrendszer alapja. A modern bank univerzális jellegű hitel- és pénzügyi intézet: nemcsak a lakosság és a vállalkozások betéteit fogadja el, hiteleket ad ki, hanem pénzügyi szolgáltatásokat is nyújt az ügyfeleknek.

A kereskedelmi banki műveleteket passzívra (forrásbevonás) és aktívra (forráskihelyezésre) osztják.

A passzív műveletek közé tartoznak:

- 1) a lakosság és a vállalkozások betéteinek és betéteinek vonzása;
- 2) bankközi hitelek vonzása;
- 3) saját értékpapírok (váltók, kötvények, kiegészítő részvénykibocsátás) kibocsátása és elhelyezése.

A bankok aktív működése a következőkre oszlik:

- a) lakosságnak és vállalkozásoknak nyújtott hitelek;
- b) vállalkozások és bankok értékpapírjainak vásárlása (részvénybefektetés, váltó, kötvény vásárlása);
- c) állampapír (államkötvény) beszerzése;
- d) más bankoknak nyújtott hitelek;
- e) deviza beszerzése;
- e) számlák könyvelése stb.

A kereskedelmi bankok funkciói elsősorban a nyílt végű betétek felhalmozása (folyószámlavezetés) és az ezen bankoknak kiállított csekkek kifizetése, valamint a vállalkozók hitelnyújtása. Ezen műveletek eredményeként hitelpénz (csekk, bankjegy) keletkezik.

A kereskedelmi bankok lehetnek univerzálisak vagy specializáltak. Az első végrehajtja az összes banki műveletet (100-tól 300-ig).

1) a befektetési és innovációs bankok a pénzeszközök hosszú távú felhalmozására szakosodtak, ideértve kötvényhitelek kibocsátásával. Az aktív műveletek közül kiemelkedik a hosszú lejáratú hitelek;

2) a könyvelési és betéti bankok rövid lejáratú hitelműveletekre (3-6 hónap) szakosodtak pénzeszközök bevonására és elhelyezésére.

3) a takarékpénztárak tevékenységüket bizonyos időszakra kis betétek bevonásával építik fel. Az aktív tevékenységek között a lakóépületekkel és egyéb értékpapírokkal fedezett jelzáloghitelek, sőt a lakossági hitelezés dominál;

4) a jelzálog- (föld-) bankok olyan hitelügyleteket hajtanak végre, amelyek ingatlanok terhére történő tartós lehívással és kihelyezéssel járnak. A forrásokat jelzáloglevelek kibocsátásával szerzik be.

A szakosodott hitel- és pénzügyi intézetek közé tartoznak a takarékpénztárak, biztosítók, nyugdíjalapok, befektetési és lízingcégek.

A **befektetési társaságok** kibocsátás -alapító tevékenységet folytatnak, azaz értékpapírok kibocsátásával és tőzsdéi forgalomba hozatalával kapcsolatos műveleteket végeznek, ebből bevételhez jutnak. kereskedelmi bankok. Tőkésüket a gazdaság különböző ágainak nyújtott hosszú távú hitelezésre használják fel.

Takarékpénztárak nagy csoportja (takarékpénztárak és takarékpénztárak). Olyan kis megtakarításokat és jövedelmet vonzanak magukhoz, amelyek nem működhetnek tőkeként a hitelrendszer segítségével nélkül.

Ukrajnában az Oschadbank of Ukraine dominál a takarékpénztárak között.

A **biztosítótársaságok** számára a forrásbevonás sajátos formája jellemző - a biztosítási kötvények értékesítése. A kapott bevételt elsősorban más cégek kötvényeibe és részvényeibe, állampapírokba fektetik. Hosszú lejáratú hitelekkel nyújtanak a vállalkozásoknak.

A **nyugdíjalapok** felépítésében és kezelésében, vagyonszerkezetében különböznek egymástól. Igen, vannak biztosított alapok (amelyeket biztosítótársaságok kezelnek) és nem biztosított pénztárakat (amelyeket vállalkozások vagy bankok kezelnek a nevükben).

2. A bankok pénzteremtésének folyamata

A bankok hitelezéssel új pénzt teremthetnek. A bankok új pénzt hoznak létre, amikor hitelekkel adnak, és fordítva, a pénzkínálat csökken, amikor az ügyfelek visszafizetik a bankoknak a korábban felvett hitelekkel.

Minden kereskedelmi bank rendelkezik kötelező tartalékkal, melynek mértékét a jegybank határozza meg. A **kötelező tartalék** egy részét képezi annak a betétösszegnek, amelyet minden kereskedelmi banknak ilyenkor jóvá kell hagynia a jegybank fiókjában. A különböző betétek (keresleti, lekötött stb.) saját tartalékrátával rendelkeznek - a betétek összegének százalékában. A tartalékalap minimális méretét törvény állapítja meg (a tartalék aránya a bank vagyonában 3-20%), és az ország pénzmennyiségének szabályozásának eszköze.

A felesleges tartalékok a bank általános és kötelező tartaléka közötti különbséget a **bank hitelezési potenciáljának** nevezzük.

A kötelező tartalékképzés némileg korlátozza a kereskedelmi bankok hitelnyújtási lehetőségeit. A többlettartalékokat a bank pénznövelésre fordíthatja.

Például egy személy 1000 rubelt fektetett be egy bankba. A kötelező tartalék mértékét (rr) minden bank 10%-ban határozza meg.

Az A bank tényleges tartaléka (FR) 1000 rubel lesz. Ezért a többlettartalék 90% (azaz $E = FR - R$). Így a bank 900 rubelt hozott létre. extra pénzt

$$FR = R + E,$$

ahol R a kötelező tartalékok;

E - többlettartalékok.

Az A bank mérlege a következő lesz:

Eszközök, UAH.	Kötelezettségek, UAH.
FR (tény*tartalékok) + 1000	Betétek + 1000
Kötelező tartalék (R) + 100	
Többlettartalék (E) + 900	

Ha az inkubens felhasználta a kapott 900 rubel kölcsönt. nyersanyag vásárláshoz, akkor beszállítói a beérkezett pénzt a B bankban lévő számlájukra utalják, melynek egyenlege így fog kinézni:

Eszközök	passzívák
FR+900	Betétek +900
R+90	
E+810	

Ezért a B bank további pénzt hozott létre - 810 kr.

, a bank által befektetett rubel 10, azaz 10-et eredményez. vannak. szorzás történik:

$$m = 1/rr,$$

ahol m a banki szorzó (pénzkínálat szorzója), amely azt mutatja meg, hogy hány új bankdóllár keletkezik a bankrendszerben, amikor egy további rubelbetét kerül be.

Ha $R = 10\% = 0,1$, akkor $m = 1/0,1 = 10$.

Adott m -vel kiszámolhatja a bankrendszer által létrehozott maximális pénzüsszeget (M):

$$M = m * E,$$

$$10 * 900 = 9000 \text{ rubel.}$$

Ez a folyamat mindaddig folytatódik, amíg a betét teljes összegét kötelező tartalékként nem használjuk fel.

A való életben a bankbetétek bővülésének multiplikátor hatása nagymértékben függ attól, hogy mekkora a "szivárgás" a folyó vérkeringés rendszerébe, hiszen a bankoktól hitel formájában felvett pénz nem minden esetben kerül oda betétként – készpénzként forog tovább. Emellett nem számolunk azzal, hogy a banki ügyfelek folyószámláról pénzt vehetnek fel, ami szintén csökkenti a bankok hitelkibocsátási képességét.

A bankok új pénzteremtésének folyamatában, így a pénzkínálat változásában a fő tényezők a minimális tartalékráta nagysága és a hitelfelvevők új hitelei iránti kereslet.

A banki tartalékokból történő pénzkivonás esetén a multiplikátor hatás ellenkező irányban működne. Például a vásárlás a kereskedelmi bankok a Központi Bank államkötvények 10 millió értékű. rubel ezzel az összeggel csökkenti a bank tartalékforrásait, ami végső soron a bankbetétek 1 milliós megsemmisüléséhez vezet. UAH rubel (10%-os minimális tartalékrátával).

A bankrendszer *hitelezési potenciálja megegyezik az összes kereskedelmi bank többlettartalékainak összegével osztva a kötelező tartalékrátával.*

A betét (betét) összegének relatív növekedését az egyszerű kamatképlet alapján számítják ki (amennyiben a betét tőkésítéséről nincs szó):

$$R_d = 1 + i * n,$$

ahol R_d - a betét kamata (bevétele);

i – a betét éves kamata;

n az évek száma.

Ha a kamat évente beleszámít a betét összegébe, akkor a bevételt a kamatos kamatképlet szerint számítják ki:

$$R_d = (1 + i)n.$$

9. TÉMA. MONETÁRIS POLITIKA

A monetáris politika hatása a gazdaságra: a "drága" és az "olcsó" pénz politikája. A monetáris politika transzmissziós mechanizmusa. Intézkedések a monetáris rendszer stabilizálására az átalakuló gazdaságokban. A pénzbe és a monetáris politikába vetett bizalom problémája.

1. A monetáris politika céljai és eszközei

Az állam monetáris politikájának nevezték a monetáris politika (a pénzkínálat változását szabályozza) és a hitelpolitika (a hitelek volumenének, a kamatszint és a hiteltőkepiac egyéb mutatóinak szabályozását célzó) intézkedéscsomagját .

A hitel- és monetáris politika céljai:

- 1) a nemzeti termelés stabil növekedési üteme;
- 2) stabil árak;
- 3) a lakosság magas szintű foglalkoztatása;
- 4) fizetési mérleg egyenleg.

Bár a monetáris politikát az ország kormánya határozza meg, annak vezetője a Központi Bank. Egy sor pénzeszköz áll rendelkezésére, amelyeket monetáris politika eszközeinek nevezünk. Ezek az eszközök elsősorban vagy a pénz mennyiségét, főként bankbetét formájában, vagy a kamatokat befolyásolják.

Az első szakaszban a jegybank befolyásolja a pénzkínálatot, a kamatszintet és a hitelek volumenét. Másrészt ezekben a tényezőkben bekövetkező változások átkerülnek a termelési szférába, hozzájárulva a végső célok eléréséhez.

A monetáris politikai eszközöket nem feltétlenül külön-külön alkalmazzák, hanem éppen ellenkezőleg, általában két vagy több eszközt használnak egyszerre, így azok hatása kölcsönösen erősíti egymást. Az ilyen intézkedéseket átfogó politikának nevezzük.

A jegybank rendelkezésére álló eszközök eltérőek:

1. Közvetlen hatástárgyakon. A monetáris politika konkrét céloktól függően vagy a hitelkibocsátás ösztönzésére (**hitelexpanzió**), vagy annak korlátozására (**hitelkorlátozás**) irányul. A hitelbővítés a foglalkoztatás növelése és a termelés növelése, a hitelkorlátozás pedig a gazdaság "túlmelegedésének" megakadályozása vagy az infláció mérséklése érdekében történik.

direkt (adminisztratív) eszközökre oszlanak, amelyek a jegybank által kiadott direktívák, utasítások, utasítások formáját öltik, valamint **piaci (közvetett)** eszközökre, amelyek a pénzintézet befolyásolási módjait jelentik. jegybank a monetáris szférában a pénzügyi piac bizonyos feltételeinek kialakítása formájában.

3. A monetáris szabályozás eszközei a paraméterek jellege szerint **kvantitatív eszközökre oszlanak** , amelyek befolyásolják a kereskedelmi bankok hitelképességének állapotát, és **minőségi eszközökre** , amelyek a bankhitelek költségének közvetlen szabályozására szolgálnak.

4. Befolyás szempontjából a monetáris politikai eszközöket hosszú távúra és rövid távúra osztják. Hosszú távú (végső) célok alatt azokat a feladatokat értjük, amelyek megvalósítása egy évtől akár több évtizedig is megvalósítható (például pénzügyi stabilizáció, gazdasági növekedés). A rövid távú olyan befolyásolási eszközöket foglal magában, amelyek segítségével

a monetáris politika köztes céljai megvalósulnak (például az ország pénzügyi válságának leküzdése).

A hitel- és monetáris politika főbb általános eszközei a következők:

- 1) a kötelező foglalás normájának változása;
- 2) a diszkontráta (refinanszírozási ráta) változása;
- 3) tranzakciók a piacon.

Kötelező tartalékok szabályzata. A minimális (kötelező) tartalékok azok a leglikvidebb eszközök, amelyekkel általában minden hitelintézetnek rendelkeznie kell készpénz formájában a bankok pénztárában, vagy a jegybankban elhelyezett betét formájában vagy más magas likviditású formában. A jegybank határozza meg. A szabályozás alkalmazásának lehet teljes (a kötelezettségek vagy kölcsönök teljes összegére vonatkozó megállapítás) és szelektív (egy részükre) hatása is.

A minimális tartalékok két fő funkciót látnak el:

1) likvid tartalékként garanciát jelentenek a kereskedelmi bankok ügyfelek betéteivel kapcsolatos kötelezettségeire. A kötelező tartalék normájának időszakos változtatásával a jegybank a gazdasági helyzettől függően a kereskedelmi bankok likviditásának mértékét a minimálisan megengedett szinten tartja;

2) a kötelező tartalék a jegybank által az országban lévő pénzmennyiség szabályozására használt eszköz. A hitelintézetek akkor bővíthetik hitelműveleteiket, ha a jegybankban kötelező tartalékaik meghaladják a megállapított normát. Amikor a forgalomban lévő pénz (készpénz és nem készpénz) tömege meghaladja a szükséges szükségletet, a Központi Bank hitelkorlátozási politikát hajt végre a levonási normák, azaz a jegybankban fenntartott pénzeszközök százalékos arányának növelésével, és ezzel a bankokat csökkentésre kényszeríti. az aktív műveletek mennyisége.

A kötelező tartalék mértékének változása hatással van a hitelintézetek jövedelmezőségére. Tehát a kötelező tartalék emelése esetén úgymond elmarad a profit. Ezért sok nyugati közgazdász szerint ez a módszer a leghatékonyabb inflációellenes eszköz.

A módszer hátránya, hogy egyes intézmények, elsősorban a kis betétekkel rendelkező szakbankok előnyös helyzetben vannak a nagy forrásokkal rendelkező kereskedelmi bankokkal szemben.

Az elmúlt másfél-két évtizedben a meghatározott hitelezési és monetáris szabályozási mód szerepe csökkent.

A pénzügyi tartalékok mértékének csökkenése a pénzügyi multiplikátor növekedését vonja maga után, így megnő a több tartalékot el tudó pénzmennyiség. Ha a jegybank növeli a kötelező tartalék mértékét, az a bankok többlettartalékának csökkenéséhez és a pénzkínálat többszörös csökkenéséhez vezet. Ez a folyamat nagyon gyorsan megy végbe. Mert amint aláírják a tartaléknormák emeléséről szóló határozatot, minden bank azonnal felfedezi tartalékai elégtelenségét. Sürgősen eladja értékpapírjai egy részét, és követeli a kölcsönök visszafizetését.

A monetáris politika ezen eszköze a legerősebb, mert az egész bankrendszer alapjait érinti. Olyan erős, hogy valójában néhány évente egyszer használják, nem pedig naponta, ahogy az a nyílt piaci műveleteknél történik.

Kereskedelmi bankok refinanszírozása. A refinanszírozás azt jelenti, hogy a hitelintézetek pénzeszközöket kapnak a Központi Banktól.

A jegybank kölcsönt adhat ki a kereskedelmi bankoknak, sőt a portfóliójukban lévő értékpapírokat (általában váltót) is átszámolhatja.

A váltószámítás régóta a nyugat-európai jegybankok monetáris politikájának egyik fő módszere volt, amely bizonyos követelményeket támasztott a váltóval szemben, amelyek közül a legfontosabb az adósságkötelezettség megbízhatósága volt.

A váltók újradiszkontálási árfolyamon szerepelnek. Ezt a kamatlábat hivatalos diszkontrátának is nevezik, általában kisebb mértékben (Európában 0,5-2,0 százalékponttal) eltér a hitelek (refinanszírozás) kamatától. A jegybank alacsonyabb áron vásárol adósságkötelezettséget, mint egy kereskedelmi bank.

Ha a jegybank emeli a refinanszírozási rátát, a kereskedelmi bankok a növekedéséből (hitelnövekedésből) származó veszteségeket a hitelfelvevőknek nyújtott hitelek kamatainak emelésével próbálják kompenzálni. vagyis a számviteli (refinanszírozási) kamatláb változását a kereskedelmi banki hitelek kamatlábának változása befolyásolja. Ez utóbbi a fő célja ennek a monetáris politikának a jegybank számára. Például a hivatalos diszkontráta emelkedése a megnövekedett infláció időszakában a kereskedelmi bankok hitelműveletei kamatának növekedését okozza, ami a hitel árának növekedésével azok csökkenéséhez vezet, és fordítva.

A hivatalos kamatláb változása a hitelszektorra érinti:

1) a kereskedelmi bankok azon képességének nehézsége vagy könnyítése, hogy a Központi Banktól kölcsönt kapjanak, befolyásolja a hitelintézetek likviditását;

2) a hatósági kamatláb változása az ügyfélkör számára a kereskedelmi banki hitelek árának növekedését vagy árának csökkenését jelenti, mivel az aktív hitelügyletek esetében kamatváltozás történik.

A jegybank hivatalos árfolyamának változása egyúttal egy új monetáris politikára való átállást is jelent, ami arra kényszeríti a kereskedelmi bankokat, hogy megtegyék a szükséges kiigazításokat tevékenységükben.

A monetáris politika során alkalmazott refinanszírozás hátránya, hogy ez a módszer csak a kereskedelmi bankokat érinti. Ha a refinanszírozást takarékosan alkalmazzák vagy a jegybank végzi, akkor az említett módszer szinte teljesen elveszíti hatékonyságát.

Újradiszkontálási kamatlábak megállapítása mellett a jegybank határozza meg a záloghitelek kamatait, i.e. bármilyen fedezet ellenében kibocsátott hitelek, amelyeket általában értékpapírok képviselnek. Figyelembe kell venni, hogy fedezetként azok az értékpapírok fogadhatók el, amelyek minőségéhez nem fér kétség. A külföldi bankok gyakorlatában ilyen értékpapírként használják fel az átruházható állampapírokat, első osztályú kereskedelmi váltókat, banki elfogadókat (értéküket nemzeti valutában kell kifejezni, a lejáratú idő nem haladja meg a három hónapot), valamint néhány egyéb, a központi bankok által meghatározott adósságkötelezettség-kamatláb.

A diszkontráta politikáját (néha diszkontpolitikának is nevezik) a jegybank hajtja végre, „végső hitelezőként”. speciális feltételekkel Ezek lehetnek kölcsönök kis bankoknak szezonális igényeik kielégítésére. alapokban Néha olyan bankok is kapnak hitelt, amelyek nehéz pénzügyi helyzetben vannak, és segítségre szorulnak mérlegük rendezéséhez.

Amikor egy bank hitelt vesz fel, átadja a Fednek az általa kibocsátott, általában állampapírral fedezett adósságkötelezettséget.

A hitelnyújtással a Fed egy kereskedelmi bank tartalékait növeli, támogatása pedig nem igényel kötelező tartalékot, vagyis a teljes hitel növeli a bank többlettartalékát, hitelezési képességét.

Ha a Fed csökkenti a diszkontrátát, akkor arra ösztönzi a bankokat, hogy a Fed-től hitelfelvétellel vásároljanak további tartalékokat. Ebben az esetben a pénzkínálat növekedése várható. Éppen ellenkezőleg, a diszkontráta emelése megfelel a vezető hitelintézetek és monetáris intézmények pénzkínálat korlátozására irányuló vágyának.

A diszkontráta megváltoztatása után már csak várni kell a bankok megfelelő intézkedéseire. A bankokat nem lehet rákényszeríteni az állam által igényelt összegű hitel felvételére. A jegybank diszkontpolitikájában csak passzív szerepet tölthet be. A jegybank csak a piaci műveletekben játszhat aktív szerepet. De soha nem szabad alábecsülni a diszkontráta szerepét: megváltoztatásával a jegybanknak nagy hatalma van a bankok befolyásolására. Márpedig a diszkontráta alkalmazási politikája hatékonyságát tekintve a nyílt piaci műveletek után következik.

Műveletek a piacon. A jegybank beavatkozásai, az úgynevezett piaci műveletek a monetáris politika fő eszközévé váltak.

Ez a módszer abban áll, hogy a Központi Bank értékpapír-adásvételi tranzakciókat hajt végre a bankrendszerben. változtassák működésük intenzitását, gyakoriságát.

A nyíltpiaci műveleteket először az USA-ban, Kanadában és Nagy-Britanniában alkalmazták aktívan, mivel ezekben az országokban fejlett értékpapírpiac volt. Később ezt a hitelszabályozási módszert széles körben alkalmazták Európában.

A jegybank számára az értékpapírokkal végzett piaci műveletek formája szerint közvetlen vagy fordított lehet. **A közvetlen tranzakció** egy szokásos vétel vagy eladás. **A fordított** értékpapírok vétele és eladása egy előre meghatározott árfolyamon történő fordított megállapodás kötelező végrehajtásával. A fordított műveletek rugalmassága, befolyásuk enyhébb hatása teszi népszerűvé ezt a szabályozási eszközt. Így a vezető iparilag fejlett országok jegybankjainak fordított műveleteinek részesedése a nyílt piacon 82-99,6%. Ha megnézi, láthatja, hogy ezek a műveletek lényegében hasonlítanak az értékpapír-fedezettű refinanszírozáshoz. A jegybank felajánlja a kereskedelmi bankoknak, hogy aukciós (versenyos) licit alapján meghatározott feltételekkel értékesítsenek számára értékpapírokat, 4-8 hét elteltével visszaárusítási kötelezettséggel. Ugyanakkor az értékpapírok alapján számított kamatfizetések azok jegybanki tulajdonlási ideje alatt a kereskedelmi bankokat illetik meg.

Ennek a módszernek a fő különbsége a rugalmasabb szabályozás alkalmazása, hiszen az értékpapír-vásárlások volumene, valamint az ilyenkor alkalmazott kamatláb a jegybank politikájának irányvonalának megfelelően naponta változhat. A kereskedelmi bankoknak e módszer meghatározott jellemzőit figyelembe véve gondosan figyelemmel kell kísérniük pénzügyi helyzetüket, miközben nem engedik meg a likviditás romlását.

Azon közgazdasági módszerek mellett, amelyekkel a jegybank szabályozza a kereskedelmi bankok tevékenységét, adminisztratív befolyásolási módszereket is alkalmazhat ezen a területen. Ide tartozik például a **mennyiségi hitelkeretek alkalmazása**.

Ez a hitelszabályozási módszer a kiadott hitelek összegének mennyiségi korlátozása. A hitelkvóták közvetlen utat jelentenek a bankok működéséhez. A hitelkorlátozások azt is eredményezik, hogy a hitelfelvevő vállalatok más helyzetbe kerülnek. A bankok elsősorban

hagyományos ügyfeleknek, általában nagyvállalatoknak nyújtanak hitelt. Ennek a politikának a fő áldozatai a kis- és középvállalkozások.

Megjegyzendő, hogy az állam az említett banki tevékenység visszaszorítási politikájával és a pénzkínálat mérsékelt növekedésével segíti elő az üzleti tevékenység visszaszorítását. Ezért a mennyiségi korlátozások módszerét meglehetősen aktívan kezdték használni, mint korábban, és néhány országban teljesen eltörölték.

A Nemzeti Bank szabványokat (együtthatókat) állíthat fel, amelyeket a kereskedelmi bankoknak a szükséges szinten kell tartaniuk. Ide tartoznak a kereskedelmi bankok tőkemegfelelési szabványai, a mérleg likviditási standardjai, a hitelfelvevőnkénti maximális kockázati méretre vonatkozó szabványok és néhány további szabvány. A felsorolt szabványok kötelezőek a kereskedelmi bankok számára. A jegybank emellett nem kötelező érvényű, úgynevezett értékelési standardokat is megállapíthat, amelyeket a kereskedelmi bankoknak javasolt megfelelő szinten tartaniuk.

Ha a kereskedelmi bankok megsértik a banki jogszabályokat, a banki műveletek végzésének szabályait, vagy más súlyos hiányosságokat okoznak munkájukban, ami részvényeseik, betéteseik, ügyfelek jogainak korlátozásához vezet, a jegybank szigorú adminisztratív befolyásolási intézkedéseket alkalmazhat velük szemben. , egészen a bankok felszámolásáig.

Nyilvánvaló, hogy a jegybank adminisztratív befolyásának a kereskedelmi bankokkal szembeni alkalmazása nem lehet szisztematikus, hanem kizárólag kényszerintézkedésekkel.

A fent említett három fő monetáris politikai eszköz mellett a kormány időnként másodlagos szelektív szabályozást is alkalmaz a tőzsdével, a fogyasztási hitellel és az alkudozással kapcsolatban.

A felesleges tőzsdei spekuláció elkerülése érdekében az állam megállapítja a törvény által javasolt mozgásteret, i. az értékpapír eladási árának a vásárláskor fizetendő százaléka készpénzben vagy értékpapírban, a másik rész pedig váltó lehet. Az árrés a spekulatív részvényvásárlások korlátozásának szándéka miatt nő , és a tőzsde újraélesztése miatt csökkent.

Ha az állam meg akarja akadályozni a pénzmennyiség növekedését, minden lehetséges eszközzel eltántoríthatja a fogyasztási hitel felvételét: megemeli a kamatát, vagy felajánlja, hogy kamatmentesen járul hozzá a jegybankhoz. hitelkártya vásárlása.

A jegybank által képviselt állam verbális meggyőzéssel tudja befolyásolni a bankokat.

2 . Stabilizációs politika

Hadd nézzen szembe a gazdaság a munkanélküliséggel és a csökkenő árakkal. Ezért szükséges a pénzkínálat növelése. E cél elérése érdekében **az olcsó pénz politikáját** alkalmazzák, amely a következő intézkedésekből áll:

1. A jegybanknak a piacon értékpapírokat kell vásárolnia a lakosságtól és a kereskedelmi bankoktól.

2. Csökkenteni kell a diszkontrátát.

A tartalék normatíva csökkentésével kapcsolatos jogszabályok módosítása szükséges .

A megtett intézkedések eredményeként a kereskedelmi bankrendszer többlettartaléka növekedni fog . Mivel a többlettartalék az alapja annak, hogy hitelezéssel növeljék a kereskedelmi bankok pénzkínálatát, így az országban a pénzkínálat növekedésére lehet számítani. A pénzkínálat növekedése csökkenti a kamatlábat, ami a beruházások növekedését és a bruttó nemzeti össztermék növekedését okozza. Ennek a politikának az a célja, hogy a

hiteleket olcsóvá és hozzáférhetővé tegye az aggregált kiadások és a foglalkoztatás növelése érdekében.

Olyan helyzetben, amikor a gazdaság túlköltekezéssel szembesül, ami inflációs folyamatokat idéz elő, a Központi Banknak a pénzkínálat korlátozásával vagy csökkentésével kell megkísérelnie az összkiadás csökkentését. A *drága pénz* politikáját hajtják végre. Csökkenteni kell a kereskedelmi bankok tartalékait. Ez a következőképpen történik:

1. A jegybank a kereskedelmi bankok tartalékainak csökkentése érdekében a nyílt piacon értékesítse az államkötvényeket.

2. Szükséges a tartalékráta emelése, amely automatikusan megszabadítja a kereskedelmi bankokat a többlettartaléktól.

3. Diszkontráta emelése, kereskedelmi bankok kamatának csökkentése, tartalékaik növelése jegybanki hitelfelvétel formájában.

A drága pénz politikája következtében a bankok azt tapasztalják, hogy tartalékaik túl kicsik ahhoz, hogy teljesítsék a törvény által javasolt tartalékrátát, vagyis a folyószámlájuk túl nagy a tartalékaikhoz képest. Ezért az elégtelen tartalék melletti tartalékráta-követelmény teljesítése érdekében a bankoknak úgy kell vezetniük folyószámláikat, hogy a régiek kifizetése után tartózkodjanak új hitelek kibocsátásától. Ennek eredményeként csökken a pénzkínálat, ami a kamatláb emelkedését okozza, a kamatemelés pedig a beruházásokat, csökkenti az aggregált kiadásokat és korlátozza az inflációt. Ennek a politikának a célja a pénzkínálat korlátozása, vagyis a hitelek elérhetőségének csökkentése és költségeinek növelése a költségek csökkentése és az inflációs nyomás visszaszorítása érdekében.

3. Nominális és reálkamat

A banki kamatot **nominális** kamatlábnak (i), a pénz vételárának növekedését pedig **reálkamatnak** (r) nevezzük.

$$r = i - \pi,$$

ahol π az inflációs ráta.

A reálkamat a nominális ráta és az infláció közötti különbség. Ezt a képletet alacsony inflációs ráták esetén használják.

Pontos képlet:

$$r = \frac{i - \pi}{1 + \pi},$$

A névleges kamatláb egyenlő:

$$i = r + \pi.$$

Ez a *Fisher-egyenlet*. Ez azt mutatja, hogy a nominális kamatláb két okból változhat: a reálkamat változása vagy az infláció változása miatt.

A pénz mennyiségi elmélete szerint a pénzkínálat növekedési ütemének 1%-os növekedése az infláció 1%-os növekedését okozza.

A Fisher-egyenlet szerint az infláció 1%-os növekedése a nominális kamatláb 1%-os növekedését okozza. Az infláció és a nominális kamatláb közötti kapcsolatot Fisher-effektusnak nevezzük.

10. TÉMA.

A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS MAKROGAZDASÁGI TARTALMA. AZ ÁLLAM A MAKROGAZDASÁGI SZABÁLYOZÁSI RENDSZERBEN

Annotáció. Gazdasági dinamika. A gazdasági növekedés lényege. A modern gazdasági növekedés előfeltételei és jellemző vonásai. A gazdasági növekedés forrásai. A gazdasági növekedés forrásainak számítási módszerei. Tudományos és műszaki haladás. Ukrajna gazdasági növekedésének forrásai. Gazdasági növekedési ütemek. A gazdasági növekedést gátló tényezők. A beruházás, mint a gazdasági növekedés kulcsfontosságú láncszeme. Gazdasági növekedés az AS-AD modell és a termelési lehetőségek görbe alapján. Gazdasági növekedés és gazdasági fejlődés. A gazdasági növekedés állami szabályozása. A gazdasági fejlettségi szint mutatói. A gazdasági növekedés sajátosságai Ukrajnában.

1. A gazdasági növekedés fogalmi, típusai, tényezői

Bármely ország kormánya gazdaságpolitikájának egyik legfontosabb hosszú távú célja a gazdasági növekedés ösztönzése, ütemének stabil és optimális szinten tartása. Ezért olyan fontos, hogy világos elképzelésünk legyen arról, mi a gazdasági növekedés, mely tényezők serkentik, és éppen ellenkezőleg, melyek korlátozzák. A gazdaságelméletben a gazdasági növekedés dinamikus modelljeit dolgozzák ki, amelyek segítik az egyes országokra vonatkozó egyensúlyi gazdasági növekedési ütem elérésének feltételeit és hatékony hosszú távú gazdaságpolitika kialakítását.

A gazdasági növekedés a gazdaság kilépése a korábban meglévő termelési lehetőségek korlátaiból, átmenete egy új, magasabb szintre. A gazdasági növekedés a ciklikus gazdasági fejlődés egyik összetevője.

Z. Koval Nobel-díjas amerikai közgazdász adta olyan fejlemény, amelyben a termelés hosszú távú növekedési üteme folyamatosan meghaladja a népesség növekedési ütemét.

A gazdasági növekedés a reál bruttó hazai termék (GDP) egy bizonyos időszak alatti növekedésében (vagy az egy főre jutó reál GNP növekedésében) nyilvánul meg. E megnyilvánulások bármelyikéből a gazdasági növekedést az éves növekedési ráták mérik.

A növekedési ütem a tárgyévi reál GNP és a bázisévi reál GNP és a bázisévi reál GNP közötti különbség százalékban kifejezett aránya.

A gazdasági növekedést kétféleképpen mérik. A választás attól függ, hogy milyen problémát elemeznek vagy milyen célból:

1) a bruttó nemzeti termék (GDP) vagy a nemzeti jövedelem reáltermelésének növekedéseként;

2) mind az egy főre jutó népesség növekedéseként.

A gazdasági növekedési tényezőknek különböző osztályozása van. Közülük a leggyakoribb és legtagabb két tényezőcsoportot foglal magában.

1. A gazdasági növekedést meghatározó tényezők, források, pl. olyan tényezők, amelyek fizikailag lehetővé teszik a gazdasági növekedést. Ezek a következők:

1) a természeti erőforrások mennyiségi és minőségi elérhetősége;

2) a munkaerő-források száma és minősége (oktatási és képzettségi szempontok);

3) a fő termelési alapok (tőke) mennyisége és műszaki állapota (kopás, termelékenység, megbízhatóság);

4) technológia (újdomsága, megvalósíthatósága, változásának gyorsasága, hatékonysága, megtérülése).

2. A gazdasági növekedés forrásainak megvalósítási fokát meghatározó tényezők , ideértve a vannak. korlátozó tényezők:

1) a természeti, termelési és munkaerő-erőforrások felhasználásának teljességi foka és hatékonysága. A gazdasági erőforrások hatékony felhasználása megköveteli azok legoptimálisabb elosztását a gazdaság szférái és ágai között;

2) a növekvő erőforrásmennyiség és a növekvő reáltermelés hatékony és igazságos elosztása. Mivel az aggregált keresletet az aggregált költségek határozzák meg, ezeket növelni kell a megnövekedett erőforrásmennyiség teljes kihasználása érdekében;

3) a gazdasági növekedést korlátozó vagy ösztönző intézményi tényezők.

Általánosságban elmondható, hogy a gazdasági növekedés ma már két általánosított tényező együttes és külön-külön hatásának eredményeként lehetséges. a teljesítményét.

Ezenkívül a gazdasági növekedés tényezői három csoportra oszthatók:

1) kínálati tényezők (természeti erőforrások, munkaerő, állótőke mennyisége, technológiák);

2) keresleti tényezők (az aggregált költségek szintje);

3) elosztási tényezők (az erőforrások hatékony felhasználása).

A keresleti és elosztási tényezők fontossága ellenére a fő hangsúly továbbra is *a kínálati tényezőkn* van , mivel ezek azok, amelyek jobbra tolják el az aggregált kínálati görbét. Ezek a következők:

- A gazdasági erőforrások árváltozásai;

- Változások a teljesítményben;

- Jogi normák változásai.

A beruházások a gazdasági növekedési ráták fő szabályozói.

A termelést csak kétféleképpen bővítheti: vagy a termelési tényezők költségeinek növelésével, vagy a technológia fejlesztésével. A gazdaságfejlesztés stratégiai irányai szorosan összefüggenek a gazdasági növekedés e két útjával: az extenzifikációval és a termelés intenzifikációjával.

A gazdasági növekedésnek két típusa van:

1. Az extenzív gazdasági növekedés a termelés mértékének növekedése a termelési tényezők egyszerű mennyiségi bővítése miatt:

1) a foglalkoztatottak számának növekedése képzettségük javítása nélkül;

2) az anyagi termelési tényezők fogyasztásának bővítése: nyersanyagok, anyagok, üzemanyagok, földterületek felhasználásuk hatékonyságának növelése nélkül;

3) a tőkebefektetések növekedése a technológia megfelelő javulása nélkül.

Ugyanakkor a társadalom átlagos munkatermelékenysége nem változik:

2. Az intenzív gazdasági növekedés a termelés növekedése a készpénzes termelési tényezők hatékonyabb (intenzívebb) felhasználása miatt:

1) az anyagi javak és szolgáltatások termelésének bővítése új, hatékonyabb technológiák bevezetése, az állóeszközök (termelési eszközök) megújítása révén, azaz a tudományos és műszaki fejlődés vívmányainak a termelésbe való bevezetése miatt;

2) a termelési szervezet fejlesztése (az üzleti kapcsolatok új struktúrája, a menedzsment, a marketing, az együttműködés), és ennek eredményeként a hatékonyság növelése;

3) a lekötött és forgó pénzeszközök felhasználásának javítása, forgalmuk felgyorsítása, gyorsított értékcsökkenés stb.;

4) a munkaerő képzettségének folyamatos növelése és a munka tudományos megszervezésének javítása.

Az intenzív növekedés a fejlettebb termelési tényezők és technológia felhasználásával jár, pl. nem az elköltött források mennyiségének növekedése, hanem a megtérülésük növekedése miatt hajtják végre. Alapja lehet a lakosság jólétének javításának.

Általában a gazdasági növekedés túlnyomórészt intenzív és extenzív típusáról beszélnek, attól függően, hogy bizonyos tényezők milyen fajsúlyúak voltak, amelyek ezt a növekedést okozták.

A gazdasági növekedés tényezőit a növekedés típusai szerint csoportosítjuk:

1) az extenzív tényezők közé tartozik a tőke- és munkaerőköltségek növekedése;

2) az intenzívekhez - technológiai haladás, méretgazdaságosság, az alkalmazottak oktatási és szakmai színvonalának növekedése, fokozott mobilitás és az erőforrások jobb elosztása, a termelésirányítás javítása (minden, ami lehetővé teszi a termelési tényezők és a termelési folyamat minőségi javítását). használatuk).

A gazdasági növekedést visszatartó okok: az erőforrások és a gazdasági korlátok, a termelés növekedésével kapcsolatos társadalmi költségek.

A GNP növekedését a források növekedése és felhasználásuk hatékonyságának növekedése is meghatározza. Az első a kínálat növekedésének extenzív tényezőinek kiterjesztését igényli, a második terjeszkedésének intenzív tényezői kerülnek előtérbe. Jelenleg a fejlett országok gazdasági növekedésének kialakításában az intenzív tényezők játszanak elsődleges szerepet.

A gazdasági növekedés legfontosabb mutatója mindenkor a közmunka termelékenysége volt, emellett az életmunka. Ezt a termelési kibocsátás (az ország léptékében - nemzeti jövedelem) és a megélhetési költségek arányával mérik:

I/L,

ahol L a munkaerő, Y a termelési mennyiség.

A munkatermelékenység a gazdasági növekedés legkoncentráltabb és legösszetettebb jellemzője.

Az inverz L/Y mutató a termelés munkaintenzitása, amely azt itéli meg, hogy a társadalomnak mennyi munkaerőt kell költenie egy termelési egység előállításához.

mutató a tőketermelékenységet, vagyis a tőkehozamot jellemzi, ahol K a tőke.

Az inverz K/Y mutató a termelés tőkeintenzitása.

Az I/N mutató - az előállított termék és a természeti erőforrások felhasználásának aránya (N - föld) jellemzi az ember természeti erőforrásokhoz való viszonyulását, azt, hogy a korlátozott erőforrásokat mennyire hatékonyan és racionálisan használják fel.

A makrogazdasági termelési függvény matematikai ábrázolása meglehetősen egyszerű:

$X = F(a_1, a_2 \dots a_n)$ – általános és $Y = f(L, K, N)$ – egyedi,

ahol X és Y a termelési mennyiségek;

F, f a függvény természete;

$a_1, a_2 \dots a_n$ – termelési és növekedési tényezők;

L - munka; N – föld;

2. A gazdasági növekedés keynesi modelljei

A keynesi modellben nagy jelentőséget tulajdonítanak a megtakarításoknak és a befektetéseknek. A beruházások növekedése a termelés volumenének, a nettó hazai terméknek a növekedésének multiplikátorát idézi elő. Az ilyen hatást kiváltó beruházások alatt autonóm (független) befektetéseket kell érteni .

$$\mu_i = \Delta Y / \Delta I_a ,$$

ahol μ_i a befektetési szorzó; ΔY – a reáljövedelem növekedése; ΔI_a – autonóm beruházásnövekedés.

$$\mu_i = 1 / (1 - MPC), \mu_i = 1/MPS.$$

Így az autonóm befektetési szorzó a megtakarítási határhajlandóság fordítottja.

$$\Delta Y = \mu_i * \Delta I_a = 1/ MPS * \Delta I_a .$$

A szorzó értékének megfelelően megnövekedett jövedelem a fogyasztási cikkek iránti kereslet és termelésük volumenének növekedését okozza .

A jövedelemnövekedés által kiváltott beruházásnövekedést **multiplikatív hatásnak nevezük.**

A megnövekedett jövedelmek okozta befektetéseket indukált befektetéseknek nevezzük.

A gyorsulás hatását 2 tényező határozza meg döntően:

- a berendezés gyártási időszakának időtartama, amelynek következtében az időszak során jelentkező kielégítetlen kereslet a termelés bővülését okozza;

- a berendezések üzemidejének időtartama, ennek következtében az új beruházások százalékos növekedése a helyreállító beruházásokhoz képest nagyobb, mint a termelés százalékos növekedése, amelynek keresletét új beruházások okozzák.

A **gyorsulási együttható** a beruházás növekedésének a bevétel növekedéséhez viszonyított aránya, amely az előző időszakban bevételüket, fogyasztói keresletüket vagy a késztermékek mennyiségét okozta.

$$V = \Delta I / \Delta Y.$$

Indukált befektetések növekedése:

$$\Delta I = V * \Delta Y = V * (Y_{t-1} - Y_{t-2}).$$

A gazdasági ciklus modelljeiben a gyorsítót a szorzóval kölcsönhatásban használják. A leghíresebb modellt a nemzeti jövedelemegyenlet képviseli:

$$Y_t = A_t + (1 - s) * Y_{t-1} + V * (Y_{t-1} - Y_{t-2}),$$

ahol Y_t - ND ebben az évben A_t - autonóm beruházások; $(1 - s)$ - fogyasztási hajlandóság;

A keynesi koncepció keretein belül jól ismert a gazdasági növekedés Harrod-Domar modellje, amelyet az 1940-es évek végén fejlesztettek ki. 20. század (Ray Harrod és Jevszej Domar). Ez egy egytényezős növekedési ütem modell, amelyben csak a tőkét veszik figyelembe a növekedés forrásaként. Ebben a tőkeintenzitást állandó értéként ismerjük el. Számos feltételezés merül fel: az összes tényező teljes körű kihasználása, a kereslet és kínálat egyenlősége, valamint ezek növekményes értékei.

A gazdaságban a kereslet és a kínálat növekedésének tényezője a beruházások növekedése. Ha ebben az időszakban a beruházások ΔI -vel nőttek, akkor a multiplikátorhatás szerint az aggregált kereslet a következőkkel nő:

$$\Delta Y_{ad} = \Delta I * \mu_i = \Delta I * 1/(1-b) = \Delta I * 1/s.$$

ahol m - Költségmultiplikátor;

b - fogyasztási határhajlandóság;
 s a megtakarítási határhajlandóság.

Az R növekedési üteme. A Harrod "garantálnak" nevezte, mert garantálja a meglévő kapacitás (jelen esetben a tőke) teljes kihasználását:

$$Y = \delta \cdot K,$$

hol a tőkemegtérülési mutató;

$\delta = Y/K$ a tőke átlagos termelékenysége.

A tőkenyereséget a megfelelő összegű befektetés biztosítja: $\Delta Y_{as} = \delta \cdot I$.

Az egyensúlyi gazdasági növekedés az AD-AS keretében valósul meg.

$$\Delta Y = \delta \Delta K \quad (\Delta K = I),$$

$$\Delta Y = \delta I,$$

ahol S_Y a megtakarítási ráta, akkor tegyük fel, hogy az érték állandó

$S = I = S_Y \cdot Y$, mert $I = (\Delta Y / \delta)$, majd $\Delta Y / \delta = S_Y \cdot Y$.

A beruházások növekedési üteme egyenlő legyen a tőke határtermelékenységének és a megtakarítási határhajlam szorzatával.

Térjünk át a jobb oldali részre és osszuk el mindkét részt Y -val \rightarrow , megkapjuk a végső képletet

$$\Delta Y / Y = \delta \cdot S_Y,$$

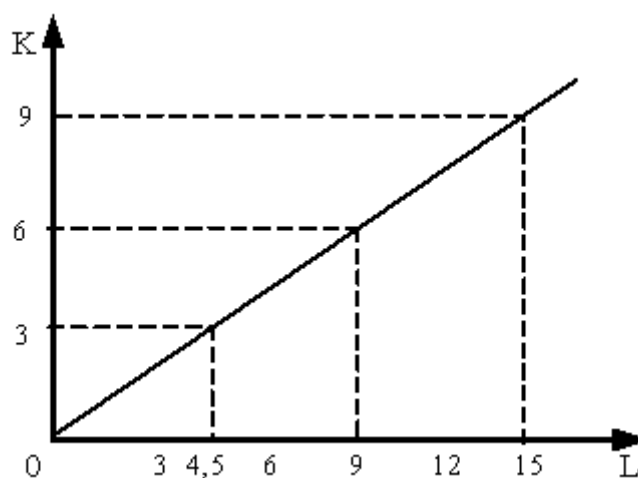
ahol ΔY a jövedelem növekedése a tőke teljes foglalkoztatása esetén.

A növekedési ütemek ismeretében az üzletemberek elvárásai valósulnak, illetve „garantáltak”. Ez a modell termelési függvényt használ. Leontyev.

Előttünk a termelési függvény grafikonja. Leontiev, ahol $MRS_{KL} = 0$ (12.1. ábra).

Ha $\delta = 1/3$; $S_Y = 0,21$, akkor a 7%-os növekedés garantált. Egységgel növelve az arány 3:4,5.

posztkeynesi modellek tehát lehetővé teszik a nemzetgazdaságok fejlesztési stratégiáinak kidolgozását, a legnagyobb gazdasági növekedést biztosító termelési tényező felhasználásával.

1. ábra. Leontyev-féle termelési funkció

3. Solow neoklasszikus modellje

Vannak alapvető, meglehetősen egyszerű modellek, amelyek megmagyarázzák a makrogazdasági termelési függvények lényegét és alkalmazásának lehetőségét.

A termelési függvény rugalmasságát a termelési tényezők egyik vagy másik kombinációja mellett speciális együttthatók biztosítják. Ezeket **rugalmassági együttthatóknak** nevezzük. Ezek a termelési tényezők statikus együttthatói, amelyek megmutatják, hogyan nő a termelés volumene, ha a termelési tényező egy egységgel nő. A rugalmassági együttthatót empirikusan találjuk meg, megoldva erre a termelési függvény eredeti modelljéből kapott speciális egyenletrendszer.

A szakirodalomban az állandó rugalmassági együttthatójú és változós termelési függvények eltérőek. Az állandó együttthatók azt jelentik, hogy a termék ugyanolyan arányban növekszik, mint a termelési tényezők.

A legegyszerűbb kéttényezős modell: tőke K és munkaerő L .

Ha a rugalmassági együttthatók állandók, akkor a függvényt a következőképpen írjuk fel:

$$Y = A \times L^\alpha K^{1-\alpha},$$

ahol Y a nemzeti termék;

L - munkaerő (munkaóra vagy alkalmazottak száma);

K - az egész társadalom tőkéje (gépóra vagy felszerelés mennyisége);

α - Rugalmassági együtttható;

A egy állandó együtttható (számítással találjuk).

Az Aggregate Demand and Aggregate Supply (AD-AS) modell elemzése során abból indultunk ki, hogy a termelés egyetlen változó tényezője a munkaerő, a tőkét és a technológiát konstansként kezeltük, hiszen hosszú távon a tőkeállomány változásaként és a technikai haladás jelenléteként figyelhető meg. Így a tőke és a technológia változásával a teljes foglalkoztatottság szintje is megváltozik, ami azt jelenti, hogy az aggregált kínálati görbe eltolódik, ami óhatatlanul befolyásolja az egyensúlyi kibocsátást.

M. Kaldor (1961) a fejlett országok gazdasági növekedését vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a kibocsátás, a tőke és annak arányaiban hosszú távon vannak bizonyos törvényszerűségek. Az első empirikus tény, hogy a foglalkoztatás növekedési üteme kisebb mint a növekedés üteme. a tőke és a kibocsátás növekedése, más szóval a tőke foglalkoztatáshoz viszonyított aránya (tőkésítés), valamint a kibocsátás foglalkoztatáshoz viszonyított aránya (munkatermelékenység) növekszik. Ezzel szemben a kibocsátás tőkéhez viszonyított aránya szignifikáns trend hiányát mutatta, vagyis a kibocsátás és a tőke megközelítőleg azonos ütemben változott.

Kaldor a termelési tényezők megtérülésének dinamikáját is figyelembe vette. Megállapították, hogy a reálbérek folyamatosan emelkedő tendenciát mutatnak, míg a reálkamatnak nincs határozott trendje, bár folyamatos ingadozásoknak van kitéve. Az empirikus kutatások azt is mutatják, hogy a munkatermelékenység növekedési üteme jelentősen eltér az egyes országokban.

A gazdasági növekedést befolyásoló tényezők kérdése továbbra is a makroökonómia egyik központi kérdése, a gazdasági növekedés forrásairól szóló vita a mai napig tart. A legtöbb közgazdász azonban Robert Solow 1957 -es klasszikus munkája nyomán a gazdasági növekedés következő kulcstényezőit emeli ki: technológiai fejlődés, tőkefelhalmozás és a munkaerő-erőforrások növekedése.

(K), a felhasznált munkaerő (L) függvényében :

$$Y = Y (K, L).$$

A termelés volumene a tőkeállománytól és a felhasznált munkaerőtől függ. A termelési függvénynek az a tulajdonsága, hogy állandó méretarányt hoz.

Az egyszerűség kedvéért minden értéket az alkalmazottak számával (L) korrelálunk :

$$I/L = F (K/L, 1).$$

Ez az egyenlet azt mutatja, hogy az egy munkásra jutó kibocsátás az egy munkásra jutó tőke függvénye.

Jelöljük:

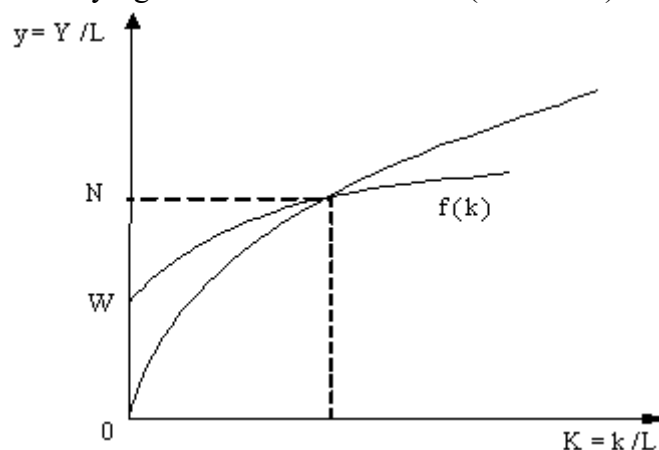
$y = Y/L$ - 1 dolgozóra jutó kibocsátás (munkatermelékenység, termelés);

$k = K / L$ - a munkaerő tőkeáttétele .

$y = f(k)$.

Ennek a függvénynek a neoklasszikus fogalmak szerint a következőket kell szemléltetnie: ha egy dolgozó felhasznált társadalmi tőkéje nő, akkor egy munkás terméke (a munka határtermelékenysége) nő, de kisebb mértékben.

Grafikusan ez azt jelenti, hogy az $f(K)$ függvény első deriváltja nagyobb, mint nulla $f'(K)>0$. A függvény második deriváltja $f''(K)<0$. Ez azt jelenti, hogy bár a függvény pozitív, de a termék- és munkatermelékenység növekedésével csökken (12.2. ábra).

2 ábra. Neoklasszikus produkciós funkció

A tőke és a munka jutalmazása a releváns marginális termelési tényezők figyelembevételével történik. A tőke jutalmát az $f(K)$ görbe dőlésszögének érintője határozza meg a P pontban - a tőke határtermelékenysége. Ekkor WN a tőke részesedése a teljes termékből; OW - a munkabér részesedése a termékben; Az OW a teljes termék.

A Solow -modellben az áruk és szolgáltatások iránti kereslet a fogyasztóktól és a befektetőktől származik. vagyis az egyes munkavállalók által megtermelt kibocsátás fel van osztva az 1 dolgozóra jutó fogyasztás és az 1 dolgozóra jutó beruházás között:

$$y = c + i.$$

A modell feltételezi, hogy a fogyasztási függvény egyszerű formát ölt:

$$c = (1 - s) * y,$$

ahol az s megtakarítási ráta $0 - 1$ értéket vesz fel.

Ez a függvény azt jelenti, hogy a fogyasztás arányos a jövedelemmel.

Cseréljük le a c - értéket az $(1 - s) * y$ értékre:

$$y = (1 - s) * y + i.$$

A transzformáció után a következőt kapjuk: $i = s * y$.

Ez az egyenlet azt mutatja, hogy a beruházás (mint a fogyasztás) arányos a profittal. Ha a beruházás egyenlő megtakarítással, akkor a megtakarítási ráta(k) azt is megmutatja, hogy a kibocsátás mekkora része megy tőkebefektetésre.

A tőkeállomány két okból változhat:

- A befektetések a készletek növekedéséhez vezetnek;
- A tőke egy része elhasználódik, pl. amortizálódik, ami csökkenti a készletet.

$$\Delta k = i - \sigma k,$$

tőkeállomány változás = befektetés - elidegenítés,

σ - lemorzsolódás; $\Delta k - 1$ főre jutó tőkeállomány változása az év során.

Ha van egyetlen kapitalizációs szint, amelynél a befektetés egyenlő a kopással, akkor a gazdaság elérte azt a szintet, amely idővel nem fog változni. Ez egy stabil kapitalizáció helyzete.

A tőkefelhalmozásnak azt a szintjét, amely stabil állapotot biztosít a legmagasabb fogyasztás mellett, a tőkefelhalmozás aranszintjének nevezzük.

1961-ben Ege amerikai közgazdász. Phelps levezette a felhalmozás szabályát, amelyet "arany" neveztek. a gazdaság optimális egyensúlyi szintje a tőkejövedelem teljes befektetése feltétele mellett érhető el.

A felhalmozás aranszabálya a kiegyensúlyozott gazdasági növekedés hipotetikus, Phelps által javasolt pályája, amely szerint minden nemzedék megőrzi a nemzeti jövedelem ugyanazt a részét a jövő generációi számára, amelyet az előző generáció ráhagy.

Ege felhalmozási aranszabálya. Phelps akkor teljesül, ha a határtermék mínusz az eliminációs ráta nulla:

$$MPK - \sigma = 0.$$

az aranszabálynál nagyobb tőkével kezd növekedni, akkor a megtakarítási ráta csökkentését célzó politikát kell folytatni a tőkeállomány fenntartható szintjének csökkentése érdekében.

Ez a fogyasztás növekedését és a beruházások szintjének csökkenését okozza. magasabb, mint korábban.

A tőkefelhalmozás önmagában nem magyarázhatja a folyamatos gazdasági növekedést. A megtakarítások magas szintje átmenetileg növeli a növekedés ütemét, de a gazdaság végül megközelíti az egyensúlyi állapotot, amelyben a tőkeállomány és a kibocsátás állandó.

A népességnövekedés szerepel a modellben. Feltételezzük, hogy a vizsgált gazdaság népessége egyenlő a munkaerő-erőforrással, és állandó n ütemben növekszik. A népességnövekedés három irányban egészíti ki az eredeti modellt:

1. Közelebb kerülhet a gazdasági növekedés okainak magyarázatához.

A népességnövekedés magyarázza a bruttó kibocsátás növekedését.

2. A népességnövekedés további magyarázatot ad arra, hogy egyes országok miért gazdagok, mások miért szegények. A népességnövekedés ütemének növekedése csökkenti a munkaerő-tőke arányát, és a termelékenység is csökken. Azokban az országokban, ahol magasabb a népességnövekedés, alacsonyabb lesz az egy főre jutó GNP.

befolyásolja a tőkefelhalmozás mértéke Z.p.

$$MPK - \sigma = n.$$

Ezután Solow bevezette a technológiai fejlődést a modellbe. Felírjuk a termelési függvényt :

$$Y = F(K, L*E),$$

ahol E 1 dolgozó munkahatékonysága.

Ez egészségtől, végzettségtől és végzettségtől függ. Az L*E komponens az állandó hatékonyságú munkaegységekben mért munkaerő.

A termelés volumene a tőkeegységek számától és az effektív munkaegységek számától függ. A munkaerő hatékonysága a munkaerő egészségi állapotától, képzettségétől és képzettségétől függ.

A technológiai fejlődés állandó ütemben növeli a munka hatékonyságát g. A technológiai haladás ezen formáját munkatakarékosságnak nevezik . mert a munkaerő n ütemben növekszik, és az egyes munkaegységekhez jutó megtérülés g ütemben növekszik, az L*E effektív munkaegységek teljes száma (n+g) ütemben nő.

Solow modellje azt mutatja, hogy csak a technológiai fejlődés magyarázhatja a folyamatosan növekvő életszínvonalat. Ez az aranyszabályt is megváltoztatja:

$$MPK = \sigma + n + g.$$

Az államnak ösztönöznie kell a tudományos kutatást, védenie kell a szerzői jogokat, és adókedvezményt kell nyújtania.

Felhasznált források listája

1. Korsikova N.M. Makroökonómia: tanulmányi útmutató egyetemisták számára . Lviv: Magnólia, 2019. 240 p.
2. Analitikus közgazdaságtan: makroökonómia és mikroökonómia: Tankönyv: 2 könyvben . VEL. M. Panchyshyn, P. ÉS. Ostroverkh , I. IN. Grabynska . K.: Znannia, 2020. Könyv . 1: Bevezetés a makroökonómiába. 648 p
3. Makarenko M.I., Semenenko T.O., Petrusenko Yu.M. Makroökonómia: tankönyv. 2. kiadás, átdolgozott . Sumy: Sumy State University, 2021. 307p.
4. Makroökonómia: tanítás . segítség / szerkesztette Prof. SI. Arkhiereeva – X: I.S. Ivanchenko Kiadó, 2019. – 216 p.
5. Makroökonómia. Mikroökonómia: praktikum / O. M. Kibykh , E. IN. Redina , Yu. IN. Khaiminova és mások. - Odesa, 2020. - 76 p.
6. Panchyshyn S. Makroökonómia: Tanulmány . kézikönyv / Stepan Panchyshyn. - 4. kiadás, javítva és kiegészítve. - Lviv: Apriori, 2022. - 524 p.
7. Galushka Z.I., Pochenchuk H.M. Közgazdaságtan: elmélet és gyakorlat. Tankönyv. / Z.I. Halushka, H.M. Pocsencsuk – Csernyivci: Csernyivci . nemzeti Egyetem, 2020. – 232 p.
8. Gazdaságtan (politikai gazdaságtan, mikroökonómia, makroökonómia). Mikroökonómia: tanítás . segítség /N. P. Matslyukh , I. ÉS. Makszimenko, M. M. Telishchuk , P. IN. Krush , H. G. Sztarostenko , V. IN. Martynenko, T. IN. Posnova , M. ÉS. Korzs, M. AT. Skoryk, T. IN. Ryabokin , M. M. Teliscsuk ; Állami Egyetem Fiskális Ukrajna szolgáltatásai. - Irpin: Ukrajnai SFS Egyetem, 2018. – 297 c.
9. Makro- és mikroökonómia: elméleti szempontok. Oktatási és módszertani útmutató a tudományág önálló tanulmányozásához / Tudományos szerkesztő. Prof. Prof. Fedorenko V. G., Prof. Denisenko M. P. - K.: Alerta , 2013. - 728 p.
10. Makroökonómia. Tanulmány segítség /N. M. Korsikova - Lviv: "Magnolia 2006", 2014. - 240 p.
11. Makroökonómia. Gyakorlat: tanítani . segítség / V.S. Lysyuk, T.P. Lysyuk - Lviv: "Új világ - 2000", 2013. - 354 p.
12. Makroökonómia: tankönyv . / a Prof. főszerkesztőjének. E. Makarenko; [Összetétel: M.I. Makarenko, T.O. Semenenko, D.V. Oleksich et al . - K.: "Oktatási Irodalom Központ", 2014. -216 p
13. Gregory N. Mankiw : Makroökonómia , Osiris Kiadó , 2017
14. McConnell CR Economics / CR McConnell , SL Brue , SM Flynn . – Huszonkettedik kiadás . - Új York : McGraw Hill , 2021. – XXXI, 861p., G-1-23, I-1-43.
15. McConnell CR Makroökonómia / C. McConnell , SL Brue , SM Flynn . - Új York : McGraw Hill , 2021. - XXVII, 479p., G-1-23, I-1-23.
16. Mishkin , Frederic S.: Makroökonómia : ékonopolitika és gyakorlat Alinea , zsaru . 2020
17. Samuelson , Paul Anthony : Közgazdaságtan . Akad . K., 2012
18. Samuelson , PA, Nordhaus , WD (2016): Közgazdaságtan . Akadémiai Kiadó , Budapest
19. Varian , HL (2021): Mikroökonómia középfokon : Egy modern megközelítés Akadémiai Kiadó , Budapest